

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Prezentace regionální kultury v rámci jizerskohorských slavností pořádaných v meziválečném období v Jablonci nad Nisou a jejich odezva v dobovém periodickém tisku

Diplomová práce

Studijní program: N7105 – Historické vědy

Studijní obor: 7105T021 – Historie

Autor práce: **Bc. Jana Velechovská**

Vedoucí práce: Anna Habánová, M.A., Ph.D.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jana Velechovská**
Osobní číslo: **P12000662**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historie**
Název tématu: **Prezentace regionální kultury v rámci jizerskohorských slavností pořádaných v meziválečném období v Jablonci nad Nisou a jejich odezva v dobovém periodickém tisku**
Zadávací katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V roce 1922 se konala v Jablonci nad Nisou výstava Isergebirgswoche, která představila kulturní dění regionu. Podobné, regionálně zaměřené přehlídky, byly v průběhu následujících let uspořádány také na jiných místech Čech, Moravy a Slezska.

Cílem práce je na základě analýzy dochovaných archivních pramenů zpracovat přípravu, průběh a ohlas této výstavy a zasadit ji do kontextu obdobných aktivit německy hovořících obyvatel Čech, Moravy a Slezska, například Libereckých veletrhů. Hlavní archivní materiál se nachází ve Státním okresním archivu v Jablonci nad Nisou. Předpokladem pro zpracování tématu je průzkum místního německo-jazyčného denního tisku (Gablونzer Tagblatt, Reichenberger Zeitung, Demokratisches Morgenblatt).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce:

Anna Habánová, M.A., Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání diplomové práce:

19. dubna 2013

Termín odevzdání diplomové práce:

25. dubna 2014

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 19. dubna 2013

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Mé největší poděkování patří Anně Habánové, M.A., Ph.D., vedoucí diplomové práce, nejen za cenné rady, ale především za velkou podporu a nekonečnou trpělivost. Dále bych ráda poděkovala řediteli Státního okresního archivu Jablonec nad Nisou Mgr. Janu Kašparovi a jeho spolupracovníkům za poskytnutí archivních materiálů a podnětné rady. Rovněž velmi děkuji jmenovitě Mgr. Anně Kašparové z knihovny Severočeského muzea v Liberci a Lucii Čejdíkove z knihovny Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou za poskytnutí archivních pramenů a dalších doporučení, PhDr. Miloslavě Melanové a PhDr. Petru Novému za cenné rady a pracovníkům Státního okresního archivu Liberec za poskytnutí materiálů a podnětná doporučení. Stejně tak patří můj dík i pracovníkům všech dalších oslovených institucí za jejich vřelý přístup a snahu pomoci. V neposlední řadě bych ráda poděkovala mé rodině a blízkým za jejich bezmeznou podporu.

Bc. Jana Velechovská

Anotace

Diplomová práce s názvem „Prezentace regionální kultury v rámci jizerskohorských slavností pořádaných v meziválečném období v Jablonci nad Nisou a jejich odezva v dobovém periodickém tisku“ je věnována fenoménu pořádání regionálních slavností německy hovořících obyvatel Čech, Moravy a Slezska ve 20. a 30. letech 20. století. Oblast je vymezena na Jablonec nad Nisou, kde se v roce 1922 uskutečnila přehlídka kultury, umění a průmyslu pod souborným názvem „*Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*.“

První část práce se zabývá organizací *Isergebirgswoche*, přípravnými pracemi, samotným průběhem a konečnou bilancí, jak byla prezentována v dobovém tisku. Následující část komparuje tuto akci s obdobnými podniky jako *Reichenberger Messe*, *Schlesische Kulturwoche* a jejich odrazem v tisku. Zjištěné poznatky syntetizuje poslední část, kde je tento podnik zahrnut do kontextu ostatních slavností daného regionu.

Klíčová slova

Karl Richard Fischer, kultura, umění, tradice, průmysl, regionální slavnosti, veletrhy, výstavy, meziválečné období, Jablonec nad Nisou, Liberec

Summary

The thesis titled „Presentation of regional culture within the Jizera Mountains festivities organized during the interwar period in Jablonec nad Nisou and its response in the contemporary periodical press“ deals with the phenomenon of organizing local festivities of the German-speaking population of Bohemia, Moravia and Silesia in the 20th and 30th years of 20th Century. The thesis is delimited at area of Jablonec nad Nisou, where in 1922, the show of regional culture, art and industry, under the collective name „*Isergebirgswoche heimische für Kultur und Arbeit*“ was conducted.

The first part deals with the organization of *Isergebirgswoche*, preparatory work, the actual development and its final review, as it was presented in the press. The next section compares this festival with similar ones such as *Reichenberger Messe*, *Schlesische Kulturwoche* and their reflection in the press. The findings are synthesized in the last part, where this festival is included in the context of other festivals in the region.

Keywords

Karl Richard Fischer, culture, art, tradition, industry, regional festivities, fairs, exhibitions, interwar period, Jablonec nad Nisou, Liberec

Úvod	8
1 Rozbor pramenů a literatury	11
1.1 Archivní prameny	11
1.2 Sekundární literatura	18
2 Jablonec nad Nisou jako centrum skla a bižuterie Jizerských hor	21
3 Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit	23
3.1 Jablonec nad Nisou a Liberec vstříc „lepší“ zítřkům?	26
3.2 Struktura pořadatelského týmu	28
3.3 Symboly regionální slavnosti	29
3.4 První veřejná fáze přípravných prací	32
3.5 Druhá „masová“ fáze přípravných prací	34
3.6 Základní programová náplň	38
3.7 Závěrečná fáze přípravných prací	45
3.8 V předvečer Isergebirgswoche	47
3.9 Slavnostní zahájení	49
4 Výstavy	52
4.1 Výstava Metznerbundu	52
4.2 Výstava Staré umění domoviny	62
4.3 Výstava prací žáků a absolventů Umělecko-průmyslové školy	62
4.4 Výstava pasířů	65
4.5 Strojírenská výstava	66
4.6 Výstava užitého umění	66
5 Doprovodné programy	68
5.1 Hudební program	68
5.2 Divadelní představení	68
5.3 Literární tvorba	69
5.4 Přednáškové večery	70
5.5 Slavnost s průvodem	75
5.6 Další doprovodné aktivity	79
6 Shrnutí Isergebirgswoche	82
7 Reichenberger Messe	85
8 Schlesische Kulturwoche	91
Závěr	97
Bibliografie	99
Archivní prameny	99
Sekundární literatura	100
Internetové zdroje	103
Seznam příloh	104

Úvod

Na přelomu července a srpna roku 1922 se uskutečnila v Jablonci nad Nisou slavnost *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit* [Jizerskohorský týden domácí kultury a práce, dále jen *Isergebirgswoche*]. Jejím cílem byla prezentace kultury a práce německy hovořícího obyvatelstva jizerskohorského prostoru v územních hranicích Československé republiky. Ačkoliv byl přínos akce primárně směřován na podporu hospodářství regionu, v průběhu přípravných prací sílily německé buditelské tendence, které v závěru *Isergebirgswoche* vyvrcholily oslavou německého národa Jizerských hor.

Prvotní impuls k jejímu upořádání vzešel od tehdejšího jabloneckého starosty Karla Richarda Fischera, který se aktivně podílel na přípravě akce, jejím průběhu i zakončení. Důvody, které Karla Fischera vedly k uspořádání *Isergebirgswoche*, je možné spatřovat ve změněných hospodářských podmínkách po rozpadu Rakouska-Uherska. Jizerskohorské pohraničí Československé republiky bylo dle výsledků ze sčítání lidu v roce 1921 osídleno převážně „německou menšinou“, která se po roce 1918 dostala do pozmeněné situace než před vypuknutím 1. světové války. Prvotní snahy o připojení pohraničních území rozdělených do provincií *Deutschböhmen*, *Sudetenland*, *Deutschsüdmähren* a *Böhmerwaldgau* k Rakousku nebyly úspěšné a následně rostoucí národnostní rozpory situaci komplikovaly ještě více. Postavení německy hovořících obyvatel se zhoršilo, i přes ubezpečování prezidentem Tomášem Garrigue Masarykem v jeho svolání, že „minority v našem státě [ČSR] budou požívat úplných národních práv a občanské rovnoprávnosti.“¹ Ve skutečnosti ale bylo v popředí zájmu budování československé národní občanské společnosti, což dokládá nejen zakládání nových, jazykově českých, konkurenčních podniků, institucí a společností k těm německým, ale i jejich zvýhodňování přidělováním státních zakázek, finančními příspěvky ze státní pokladny apod.² Tato situace byla typická pro německojazyčné pohraničí ČSR, kde se tyto změny projevovaly nejmarkantněji.

Na počátku 20. let se německy hovořící obyvatelstvo nově vzniklého státu snažilo znovu pozvednout svou národní jednotu a integritu. Byly pořádány slavnosti, osvětové

¹ MAJEWSKI, Piotr Maciej. *Sudetští Němci 1848-1948: dějiny jednoho nacionalismu*. 1. vyd. Brno: Conditio humana ve spolupráci s Muzeem druhé světové války v Gdaňsku, 2014. ISBN 978-80-905323-2-8. s. 410.

² KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky: (1918-1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000. ISBN 80-7277-027-61.

přednášky, národopisné regionální výstavy a neustávaly ani snahy o zakládání vědeckých společností a spolků, které započaly již v 19. století.

Předkládaná diplomová práce si klade za cíl zpracovat přípravu, průběh a ohlas jedné z těchto slavností v dobovém tisku a zasadit ji do kontextu obdobných aktivit německy hovořících obyvatel Čech, Moravy a Slezska, například *Reichenberger Messe* [Libereckých veletrhů] či *Schlesische Kulturwochen* [Slezské kulturní týdny].

Oblastí zájmu této práce jsou především motivy, které vedly k uspořádání *Isergebirgswoche*, jejich naplnění nebo případný odklon od původních záměrů pořadatelů akce. Dílčími cíli této práce je snaha o zodpovězení otázek týkajících se odůvodnění termínu konání slavnosti, jejího charakteru, programové náplně, ev. ideologické podstaty a celková bilance.

Tato práce je založena na základních metodách historické práce s prameny archivní povahy. Po důkladné heuristice dobových pramenů regionální provenience následovala jejich analýza provázená komparací s doposud zjištěnými výsledky ze sekundární literatury. Získané poznatky byly syntetizovány a využity k pokusu o zodpovězení vytyčených otázek absolventské práce.

Důvodem výběru tématu je dosavadní nezpracování tématu regionální slavnosti *Isergebirgswoche*, která se dočkala na svou dobu neobvykle vysoké propagační aktivity. Tato by se dala srovnat s propagací mezinárodních veletrhů konaných v Liberci, které se ale na rozdíl od jabloneckého podniku, dočkaly mnoha opakování. O případných důvodech, proč nedošlo k opakování též v případě *Isergebirgswoche* je pojednáváno v závěru této práce.

Z terminologického hlediska se největším problémem jeví pojem „národ“. Dodnes neexistuje jeho přesná definice. Pro tuto práci jsou stěžejní dva významy. Ve 20. letech 20. století se v jazykově německém prostředí Jizerských hor uplatnila koncepce národa Othmara Spanna,³ který jím rozuměl duchovní společenství, jehož základna spočívala v mravnosti, vědě, umění, náboženství a světovém názoru či filozofii.⁴ Z dochovaných pramenů Spannova charakteristika nejlépe odpovídá dobovému sebepojetí německy hovořícího obyvatelstva severočeského pohraničí. Ve 30. letech jej pomalu nahrazovalo

³ Othmara Spann (1878–1950) byl rakouský filozof, sociolog, ekonom a tvůrce modelu stavovského státu.

⁴ BALCAROVÁ, Jitka. „Jeden za všechny, všichni za jednoho!“: *Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření „Sudetoněmecké identity“*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2411-2. s. 50.

pojetí Ericha Gieracha nebo Emila Lehmana, propagované mj. v rámci *Schlesische Kulturwochen*, kteří doplnili termín národ o rasovou složku.⁵ Úřední označení národnosti, jak bylo chápáno při sčítání lidu, je užíváno pouze k upřesnění jazykového složení obyvatel daných území.

Práce začíná nejprve kritickým zhodnocením dochovaných primárních pramenů a sekundární literatury. Následně pokračuje stručným seznámením s obecnou historií města Jablonce nad Nisou a zasazením do kontextu prvních poválečných let především z hlediska plánované spolupráce s Libercem. Největší pozornost je věnována slavnosti *Isergebirgswoche* jako takové. Nepřímo je rozdělena do tří základních celků: přípravné práce, výstavy a doprovodné programy. Vše zakončuje konečná bilance, která byla výchozím bodem k porovnání jablonecké slavnosti s mezinárodními libereckými veletrhy a tradicí *Schlesische Kulturwochen*, jejichž jeden ročník se v roce 1930 konal právě v Jablonci nad Nisou.

Vzhledem k častému využívání dobových názvů organizací a institucí je součástí příloh německo-česká konkordance těchto výrazů. Pro územní celky jsou používána současná označení. Názvy ulic jsou z důvodu jejich častého výskytu v dobovém tisku (oproti územním celkům jako takovým) ponechány pro lepší orientaci v dané problematice v původním jazyce. Jejich německo-česká konkordance je též součástí příloh. Veškeré cizojazyčné termíny obsažené v hlavním textu doprovází v případě jejich prvotního zmínění český překlad,⁶ přičemž jejich následná užití jsou ponechána v originálním znění. Součástí příloh je rovněž výběr z dobových fotografií a textů autorů, kteří se přímo na jablonecké slavnosti podíleli.

⁵ BALCAROVÁ, Jitka. pozn. 4, s. 50–51.

⁶ Netýká se vlastních jmen osob. Ta byla ponechána v originále následovně: mužská jména byla skloňována pro lepší porozumění textu, ale ženská jména se v celé práci vyskytují výhradně bez feminní koncovky –ová.

1 Rozbor pramenů a literatury

1.1 Archivní prameny

Výchozím pramenem pro tuto práci byl fond Karla Richarda Fischera, který je pokládán „za jeden z nejvýznamnějších souborů uložených v jabloneckém Státním okresním archivu [dále jen SOkA].“⁷ Obsahuje korespondenci úřední a soukromé povahy, deníky, stejně jako výsledky jeho celoživotních badatelských aktivit. K slavnosti *Isergebirgswoche* se v jeho fondu nachází výstřižková služba, obsahující sbírku výstřižků k této akci nejen z německojazyčných novin regionálních, ale i ze vzdálenějších regionů Československé a Výmarské republiky. Fischerova korespondence s profesorem Ottokarem Weberem, účastníkem přednášek pro veřejnost v rámci *Isergebirgswoche*, dokládá jeho kontakty s významnými osobnostmi Německé univerzity v Praze.

Slavnost sama o sobě je shrnuta ve vlastní složce⁸ v SOkA Jablonec nad Nisou, která obsahuje korespondenci, pozvánky a finanční výkazy dochované z pořádání *Isergebirgswoche*. Jedná se především o agendu úřední povahy, která vypovídá o získávání finančních darů, podpory a s tím souvisejícím členstvím v čestném výboru slavnosti.

Stranou nezůstaly ani fondy jabloneckých školských zařízení, v jejichž prostorách se v průběhu *Isergebirgswoche* nacházely expozice regionálních umělecko-řemeslných výrobků. Budovy nebyly primárně určené pro expoziční účely, nýbrž se jednalo o čistě vzdělávací instituce základního a středoškolského charakteru. Tato skutečnost odpovídá obsahu fondů, kdy jsou k dispozici zprávy o učitelském sboru, žácích, absolventech. Pro účel této práce byla přínosem část fondu k výstavě v Uměleckoprůmyslové škole v Jablonci nad Nisou.⁹ Konala se v roce 1930, kdy škola slavila 60. jubileum od svého založení. Do té doby neprošla budova přestavbou a díky dochovaným fotografiím je možné získat představu o možném řešení expozice se soutěžními návrhy plakátů a symbolů *Isergebirgswoche*.

⁷ KAŠPAR, Jan. Jablonecký starosta Karl Richard Fischer (1871–1934). Intelektuál úspěšným politikem (Pokus o zhodnocení osobnosti). In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník V/2004*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-889-2. s. 82.

⁸ SOkA Jablonec nad Nisou. fond *Isergebirgswoche Jablonec nad Nisou*, inv. č. 889, sig. 68/8.

⁹ Fondy ostatních školských zařízení Jablonce nad Nisou neobsahovaly využitelné informace o výstavách, ani fotografický materiál z jejich prostor.

Většina materiálů pochází ze SOkA Jablonec nad Nisou. Dále byl využit fond knihovny Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou,¹⁰ kde se nachází *Führer durch die Ausstellungen für Kunst und Kunstgewerbe mit Aussteller-Verzeichnis*. [Průvodce výstavami umění a uměleckého řemesla se soupisem vystavujících].¹¹ Tento průvodce byl cenným zdrojem informací o přibližné podobě výstav, neboť obsahuje soupis vystavovatelů a kromě umělecké výstavy jablonecké pobočky spolku *Metznerbund* [Metznerův svaz]¹² rovněž kompletní seznam exponátů v jednotlivých výstavních sálech. Na titulní straně katalogu je uveřejněn jednak celkový program resp. jeho základní verze a hned vedle jmenný seznam všech členů čestného výboru, kteří se na konání akce přičinili. Na zadní straně desek se nachází schematický pláněk města Jablonce nad Nisou¹³ se znázorněnými významnými budovami *Isergebirgswoche* a legendou jejich názvů.

Dalším neperiodickým pramenem archivní povahy je katalog umělecké výstavy *Metznerbundu*. Obsahuje soupis členů spolku, jejichž díla byla součástí expozice jablonecké pobočky *Metznerbundu* při *Isergebirgswoche*, a názvy vystavovaných děl.

Z periodických pramenů archivní povahy byl pro tuto práci určujícím zdrojem informací především denní tisk regionální provenience, který vycházel v době konání slavnosti *Isergebirgswoche*, dále pak ročenky a zprávy zúčastněných spolků. Problematickou částí heuristického bádání byla dostupnost jednotlivých archiválií, protože se nedochovalo kompletní množství materiálů, vydávaných ke slavnosti. Dalším úskalím se jevila disproporce v emocionálním zabarvení jednotlivých tiskovin, kdy se proti sobě stavěly pojmy „propagace“ a „propaganda“.¹⁴ Obojí bylo v tisku více či méně zastoupeno a mnohdy se hranice mezi oběma pojmy překrývaly.

¹⁰ V jiných regionálních archivech ani institucích shromažďujících prameny různé povahy se nedochovaly k danému tématu žádné bližší informace. Kontaktovány byly mj. SOkA Česká Lípa, Vlastivědné muzeum a galerie v České Lípě, SOkA Semily, Stadtarchiv Dresden, Stadtarchiv Zittau.

¹¹ Deutsche Gewerbe- u. Museumverein für Gablonz a. N. und Umgebung. *Führer durch die Ausstellungen für Kunst und Kunstgewerbe mit Aussteller-Verzeichnis*. Gablonz a. N.: Emil Böhme Verlag, 1922.

¹² Spolek usilující o sjednocení všech německy hovořících výtvarných umělců působících v Čechách, ale i sem náležejících, činných za územními hranicemi ČSR. – HABÁNOVÁ, Anna. Metznerbund – dlouho očekávaný ideál? In: HABÁNOVÁ, Anna, ed. *Mladí lvi v kleci: umělecké skupiny německy hovořících výtvarníků z Čech, Moravy a Slezska v meziválečném období*. Praha: Arbor vitae, 2013. ISBN 978-80-7467-025-1. s. 21.

¹³ Plánek je součástí příloh (Příloha A, Mapa 1). V době konání slavnosti byl přebírán i tiskem, odkud pochází i jeho vyobrazení v této práci.

¹⁴ Rozdílem mezi propagací a propagandou se zabývala výuková prezentace Katedry výtvarné výchovy Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, která shrnuje jejich vliv na veřejný prostor.

Význam periodického tisku pro předkládanou práci spočívá v jeho záznamu jizerskohorské slavnosti na všech úrovních společenského života. Odrážel v sobě problematické aspekty česko-německého soužití, hospodářský vývoj i politické soupeření. Důraz byl kladen především na deníky z Jablonce nad Nisou a Liberce, ale nebyly opomenuty ani deníky z jiných oblastí jizerskohorského regionu či Výmarské republiky.

V letech po první světové válce vycházelo podstatně méně periodik, než je tomu například v současné době. Pro tehdejší společnost hrála významnou roli, protože se jednalo o jeden z nejdostupnějších informačních zdrojů.¹⁵ Pro přehlednost jsou jednotlivé tiskoviny rozděleny do dvou hlavních skupin na českojazyčné a německojazyčné. Každá jazyková skupina zaznamenává jednotlivé tisky sestupně podle jejich periodicity, která je přímo úměrná dostupnosti pramene v současné době.

Na základě výsledků ze sčítání lidu z 15. února 1921 (dle zák. č. 256/1920 Sb.) bylo potvrzeno, že oblast Jablonce nad Nisou a Liberce byla převážně osídlena německou menšinou.¹⁶ Tato skutečnost se odrazila v počtu periodik jazykově německých, které podstatně převyšovaly množství v regionu vydávaných českých. Předkládaná práce využívá informace především z německých jabloneckých novin *Gablonzer Tagblatt*, *Demokratisches Morgenblatt a Volkswehr*,¹⁷ libereckého deníku *Reichenberger Zeitung* a severočeského *Vorwärts*. Z českého tisku jsou použity

Propagaci chápe jako „veřejné uvádění ve známost umění, sportu, prostřednictvím reklamy, knihami, plakáty,“ zatímco propagandou rozumí „veřejné šíření, často demagogické prosazování myšlenek, názorů s cílem získat dlouhodobé přívržence.“ – *Propagace a propaganda ve veřejném prostoru* [online]. [vid. 15. 8. 2014]. Dostupné z:

http://www.ped.muni.cz/kvv/archiv/inovac_du/002_informatik_symbolu/media_komunikace.pdf.

¹⁵ BEDNARÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8.

¹⁶ K roku 1921 žilo v Jablonci nad Nisou celkem 26959 obyvatel, z nichž se 3 926 obyvatel se hlásilo k československé národnosti, 21 982 k německé a 94 k židovské. – *Statistický lexikon obcí v Republice československé 1921*. Díl I. Země Česká. Praha: Orbis, 1924. s. 149.; V roce 1930 se zvýšil počet obyvatel na 33 958, ale poměr zastoupení jednotlivých národností zůstal téměř neměnný: 5 602 obyvatel se hlásilo k československé národnosti, 27 017 k německé a 799 se přihlásilo k židovské (i přes spíše náboženský charakter kategorie). – *Statistický lexikon obcí v Republice československé 1930*. Díl I. Země Česká. Praha: Orbis, 1934. s. 113.

¹⁷ Podle dobového článku *Unsere wichtigste Zeitungen z Böhmerlandjahrbuch für Volk und Heimat* se jedná o jediné „důležitější“ noviny, které v Jablonci nad Nisou pro dané období vycházely. – *Unsere wichtigste Zeitungen*. In: KLETZL, Otto, ed. *Böhmerlandjahrbuch für Volk und Heimat*, 1923. Eger: Böhmerland-Verlag, 1923. s. 64.

Ještědský obzor a *Naše Hory*, které nebyly orientovány pouze na město, ale na celý severočeský prostor.¹⁸

Významným zdrojem informací se stal německý jablonecký deník *Gablonzer Tagblatt*,¹⁹ který vycházel 2 krát denně. U příležitosti *Isergebirgswoche* doplňovaly základní čísla deníku několikastránkové zvláštní přílohy. Obsahovaly informace převážně k programu slavnosti, průběhu jednotlivých částí, vyjádření kritiků apod. Značnou část tvořily též reklamy. Samostatné obrazové přílohy nevycházely, ale textové části o slavnosti byly uvozeny ilustracemi. V běžných vydáních *Gablonzer Tagblatt* se informativní články ke slavnosti označovaly oficiálním znakem *Isergebirgswoche*, sklářem foukajícím sklo (viz Příloha C, Obr. 1). Zvláštní vydání se vyznačovala tiráží zdobenou grafickým vyobrazením jednoho z vrcholů Jizerských hor od grafika Otto Reismüllera (viz Příloha C, Obr. 4).²⁰

Druhým použitým jabloneckým deníkem byl *Demokratisches Morgenblatt*.²¹ Stejně jako u *Gablonzer Tagblatt* vycházely i v případě těchto novin zvláštní přílohy k jizerskohorské slavnosti. Deník sám o sobě se dochoval pouze fragmentárně, zatímco zvláštní vydání k *Isergebirgswoche* zůstala téměř kompletní. Jejich charakter odpovídal slavnostním přílohám u *Gablonzer Tagblatt*. Změna se objevila v obsahové části. Některé články byly přejímány, nicméně řada tiskových zpráv zaznamenávala jiné informace či stejné z jiného úhlu pohledu.²²

Liberecký deník *Reichenberger Zeitung*²³ byl díky digitalizaci nejlépe dostupným periodickým zdrojem informací. Přínos ležel ve zvláštních přílohách k *Isergebirgswoche*. Informativně dosahují úrovně *Gablonzer Tagblatt* s rozdílnými

¹⁸ V roce 1922 vycházelo v severočeském pohraničí více novin a časopisů, jejichž výčtu a charakteristice byla věnována v pro německý tisk práce a pro český. Z důvodu přejímání tiskových zpráv z hlavních deníků se převážně využívala výše zmiňovaná periodika.

¹⁹ První číslo deníku *Gablonzer Tagblatt* se objevilo v Jablonci nad Nisou v roce 1891. Od té doby vycházel v Jablonci nad Nisou jako hlavní německý nezávislý deník.

²⁰ S rozvojem médií se začala častěji objevovat obrazová doplnění v rámci textu. Na konci 30. let a především na začátku 40. let dosáhla nejen v regionálním německojazyčném tisku svého vrcholu v podobě samostatných ilustrovaných příloh.

²¹ První číslo vyšlo 28. března 1920 a pod svým názvem měl vycházet do 15. října 1922. – KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. *Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1, Noviny*. Díl 1, Noviny České republiky od počátku do roku 1918 (CERBI N1). Část 2, Přehledy, rejstříky. Brno: Lector Benevolus, 2008. ISBN 80-86249-26-3. s. 68.

²² Z finančních záznamů ke slavnosti je patrná rivalita tohoto jabloneckého deníku s libereckým. Jednalo se o podstatně menší noviny než *Reichenberger Zeitung* a musely urgovat zaplacení svých reklamních aktivit odkazující se na redakci libereckého deníku, která již dávno obnos obdržela.

²³ Začal vycházet již v roce 1860 jako deník pro německé obyvatelstvo v Čechách. – KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. pozn. 21, s. 319.

informacemi u nepřijímaných článků, ty přijímané se vesměs shodovaly. Ilustrativní obohacení se promítlo pouze ve vzhledu tiráže, kde se objevily oficiální symboly slavnosti a pořadatelského města: *Kulturní práce a Jabloň*.

Výše zmiňované noviny zaznamenávaly celkový průběh slavností, kterému věnovaly dostatek prostoru v rámci vlastních příloh. V případě jabloneckého týdeníku *Volkswehr* se objevilo pouze jedno zvláštní vydání. Jednalo se o periodikum orgánu nacionálně-socialistické strany,²⁴ což mělo vliv na tendenčnost obsahové náplně, textové i obrazové.²⁵ Výpovědní hodnota ležela v odlišné prezentaci jednotlivých událostí, k nimž v rámci slavnostního týdne došlo. K přijímání článků v dochovaných výtiscích nedocházelo, ale veškeré tiskové zprávy prošlé cenzorskou korekturou si zachovávaly podjatost v duchu nacionálně socialistické propagandy.

Posledním využitým německým deníkem byl *Vorwärts*, který tvořil určitý předěl mezi německým a českým dobovým tiskem severočeského pohraničí. Jednalo se o noviny spadající pod německé oddělení centrálního orgánu Komunistické strany Československa.²⁶ Na rozdíl od svých českých a německých konkurentů neřešily národnostní problémy, ale řídily se pravidlem „jeden stát, jedna strana.“²⁷ Stranická tendence odpovídala nádechu jednotlivých článků. Přes torzální dochování se nepostradatelným zdrojem stala reportáž účastníka průvodu během *Isergebirgswoche*.

Za český tisk byla probádána periodika: *Ještědský obzor* a *Naše hory*.²⁸ U obou se projevíly protiněmecké tendence. Ačkoliv se informace k *Isergebirgswoche* objevila pouze v rámci jediného článku v sociálně-demokratickém *Ještědském obzoru*,²⁹ výpovědní hodnota obou periodik spočívala především v převažující propagaci kulturních aktivit českého obyvatelstva a negativní náhled na počiny německého obyvatelstva. Příklad takové preference by mohl být viděn v týdeníku *Naše hory*, který

²⁴ Poprvé byl vydán v roce 1910. Ve větší míře se objevoval po svém obnovení v roce 1921. – Viz KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. pozn. 21, s. 413-414.

²⁵ V případě zvláštního vydání byl např. titul dekorován svastikou.

²⁶ RUDIŠ, Jaroslav. *Německý regionální tisk v Liberci v letech 1918-1938* (diplomová práce). Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1997, s. 37.

²⁷ MALÍŘ, Jiří a kol. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. 1. díl, období 1861-1938. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-178-X. s. 714-715.

²⁸ Týdeník *Naše hory* poprvé vyšel dne 29. 8. 1919 s podtitulem Časopis československé strany národně-socialistické pro severní Čechy. – KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. pozn. 21, s. 235-236.

²⁹ Jizerskohorská výstava v Jablonci nad Nisou. *Ještědský obzor*. 1922, roč. 13, č. 32, 11. 8., s. 4.

nevěnoval jizerskohorské slavnosti sebemenší zmínky, ale naopak podtrhoval význam podobné Hraničářské (české) slavnosti v Mladé Boleslavi.³⁰

Nedílnou součástí periodické tiskové produkce, která se ve dvacátých letech objevovala v oblasti severočeského pohraničí, tvořily ročenky resp. zprávy jednotlivých spolků, jejichž sídla se v daném regionu nacházela. Činnost velké části regionálních spolků byla zahájena již v 2. polovině 19. století, kdy se v důsledku nového spolčovacího zákona začali lidé sdružovat na základě stejných volnočasových zájmů, popř. názorových ideálů na základě národnostního klíče. Po první světové válce vznikaly i spolky nové, jejichž hlavním cílem bylo sdružování podle národnostního principu a podpora členské základny. Důležitou roli hrály spolky a sdružení³¹ i v průběhu *Isergebirgswoche*, kde se podílely nejen na sponzoringu, ale rovněž na přípravných pracích a doprovodných programech. Jejich vydavatelská činnost se stala cenným zdrojem informací.

Nejvýznamnějším periodicky vydávaným pramenem z tvorby regionálních spolků se stal věstník *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* [Zprávy Spolku pro dějiny Němců v Čechách].³² V roce 1922 slavil *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen* [Spolek pro dějiny Němců v Čechách] 60. jubileum od svého založení. Této okolnosti bylo využito při spojení oslavy výročí se slavností *Isergebirgswoche*. V rámci přednášek pro veřejnost byly prezentovány tehdejší výsledky badatelských aktivit členů spolku. Přednášky vydal spolek následně i písemnou formou na stranách věstníku. Periodikum nezaznamenalo jen znění pěti přednášek, ale z důvodu značného podílu na přípravách i průběhu akce se v jeho rámci objevovaly podrobnosti nezveřejněné v novinách, např. konečná finanční bilance, která vykazuje slavnost jako velmi výnosnou.³³

³⁰ S přípravami výstavy v Mladé Boleslavi vyšlo v rámci článku o této české výstavě následující tvrzení, které odpovídá celkovému nádechu novin: „Na součinnost Němců na severu Čech nemohla Boleslav počítat, neboť ti vždy budou hleděti pracovati jen ku prospěchu a rozkvětu „svých“ měst, Liberce, Čes. Lípy, Ústí n. L.“ – VESELÝ, J. Výstava v Ml. Boleslavi. *Naše hory*. 1922, roč. 11, č. 27, 8. 7., s. 2.

³¹ Německo-česká konkordance užitých názvů spolků se nachází v přílohách. (viz Příloha B, Tabulka 2.)

³² Byl vydáván od roku 1862. – KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. *Česká retrospektivní bibliografie*. Řada 2, Časopisy. Díl 2, Časopisy České republiky 1919-1945 (CERBI C2). Část 2, Přehledy, rejstříky. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2007. ISBN 80-86249-26-3. s. 98.

³³ Vzhledem k omezenému množství místa, které bylo zapříčiněno podstatně nižší periodicitou než denní, či týdenní tisk, nejsou některé zprávy příliš výpovědně bohaté. Na druhou stranu vypovídá skutečnost, že se informace o konané akci dostaly na strany zpráv, o celkové významnosti slavnosti minimálně pro jejich členy.

Čtvrtletně vycházející časopis *Mitteilungen des nordböhmisches Vereines für Heimatforschung und Wanderpflege* [Zprávy Severočeského spolku pro vlastivědu a turistiku]³⁴ spolku *Nordböhmisches Verein für Heimatforschung und Wanderpflege* [Severočeský spolek pro vlastivědu a turistiku] se věnoval především prezentaci činnosti jednotlivých členů spolku. Kromě zpráv ze zasedání a činnosti spolku nechyběly ani články o regionální historii, osobnostech, či geografických cílech turistů. Na jeho základě bylo možné zařadit *Isergebirgswoche* do kontextu regionálních slavností roku 1922, jimž byla věnována samostatná rubrika s názvem *Festliche Veranstaltungen 1922* [Slavnostní události 1922]. Její autor uvedl, že „denní tisk již dostatečně popsal oslavu *Isergebirgswoche* a podle něj by měly být vyzdvíženy i jiné slavnosti, které zanechaly hlubší stopy ve vlastivědném a kulturním významu.“³⁵

Informativně obohacujícím byl časopis spolku *Verein für Heimatkunde des Jeschken-Isergaues* [Spolek pro vlastivědu Ještědsko-jizerské župy] vydávaný pod názvem *Mitteilungen des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Isergaues* [Zprávy Spolku pro vlastivědu Ještědsko-jizerské župy].³⁶ Orientoval se na organizační záležitosti. Dále se zabýval cíli, jichž mělo být *Isergebirgswoche* dosaženo a mj. zdůraznil roli Karla Richarda Fischera, od něhož vzešel prvotní impuls.³⁷

Z regionální spolkové činnosti vycházela ročenka *Jahrbuch des Deutschen Gebirgs-vereines* [Ročenka německého horského spolku]. *Deutscher Gebirgs-verein* [Německý horský spolek] zaměřil svou pozornost na podporu turismu, značil turistické stezky, vydával mapy a průvodce. Jeho programová náplň se promítla do prezentace *Isergebirgswoche* na stranách ročenky. Na rozdíl od ostatních dostupných periodik, která vyzdvihovala osobnost tehdejšího jabloneckého starosty, byla v tomto případě preferována osobnost Gustava Adolpha.³⁸ Ročenka uváděla i výši finančních příspěvků do fondu slavnosti.

³⁴ První číslo se objevilo již v roce 1878. – KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. pozn. 32, s. 95.

³⁵ ZIMMERMANN, Karl. Festliche Veranstaltungen 1922. In: *Mitteilungen des Nordböhmisches Vereines für Heimatforschung und Wanderpflege*. Leipa: Der Verein, 1922, roč. 45, s. 151–152.

³⁶ Zprávy spolek vydával čtvrtletně od roku 1907. – KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. pozn. 29, s. 99.

³⁷ *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. Prag: Brockhaus, 1923. s. 108.

³⁸ Autor nejednoho průvodce po jizerských horách a okolí. V roce 1922 vyšel z jeho pera, s velkou pravděpodobností s ohledem na plánovanou slavnost, titul: ADOLPH, Gustav. *Illustrierter Führer durch Gablonz a. N. mit einem Anhang Ausflüge*. Gablonz a. N.: Deutscher Gebirgsverein für Gablonz und Umgebung, 1922. – BENGLER, Adolf. Bericht über die 20. Jahres-Hauptversammlung. In: NEUMANN, Gustav. *Jahrbuch des Deutschen Gebirgsvereines für das Jeschken- und Isergebirge in Reichenberg: und das Deutschen Gebirgsvereines für Gablonz a.d.N. und Umgebung*. Reichenberg: Deutschen Gebirgsvereines für das Jeschken- und Isergebirge, 1923. s. 143.

Posledním použitým periodikem byla ročenka *Böhmerlandjahrbuch für Volk und Heimat* [Česká (rozuměj teritoriálně) ročenka pro lid a domovinu].³⁹ Jednalo se o jediný zdroj, který nepocházel z pera autorů severočeského regionu. Obsahoval stati o literatuře a umění, které doplňovaly informace o různých školských zařízeních, jednotlivých spolcích a veřejných i soukromých institucích.⁴⁰ Výpovědní hodnota ročenky spočívala jednak v článku o 3. ročníku *Reichenberger Messe*,⁴¹ jímž se *Isergebirgswoche* inspirovalo, a v reprodukcích alespoň malé části děl umělců, která byla během jizerskohorské slavnosti součástí expozice *Metznerbundu*.

1.2 Sekundární literatura

Slavnost *Isergebirgswoche* byla zaměřena na prezentaci kultury a práce německy hovořících obyvatel z oblasti Jizerských hor, převážně osídlené německou menšinou. Problematice postavení německé minority na území tzv. První republiky se v posledních deseti letech věnovalo hodně pozornosti. Vznikla řada prací zaměřených na česko-německé vztahy. Pro tuto práci byla stěžejní monografie „*Jeden za všechny, všichni za jednoho!*“: *Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření "sudetoněmecké identity"*,⁴² v níž se Jitka Balcarová zabývala vlivem jednotlivých složek společnosti na regionální stejně jako národní sebeuvědomění. Objasňovala často rozdílně interpretované pojmy *Heimat*, *Volk*, *Nation* apod., jejich význam pro danou společnost z teritoriálního, časového, společenského a politického hlediska. Svou prací mj. doložila, že se i v rámci jednoho územního celku, jakým byl např. region, s danými pojmy operovalo podle potřeby a ne vždy se jejich význam ztotožňoval s prvotním záměrem, pro něž byly původně užívány.

Rámcový program *Isergebirgswoche* zahrnoval nespočet oborů, jejichž práce byla předváděna široké veřejnosti. Odrážel tvorbu nejen na fyzické, ale i na duchovní úrovni, přičemž z každé oblasti by bylo možné vybrat hned několik samostatných monografií, studií či jiných prací dosavadních badatelů.

³⁹ Vydávána Otto Kletzlzem v Chebu od roku 1920.

⁴⁰ VELECHOVSKÁ, Jana. Obraz výstav německočeského výtvarného umění v meziválečném denním tisku. In: HABÁNOVÁ, Anna, ed. a HABÁN, Ivo, ed. *Ztracená generace?: německočeští výtvarní umělci 1. poloviny 20. století mezi Prahou, Vídní, Mnichovem a Drážďany = Eine verlorene Generation?: Deutschböhmisches bildende Künstler der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts zwischen Prag, Wien, München und Dresden: [Liberec, 22. – 23. 10. 2013]*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. ISBN 978-80-7494-025-5. s. 41. – HABÁNOVÁ, Anna. *Liberec jako centrum německo-českého výtvarného umění v první polovině 20. století* (disertační práce), Seminář dějin umění FFMU, Brno 2012, s. 16.

⁴¹ PICHLER, Georg. Die Reichenberger Messe. In: KLETZL, Otto, ed. *Böhmerlandjahrbuch für Volk und Heimat*, 1923. Eger: Böhmerland-Verlag, 1923, s. 114-115.

⁴² BALCAROVÁ, Jitka. pozn. 4.

Pro porozumění tématu výstavní a veletržní činnosti byla východiskem monografie *Veletrhy a výstavy*,⁴³ jež pojednává a shrnuje pohled na dobové výstavní aktivity. Zároveň bylo možné použít závěry z badatelských aktivit Zuzany Koškové. Ve své diplomové práci *Reichenberger Messe v první polovině 20. století* se věnovala nejen vzniku spolku *Reichenberger Messe* a jeho prvotní myšlence o každoročních výstavních trzích pro město Liberec, ale poskytla dostatek informací vztahujících se k jejich přípravám, popisu a výsledkům po všech 19 ročníků jejich konání. Přínos pro předkládanou diplomovou práci spočíval v doložení podobnosti v programové, organizační a propagační činnosti *Reichenberger Messe* a *Isergebirgswoche*. Vzájemnou kooperaci a antagonismus pořadatelů obou akcí nevyjímaje.

Velkým přínosem byly badatelské aktivity Jana Kašpara⁴⁴ a Jany Nové,⁴⁵ kteří zaměřili svou pozornost na osobnost Karla Richarda Fischera. V úřadu jabloneckého starosty pro léta 1918–1932 se nejen zasloužil o poválečný rozkvět města, ale stal se určitou ikonou, podporující národní uvědomění místního obyvatelstva prostřednictvím četných badatelských aktivit, stejně jako pořádáním významných regionálních akcí. Některé jím zaštiťované činnosti nezahrnovaly do svého okruhu působení jen obyvatelstvo místní, ale snažily se zapůsobit na nacionálně stmelující úrovni na kompletně všechny příslušníky německého národa. Příkladem takové akce byl 6. ročník *Schlesische Kulturwoche*, který se konal v Jablonci nad Nisou v roce 1930 a vykazoval programové podobnosti kulturní části *Isergebirgswoche*.

Tématem *Schlesische Kulturwochen* se ve své studii *Zwischen alldeutschen Phantasien und sudetendeutschen Anschlussplänen – die ‚gesamtschlesische‘ Idee der 1920er und 1930er Jahre* zabýval Tobias Weger. Zaznamenal vznik této tradice a stručně nastínil jednotlivé ročníky. Svou zajímal se především o období do počátku 30. let, ale neopomněl ani vývoj v jejich průběhu. Svou studii chtěl uvést do problematiky *Schlesische Kulturwochen* a jejich ideologické základny. Sám předložil v jejím závěru několik otázek, které podle něj daná studie může vyvolávat a do budoucna by mohla inspirovat i další autory k jejich zodpovězení.

⁴³ PAVLŮ, Dušan. *Veletrhy a výstavy: kultura, komunikace, multimedialita, marketing*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-38-2.

⁴⁴ KAŠPAR, Jan. pozn. 7. s. 61-130.

⁴⁵ NOVÁ, Jana. Karl R. Fischer. Historik v čele moderního města. In: NOVÁ, Jana - NOVÝ, Petr. *Otcové města Jablonce: regionálněhistorický cyklus Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou = Väter der Stadt Gablonz: regionalhistorischer Zyklus des Museums für Glas und Bijouterie in Jablonec nad Nisou*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2007. ISBN 978-80-86397-06-1.

Uměnovědnou oblast doplnila publikace *Mladí lvi v kleci: umělecké skupiny německy hovořících výtvarníků z Čech, Moravy a Slezska v meziválečném období*,⁴⁶ zabývající se uměleckou tvorbou německy hovořících umělců na území Čech, Moravy a Slezska. Zahrnovala informace o vnímání německy hovořících umělců v meziválečném období, spolkovou činnost, stejně jako výstavní aktivity a odraz jednotlivých údobí na kvalitě, či kvantitě vystavovaných uměleckých děl. Ze spolků, jimž byla věnována v této kolektivní monografii pozornost, stál v popředí zájmu pro předkládanou práci především spolek *Metznerbund*. V rámci *Isergebirgswoche* byla uspořádána výstava regionální pobočky tohoto spolku se sídlem v Jablonci nad Nisou, která byla důležitou součástí programu slavnosti a dokládala tvorbu nejen regionálních umělců, ale rodáků z jejich řad, jež dosáhli mezinárodního věhlasu.

Posledním důležitým zdrojem informací byl sborník *Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*.⁴⁷ Obsahoval několik studií, které přinášely nové poznatky o některých významných osobnostech z řad účinkujících v rámci *Isergebirgswoche*. Dále zaznamenávaly pohled na muzejní fenomén v meziválečném období a důležitost památkové péče pro podporu národního uvědomění.

⁴⁶ HABÁNOVÁ, Anna, ed. pozn. 12.

⁴⁷ KAISEROVÁ, Kristina, ed. a KUNŠTÁT, Miroslav, ed. *Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-37-7.

2 Jablonec nad Nisou jako centrum skla a bižuterie Jizerských hor

Jablonec nad Nisou patřil na počátku 20. století mezi jedno z nejvýznamnějších průmyslových center na historickém území českých zemí. Proslavil se zejména v oblasti sklářského řemesla a výroby šperků. Po jablonecké bižuterii rostla poptávka i v zahraničí, odkud plynul rostoucí počet zakázek. Samo město procházelo díky aktivitě tehdejšího starosty Adolfa Heinricha Posselta značnou modernizací a výstavbou. Starosta Posselt se mj. zasloužil o udělení znakového privilegia a změnu názvu města z Jablonce na Jablonec nad Nisou,⁴⁸ díky čemuž byl odlišen od obcí podobného jména. V roce 1906 se jabloneckému průmyslu dostalo uznání v rámci účasti na liberecké výstavě českých Němců,⁴⁹ kde se prezentoval expozicemi hned v několika pavilonech. Růst věhlasu města a jeho výstavbu zpomalila na několik let první světová válka.

V roce 1918 se úřadu starosty města v dosti bouřlivé době nově vznikajícího státu ujal po Adolfu Heinrichu Posseltovi⁵⁰ učitel Karl Richard Fischer,⁵¹ který se snažil navázat na činnost svého předchůdce. V letech po první světové válce zaznamenával Jablonec nad Nisou nebývalý hospodářský vzestup. Místní sklářství a bižuterie nepřišly o své dobré jméno a mezinárodní věhlas. Zatímco s válkou přišel pokles zájmu o sklo a bižuterii, po válce se situace otočila. Došlo sice ke ztrátě zahraničních odběratelů převážně na asijských trzích,⁵² ale na druhou stranu byli získáni noví v zemích západní Evropy a ve Spojených státech.⁵³ Do podzimu roku 1922 se povedlo jablonecké sklářské a bižuterní (skleněné i kovové) produkci nejen vzchopit z válečného útlumu, ale dokonce převýšit zisky let předválečných. Od té doby se začala projevovat v obchodu s jabloneckými výrobky sestupná tendence, která se odrazila i na mírném snížení objemu exportu. S celosvětovou poválečnou krizí z nadbytku, jež se

⁴⁸ KAŠPAR, Jan. *Jablonec nad Nisou: stručný průvodce sedmi stoletími města*. Jablonec nad Nisou: Informační centrum Městského úřadu v Jablonci nad Nisou ve spolupráci se SOKA Jablonec nad Nisou a Městskou galerií MY, 2006, s. 32.

⁴⁹ MELANOVÁ, Miloslava. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: Kalendář Liberecka, 1996, s. 3.

⁵⁰ Adolf Heinrich Posselt pro svůj vysoký věk již zcela nevládal stále komplikovanější situaci města. Na jaře 1918 jej zastupoval v městské správě radní Lucke, který po ukončení války odmítl stanout v čele města kvůli chatrnému zdravotnímu stavu. Novým starostou byl jednomyslně zvolen Karl R. Fischer. – Viz Kašpar, Jan. pozn. 7, s. 73.

⁵¹ Karl R. Fischer (1871–1934) byl po celou svou politickou kariéru členem Německé nacionální strany (DNP), s jejímž zákazem v roce 1933 skončila i jeho kariéra v úřadu starosty města Jablonce nad Nisou. Ve známost nevešel jen jako politický činovník, ale pro svou rozsáhlou oblast zájmových činností a badatelskými aktivitami na poli regionální vlastivědy a historie, stejně jako podporou rozvoje regionální kultury a umění. – Viz NOVÁ, Jana. Karl R. Fischer. Historik v čele moderního města. In: NOVÁ, Jana - NOVÝ, Petr. pozn. 45, s. 51–83.

⁵² KAŠPAR, Jan. pozn. 48, s. 37.

⁵³ KIRSCH, Roland ed. a kol. *Historie sklářské výroby v českých zemích. II. díl/1, Od konce 19. století do devadesátých let 20. století*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1069-6. s. 24.

v Jablonci nad Nisou plně projevila v roce následujícím, poklesly výnosy z exportu tamějších výrobků z více jak 1,5 miliardy korun na pouhou necelou třetinu.⁵⁴ Důvody krize ve sklářském a bižuterním průmyslu Jablonecka jsou přisuzovány vyprodání skladového zboží, nahromaděného za léta 1914 – 1918, dále snížení dostupnosti surovin potřebných pro výrobu⁵⁵ a nakonec i deflace koruny,⁵⁶ která vedla ke zdražení výrobků v zahraničí.⁵⁷

Starosta Karl Richard Fischer se rozhodl uspořádat slavnost *Isergebirgswoche* v době, kdy byl Jablonec nad Nisou na svém hospodářském vrcholu. Měla být přehlídkou místních produktů a kulturně-umělecké tvorby z Jablonce nad Nisou a okolí, geograficky vymezeným Jizerskými horami. Podobné, regionálně zaměřené akce se odehrávaly v průběhu 20. a 30. let 20. století i na jiných místech Čech, Moravy a Slezska. Výjimkou nebyl ani Jablonec nad Nisou a sousední Liberec, kde byly v následujících letech zorganizovány podobné podniky. Na rozdíl od ostatních akcí, jako již zmiňované *Schlesische Kulturwoche*, *Reichenberger Messe*, popř. *Sudetendeutsche Woche* apod. byla *Isergebirgswoche* od svého počátku prezentována jako jediná, do té doby uspořádaná přehlídka kultury a práce obyvatel z oblastí Československé republiky převážně osídlených německou menšinou.

⁵⁴ GRISA, Miroslav. Jablonecký průmysl od vzniku ČSR do začátku 20. let. In: *Ars vitraria* 8. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, [před r. 1989]. s. 98–99.

⁵⁵ PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*. 2. díl, Období 1918-1945. Brno: Doplněk, 2004. ISBN 80-7239-147-X. s. 145.

⁵⁶ K postupnému zvyšování hodnoty koruny docházelo od roku 1921. Její vzestup pokračoval až do poloviny roku 1922, kdy její hodnota dosáhla až dvojnásobku. To se znatelně projevilo na nárůstu cen produktů Jablonecka na více jak dvojnásobek. – GRISA, Miroslav. pozn. 54, s. 98-99.

⁵⁷ Tamtéž, s. 98–99.

3 Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit

Slavnost *Isergebirgswoche* se uskutečnila v Jablonci nad Nisou ve dnech 29. 7. až 6. 8. 1922. Jednalo se o přehlídku kultury a práce regionu Jizerských hor,⁵⁸ s důrazem na kulturní a průmyslovou produkci jejího pořadatelského města. Od samého počátku byla směřována především na podporu regionálního hospodářství, i když se v průběhu přípravných prací pomalu měnil její charakter na německou nacionálně buditelskou akci.

První zmínka o plánované slavnosti a jejím charakteru se objevila v jabloneckém deníku *Gablonzer Tagblatt* dne 15. října 1921.⁵⁹ Čtenář se z obsahu článku dozvěděl, že: „*Deutscher Gewerbe- und Museumsverein für Gablonz und Umgebung* [Německý řemeslný a muzejní spolek pro Jablonec nad Nisou a okolí]⁶⁰ uspořádá v Jablonci nad Nisou v rámci velké domácí slavnosti výstavu, která by měla zahrnovat práce ze všech oborů umění a uměleckého řemesla, stejně jako průmyslu z celého prostoru Jizerských hor.“⁶¹ Dále článek informoval o předpokládaném termínu jejího konání v prvním srpnovém týdnu roku 1922 a taktéž o nutnosti sestavení soupisu případných vystavujících ve zbývajících říjnových dnech 1921.⁶²

Plánování slavnosti, t. č. bez vlastního oficiálního názvu, začalo téměř rok před jejím samotným konáním, což bylo podstatně dříve než u podniků podobného charakteru z pozdějších let. U nich se první zmínky začaly na stranách dobových periodik objevovat přibližně 3 měsíce před zahájením dané akce.

Jen v samotném Jablonci nad Nisou se v průběhu 20. let 20. století uskutečnilo více slavností, či akcí, které se snažili široké veřejnosti přiblížit historii a vývoj Jablonecka, jeho průmyslu, kultury a umění. Termíny jejich konání byly stejně jako v případě *Isergebirgswoche* nedlouho před *Reichenberger Messe*, takže bylo možné využít zvýšených reklamních aktivit spolku *Reichenberger Messe*, neboť mezinárodnímu veletrhu se stále dostávalo značné pozornosti. V roce 1926 byla

⁵⁸ Oblast Jizerských hor zahrnovala podle dobové prezentace u příležitosti *Isergebirgswoche* v regionálním tisku města: Jablonec nad Nisou, Liberec, Frýdlant v Čechách a jejich okolí. – *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 163, 16. 6., s. 3.

⁵⁹ *Ausstellung für Heimatkunst*. *Gablonzer Tagblatt*. 1921, roč. 30, č. 283, 15. 10., s. 3.

⁶⁰ Předsedou spolku *Deutsche Gewerbe- u. Museumverein für Gablonz a. N. und Umgebung* byl od roku 1911 Karl Richard Fischer. – KAŠPAR, Jan. pozn. 7.; Z pozice předsedy hlavního pořadatelského spolku *Isergebirgswoche* tak mohl ovlivňovat celkový průběh a organizaci přípravných prací, stejně jako náplň slavností apod.

⁶¹ *Ausstellung für Heimatkunst*. pozn. 59, s. 3.

⁶² Tamtéž, s. 3.

v Jablonci nad Nisou uspořádána, pod záštitou starosty Karla Richarda Fischera, oslava 60. výročí založení spolku *Gewerbe- und. Museumsverein*. Tuto událost doprovázela výstava *Sklo a šperk*, kde byly mj. prezentovány tehdejší jablonecké sklářské a bižuterní výrobky stejně jako práce studentů odborných škol z Jablonce nad Nisou, Nového Boru, Karlových Varů, Kamenického Šenova a Teplic.⁶³ Dále se zde uskutečnila akce *Sudetendeutsche Kulturwoche* [Sudetoněmecký týden kultury], který se zaměřil na prezentaci „sudetoněmecké“ národní identity, jednoty a vzdělávání. Neméně významnou událostí byl i další ročník putovní *Schlesische Kulturwoche*, během něhož byla umocněna německá nacionální myšlenka národní jednoty. Akce se v roce 1930 účastnily osobnosti ze všech německy hovořících sousedních zemí Československé republiky⁶⁴ (viz samostatná kapitola *Schlesische Kulturwoche*).

Za zrozením myšlenky na uspořádání velké domácí slavnosti v Jablonci nad Nisou pro rok 1922, jak se lze na základě prvotních heuristických zjištění domnívat, stála nepřímo vláda ČSR prostřednictvím reformních legislativních postupů. Pro postavení průmyslu Jizerských hor s významnou rolí sklářského průmyslu pro sledovaný region se situace jevila následovně.

Po roce 1918 hrála sklářská produkce a její export významný zdroj příjmů pro státní pokladnu, ale většina sklářských podniků zůstala v rukou německých podnikatelů.⁶⁵ Vládní orgány, především Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností a Ministerstvo sociální péče, upřely svou pozornost na rozvoj československého sklářství,⁶⁶ čehož chtěly docílit zakládáním sklářských podniků, ústavů a škol na jazykově českých územích ČSR. Pro oblast Jizerských hor, která byla do té doby hlavním centrem sklářské a bižuterní výroby v rukou německy hovořících podnikatelů, to znamenalo postupné snižování jejich obchodních pravomocí. Vládními výnosy bylo postupně, především od roku 1921, omezováno výsadní postavení jizerskohorského většinového podnikatelského sektoru plánovaným vznikem několika čs. vládou podporovaných konkurenčních podniků. Grémium exportérů politického okresu

⁶³ HAVLÍČKOVÁ, Dagmar et al. *Paměť předmětů: 100 let muzea v Jablonci nad Nisou*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2004. ISBN 80-86397-02-5. s. 27.

⁶⁴ Více se touto událostí zabývá samostatná kapitola *Schlesische Kulturwoche*.

⁶⁵ Mezi nejvýznamnější vývozce a výrobce patřily firmy Gebrüder Mahla, Wilhelm Klaar, Jacob H. Jeiteles Sohn, Gustav Strauss & Co., Gebrüder Feix. – KYBALOVÁ, Ludmila, NOVÝ, Petr a SIRŮČKOVÁ, Šárka. *Jablonecký knoflík = Gablonzer Knopf = The Jablonec button*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2007. ISBN 978-80-86397-04-7. s. 39-40.

⁶⁶ Sbirka zákonů a nařízení státu československého. Částka 69. vyd. 31. 8. 1921.283. Vyhláška ministerstva sociální péče ze dne 28. července 1921 o vytvoření ústřední komise domácí práce pro výrobu zboží sklářského.

Jablonec nad Nisou se v roce 1920 dočkalo vzniku konkurenčního, jazykově českého, Svazu výrobců a vývozců jabloneckého zboží. Roku 1922 byl založen Pojizerský vývozní a sklářský ústav v Železném Brodě, který hájil zájmy českých obchodníků se sklem a jabloneckým zbožím.⁶⁷ Vrcholným počinem se stalo zřízení Ústavu pro zvelebování sklářského průmyslu v Hradci Králové⁶⁸ výnosem Ministerstva obchodu č. j. 49936/22 ze dne 29. listopadu 1922. Tento schválil ustavení Sklářského ústavu,⁶⁹ jenž vznikl v roce 1923 jako anexní ústav Obchodní, živnostenské a průmyslové komory (dále jen OŽK) v Hradci Králové,⁷⁰ pod jejíž správu patřila od roku 1919 OŽK v Liberci⁷¹ důležitá pro celou výrobní oblast Jizerských hor.

Kromě konkurenčních podniků průmyslových byly zakládány i vzdělávací instituce jazykově české, školy všech stupňů apod. pro obyvatele hlásící se na základě zákonem stanoveného kritéria obcovací řeči k československé národnosti. Německy hovořící obyvatelstvo přišlo po první světové válce o výsadní postavení v rámci společnosti, poválečná deprese z odcizení, nejistoty pramenící ze stále se měnících životních podmínek v důsledku reforem (pozemkové, finanční atd.), stejně jako traumata z války se podepsala na psychice obyvatelstva. Mnoho lidí utrpělo ztrátu bližního, nebo se z nejrůznějších důvodů dostalo do existenciální krize. Aby se s těmito negativními životními událostmi lidé vyrovnali, navazovali např. na tradici spolkového sdružování z 19. století, osvětovými přednáškami „putujících učitelů“, kteří měli znovu „probudit“ národního ducha, sjednotit národ [v tomto případě německý] a vystavět novou organizační strukturu založenou na spolkovém duchu.⁷² Spolková činnost t. č. zahrnovala spolky nejrůznějšího zaměření. Od podpůrných, přes vzdělávací, turistické až po tělovýchovné, které se účastnily různých aktivit pro pozvednutí nejen morálky svých členů, ale ve většině případů především národního uvědomění

⁶⁷ BURSOVÁ, Veronika. *Sklářství na Železnobrodsku v letech 1918-1938* (Bakalářská práce). Praha: Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK v Praze 2009. s. 13.

⁶⁸ *Vitrum pro futurum – sklářské sympozium/glass symposium*. Katalog GSVM 2014 [online]. [vid. 12. 3. 2015]. Dostupné z: <http://gsvm.cz/katalog%20GSVM-26.10.pdf>.

⁶⁹ Činnost ústavu měla sledovat všechny výrobní pochody v oboru sklářském, zlepšovat podmínky výroby a postup výroby. Od roku 1924 začal Sklářský ústav vydávat český odborný sklářský časopis *Sklářské rozhledy*. – 75 let Sklářského ústavu v Hradci Králové. *Sklář a keramik: odborný časopis pro průmysl skla, keramiky a bižuterie*. Teplice: Česká sklářská společnost 1998, č. 3. ISSN 0037-637X. s. 52.

⁷⁰ *Vědeckovýzkumná a rozvojová základna v Hradci Králové 2010* [online]. [vid. 12. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.hradeckralove.org/file/2388_1_1/.

⁷¹ BURSOVÁ, Veronika. pozn. 67, s. 13.

⁷² Tato se v období silícího vlivu NS-propagandy stala výchozím bodem pro vystavění pevného stranického aparátu Německé nacionálně socialistické strany dělnické a v případě německého pohraničí ČSR Henleinovi SHP. – Viz BALCAROVÁ, Jitka. pozn. 4, s. 109.

založeného na jedinečnosti, výjimečnosti a nutnosti boje za vlastní jazyk, kulturu a odkaz předků.⁷³ Tyto tendence bylo možné zaznamenat nejen na poli spolkovém, ať už se jednalo o spolky pouze místní, nebo celorepublikové s mnoha regionálními odbočkami, ale i celých regionů. Na základě společných kulturních specifik se tak dokázaly sjednocovat celé územní celky ve snaze o co nejvyšší pozvednutí úrovně a prestiže místního obyvatelstva. Podobné snahy byly doloženy rovněž u jizerskohorského regionu.

3.1 Jablonec nad Nisou a Liberec vstříc „lepší“ zítřkům?

Hospodářskou motivací Jablonce nad Nisou k uspořádání *Isergebirgswoche* se zabýval tehdejší liberecký radní Karl Kostka v článku publikovaném dne 16. dubna 1922 v deníku *Reichenberger Zeitung*. Negativně se vyjadřoval k postupu vlády Československé republiky proti německému obyvatelstvu ČSR. Dle jeho názoru se „průmyslová, obchodní a exportní činnost Liberce a Jablonce nad Nisou stejně jako práce tamního obyvatelstva těšila celosvětovému věhlasu. Pouze československá vláda tuto skutečnost nebrala v potaz.“⁷⁴ Nato navázal řečnickou otázkou: „pokud by si to uvědomovala, ohrožovala by obě města [Liberec i Jablonec nad Nisou], jedno odebráním autonomie a druhé předkládáním omezení exportní a obchodní činnosti, například zřízením výzkumného ústavu v Hradci Králové kvůli rozvoji tamějšího sklářství?“⁷⁵

Karl Kostka odkazoval nejen na snahy československé vlády o omezení hospodářské síly Jablonce nad Nisou, ale zároveň vyčítal odejmutí autonomie radnice snížením pravomocí liberecké územní samosprávy, k němuž došlo v Liberci již v roce 1918.⁷⁶ Jeho negativní postoj k postupu československého státu proti německy hovořícímu obyvatelstvu severu Čech dokládala následná kritika, že „by se stát neměl ke zde pracujícím chovat jako nepřítel a vykořisťovatel, ale naopak by jim měl nechat volné hřiště pro další rozvoj.“⁷⁷ Jeho poznámka se tou dobou zaměřila především na obyvatelstvo pracující v jabloneckém sklářském nebo libereckém soukenickém odvětví. Obě vnímal jako velmi důležitá nejen z ekonomického hlediska, ale také jako doklad

⁷³ Viz BALCAROVÁ, Jitka. pozn. 4, s. 109.

⁷⁴ KOSTKA, Karl. Reichenberg und Gablonz – ein Wirtschafts- und Kulturzentrum Deutschböhmens. *Reichenberger Zeitung*. 1922, roč. 68, č. 90, 16. 4., s. 2.

⁷⁵ Tamtéž, s. 2.

⁷⁶ CHOCHOLOUŠKOVÁ, Hana a LHOTOVÁ, Markéta. Liberec. 1. vyd. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-031-6. s. 13.

⁷⁷ KOSTKA, Karl. pozn. 74, s. 2.

staletími zdokonalované německé práce. Na termín německé kladl zvláštní důraz a neuznával česká pojmenování Jablonec nebo Liberec, protože „pouze s německými názvy Reichenberg a Gablonz si chtěli uchovat staré dobré německé jméno.“⁷⁸

Karl Kostka se odvolával na společné plány obou měst do budoucna, které mj. měly zahrnovat vlastní Německou univerzitu,⁷⁹ propojení Liberce a Jablonce nad Nisou společnou tramvajovou linkou, vystavění odborného řemeslného školství, osvětovou organizaci Urania apod.⁸⁰ Počátky těchto plánů vzájemné spolupráce viděl v „*Reichenberger Messe a Isergebirgswoche*, během nichž by cestovali lidé z jednoho města do druhého, udělali by si obrázek o sesterském městě a následně by bylo možné navázat na společné budovatelské plány.“⁸¹

S propojením *Isergebirgswoche* a *Reichenberger Messe* souvisel i termín konání obou akcí. V případě *Reichenberger Messe* se v roce 1922 jednalo o třetí opakování do té doby úspěšných ročníků. Díky nim se Liberec dostal do povědomí jako jedna z nejvýznamnějších průmyslových oblastí nově vzniklého státu, kterým mohla konkurovat jen Praha a Brno, či Bratislava.⁸² Od svého počátku byly liberecké trhy pořádány počátkem měsíce srpna, z důvodu umožnění využívání školských zařízení v Liberci pro expoziční účely. Třetí ročník *Reichenberger Messe* se držel tradice a uskutečnil se ve dnech 12. – 20. 8. 1922. *Isergebirgswoche* bylo od počátku naplánováno na první srpnový týden, ve dnech 29. 7. – 6. 8. 1922. Tento časový úsek se dotýkal pouze kulturní programové části, to jest slavnosti samotné. U příležitosti slavnostního zahájení *Isergebirgswoche* byly zpřístupněny i výstavy. Prezentovaly výsledky práce jizerskohorského prostoru a trvaly až do 15. 8. 1922. *Isergebirgswoche* se s *Reichenberger Messe* neslučoval jen v době konání. Podobnost se objevila též v organizačních záležitostech a programové náplni jablonecké slavnosti.⁸³

⁷⁸ KOSTKA, Karl. pozn. 74, s. 3.

⁷⁹ MÍŠKOVÁ, ALENA. „Pryč z Prahy!“ – plány na budování a přesuny německých vysokých škol v Čechách. In: KAISEROVÁ, K.; Kunštát, M. (edd.). *Hledání centra. Vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: UJEP - Ústav slovansko-germánských studií FF, 2011. ISBN 978-80-7414-432-5. s. 99.

⁸⁰ KOSTKA, Karl. pozn. 74, s. 3.

⁸¹ Tamtéž, s. 3

⁸² O průmyslové významnosti všech 3 měst vypovídá mj. každoroční konání veletrhů v meziválečném období. – KUNTA, Adolf, *Veletrhy v Československé republice. Ročenka Československé republiky 1923*. Praha: Československá národní demokracie, 1923.

⁸³ Vzhledem k úspěchu předchozích ročníků *Reichenberger Messe* se lze domnívat, že se pořadatelé *Isergebirgswoche* inspirovali u pořadatelů *Reichenberger Messe*.

Z hlediska organizačních záležitostí byla pozornost pořadatelů obou akcí upřena především na návštěvnost s důrazem na kvantitu. *Reichenberger Messe* se sice z velké části zaměřovaly na potenciální obchodní partnery, u nichž by jednotlivé vystavované výrobky našly odbyt, zájem o ně ale projevila i široká veřejnost. V průběhu 3. ročníku libereckých trhů se objevily snahy pořadatelů o eliminaci pohybu pouhých procházejících výstavními prostory navýšením poplatků za návštěvnickou legitimaci.⁸⁴ Pořadatelé *Isergebirgswoche* prokazovali v tomto případě opačné snahy a vstupné zvýhodňovali. Viditelné to bylo především na vstupenkách pro děti, protože liberecké veletrhy se zacílily vesměs na dospělé eventuální zájemce o jejich produkty. Konečná cena vstupenek pro návštěvu školních tříd a skupin žáků pod vedením učitelů byla na jednotlivé expozice ustálena v červnu na 1 Kč/os.⁸⁵ Důraz v propagaci *Isergebirgswoche* se kladl na skupinové návštěvy ze škol z nejbližšího okolí,⁸⁶ pro které měla být návštěva přínosem, protože „se sotva stěží najde další příležitost spatřit pohromadě značně rozvětvenou a nesmírně rozmanitou umělecko-řemeslnou a průmyslovou tvorbu domova.“⁸⁷ S dalšími druhy vstupenek byla veřejnost obeznámena v průběhu dalšího týdne dne 17. 6. v *Gablonzer Tagblatt*. Podle organizátorů byla jejich cena stanovena na minimum, aby byly přístupné lidu, jemuž jsou v konečném důsledku i určeny.⁸⁸

3.2 Struktura pořadatelského týmu

Zatímco organizační záležitosti se projednávali od samého zrodu myšlenky na uspořádání *Isergebirgswoche*, podrobnější program bylo možné začít plánovat až po rozdělení rolí jednotlivých výborů. Dne 9. 2. 1922 došlo k zasedání hlavní výstavní komise, která projednala základní programové rozdělení. Její závěry vyšly v odpoledním čísle *Gablonzer Tagblatt* dne 4. 3. 1922. *Isergebirgswoche* byla koncipována jako přehlídka, kde se „ruku v ruce se setkávají umění, řemeslo a nejvýznamnější podniky průmyslových odvětví, vyvíjející se na základě rozmanitosti

⁸⁴ Hauptversammlung der Reichenberger Messe. *Messe-Anzeiger der Reichenberger Zeitung*. 1922, roč. 58, č. 7, s. 1.

⁸⁵ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 156, 9. 6., s. 3.

⁸⁶ Školní skupiny ze vzdálenějších krajů byly též vítány, ale situaci měli ztíženou kvůli zajištění si ubytování. Pravidla pro ně platila stejná, jako pro jiné nově příchozí, s tím rozdílem, že po včasné nahlášení ubytovacímu výboru byli umístěni pohromadě v některém z internátních zařízení v Jablonci nad Nisou a jeho okolí.

⁸⁷ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 164, 17. 6., s. 4.

⁸⁸ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 87, s. 4.

tvůrčích sil, jak nebyly k nahlédnutí v žádném jiném zemském území.“⁸⁹ Hlavní výstavní komise se shodla na celkem 11 skupinách rozdělených podle jednotlivých oborů, jimž měla být každá z výstav věnována. Návštěvníkům měla být představena nejen činnost umělecká, především jablonecké větve *Metznerbundu*, vlastivědně-historická, šperkařská, sklářská, řemeslná, ale i průmyslová produkce, zahradnictví a dobové módní trendy.⁹⁰ Na rozdíl od libereckých veletrhů, jež disponovaly od roku 1922 vlastní výstavní halou,⁹¹ se plánované výstavy musely spokojit s dostupnými prostory, které nebyly pro výstavy původně určeny. Jednalo se především o školní budovy v Jablonci nad Nisou, které byly v období letních prázdnin prázdné. Dále bylo využito prostorů staré tělocvičny a městského muzea.

3.3 Symboly regionální slavnosti

Hlavní pořadatelský výbor v čele se starostou Fischerem zaměřil značnou část své pozornosti na propagaci *Isergebirgswoche*, k čemuž bylo nutné zvolit symbol slavnosti a vzhled propagačních materiálů. Došlo k vypsání soutěže na návrhy plakátů a znaků pro jabloneckou slavnost, jejíž výsledky byly vystaveny v jedné z místností (sál č. 20) Státní umělecko-průmyslové školy v Jablonci nad Nisou dne 19. 3. 1922. Soutěž zorganizovala jablonecká pobočka spolku *Metznerbund*, který věnoval i finanční odměnu pro první 3 místa v každé kategorii. Celkem se jednalo o 1000 Kč pro autory plakátů s odstupňovaným rozložením 600 Kč za první místo, 250 Kč za druhé a 150 Kč za třetí. Honorář vypsáný pro návrhy znaků byl poněkud nižší 600 Kč, sestupně rozdělená na 300 Kč, 200 Kč a 100 Kč pro první tři umístění.⁹² Na základě rozhodnutí pořadatelského týmu mohlo být výsledné finanční ohodnocení dodatečně změněno,⁹³ ale v novinách se bližší podrobnosti již neobjevily.

⁸⁹ „Händereichend treffen sich die Kunst, Gewerbe und die namhaftensten Großbetriebe von Industrien, die in ihren Rahmen eine Mannigfaltigkeit schöpferischer Kräfte entwickeln, wie sie wohl in keinem zweiten Landgebiete zur Anschauung kommen.“ – *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 63, 4. 3., s. 6.

⁹⁰ Z oborového výčtu je patrné, že si každý návštěvník mohl přijít na své. V podstatě nebyly stanoveny žádné hranice, jak věkové, tak ani genderové.

⁹¹ KOŠKOVÁ, Zuzana. *Historie libereckých výstavních trhů v první polovině 20. století* (diplomová práce). Liberec: technická univerzita v Liberci, 2012.

⁹² SOKA Jablonec nad Nisou, fond Fischer Karl Richard, dr. h. c. – osobní pozůstalost Lučany nad Nisou 1871–1934, inv. č. 982, Výstřižky k *Isergebirgswoche*, červenec-srpen 1922, Jablonec nad Nisou, výstřižek č. 4.

⁹³ Tamtéž, výstřižek č. 4.

Dne 17. března bylo veřejnosti představeno všech 19 návrhů plakátů a 29 návrhů znaku, které byly 14 dní předtím postaveny před posudkovou komisi.⁹⁴ Ze všech došlých návrhů se na žebříčku vítězů umístil na prvním místě Karl May s dílem *Diamant* (viz Příloha C, Obr. 3), na místě druhém Dominick Brosick s prací *Kulturní práce* (viz Příloha C, Obr. 1) a zároveň s návrhem *Zelenobílý* (viz Příloha C, Obr. 2) na místě třetím. Posudková komise nakonec vybrala za hlavní oficiální symbol týdne Brosickův návrh *Kulturní práce*, jenž se objevoval na plakátech, letácích, v hlavičkách zvacích dopisů, v propagačních tiskových zprávách, na kovových odznacích apod. *Diamant* Karla Maye vycházel v denním tisku pouze ve zvláštních přílohách k *Isergebirgswoche*, a to nad rubrikou reklamních oznámení. Brosickův návrh *Zelenobílý* se v tisku neobjevoval, ale stal se filatelistickou ozdobou poštovních zásilek.⁹⁵ Zvolené symboly se zaměřily na obecné motivy ze sklářského odvětví. Město Jablonec nad Nisou se díky výrobkům ze skla a bižuterie dostalo do světového povědomí, přesto se jednalo o výrobky z různých podniků z Jizerských hor. Slavnost byla zaměřena na pozvednutí průmyslu celého Jizerskohorského prostoru a lze předpokládat, že z tohoto důvodu nebyla využita symbolika místních pamětihodností. Zároveň se na nich neobjevovala ani tematika nacionálně buditelských tendencí.

Se zvolením oficiálního symbolu *Isergebirgswoche* bylo možné zahájit propagační kampaň ve velkém měřítku. Dne 8. 4. se čtenáři *Gablonzer Tagblatt* mohli dočíst o rozeslání článku do zahraničních deníků. Kromě pozvánky na slavnost, přednášky a výstavy představoval jizerskohorské obyvatelstvo jako „na malém území žijící samostatný, doposud málo známý národ, jenž si vlastními silami vytvořil svou kulturu.“⁹⁶ Tento článek odstartoval nacionálně buditelské tendence *Isergebirgswoche*, které se v tisku začaly objevovat s blížícím se zahajovacím ceremoniálem akce stále častěji. Německy hovořící jizerskohorští obyvatelé byli vyčleňováni do vlastní kmenové skupiny. *Isergebirgswoche* měla podle autora článku „napomoci jizerskohorskému obyvatelstvu si ujasnit, jaké poklady jejich domovina ukrývá.“⁹⁷

Tendence vyčleňování určitých skupin obyvatelstva do vlastních „národních“ kmenů nebyla ve 20. letech nikterak neobvyklým jevem. Stejně jako již dříve uváděné

⁹⁴ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 69, 10. 3., s. 2.

⁹⁵ Tamtéž, s. 2.

⁹⁶ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 97, 8. 4., s. 4.

⁹⁷ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 96, s. 4

výrazy domovina, vlast apod. Nejvíce patrné byly tyto tendence na území ČSR u německy hovořících obyvatel z pohraničních území. Názory na vnímání kmenových tendencí se liší v závislosti na různých podnětech, pro které byla prezentace jednoty a sounáležitosti určena. Objevovala se teritoriálně vymezovaná označení od velkoněmeckých, sudetských, slezských (z území bývalého Německého Slezska, nebo jen Českého Slezska) až po docela malé skupiny jako kmen jizerskohorský⁹⁸. Pro *Isergebirgswoche* bylo typické užívání termínu posledně jmenovaného, tedy vyhraněného na německy hovořící obyvatelstvo Jizerských hor, lišící se od ostatních sdružujících se skupin svou vlastní kulturou, dialektem, způsobem života, životními postoji, na což bylo v tisku poukazováno po celou dobu, od přípravných prací, přes samotnou slavnost až po závěrečné shrnutí.

V období příprav na slavnost se objevovaly nacionálně buditelské tendence, odkazující na lásku k domovu, provázanost půdy s krví jejích obyvatel, typicky německé vlastnosti, díky nimž se kmenoví přívrženci vypracovali a byli schopni i v tak náročné době znovu povstat. S blížícím se zahájením *Isergebirgswoche* se v tisku v jeho souvislosti stále více objevoval termín *Heimat* [domovina]⁹⁹ Samotný termín *Heimat* hojně využívala německá nacionální a nacionálně-socialistická propaganda, jejíž náznaky bylo možné nalézt v dochovaném regionálním i zahraničním¹⁰⁰ periodickém tisku.¹⁰¹ Tato pak stále více sílila, ale je třeba vzít v úvahu, že v období přípravných prací nebyl její charakter ofenzivní, nýbrž defenzivní. Jitka Balcarová sice s těmito pojmy operuje dle jejich charakteru spojením do termínu „defenzivní ofenzivy“ či „ofenzivní defenzivy,“¹⁰² ale pro *Isergebirgswoche* se jevila vhodnější koncepce Evy Hahnové.

⁹⁸ HAHNOVÁ, Eva. *Od Palackého k Benešovi: německé texty o Čechách, Němcích a českých zemích*. 1. vyd. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2389-6. s. 302.

⁹⁹ BALCAROVÁ, Jitka. pozn. 4, s. 60.

¹⁰⁰ Celkový výčet obeslaných zahraničních deníků není znám, ale díky výstřižkové službě Karla Fischera je možné si přečíst alespoň některé články, věnované prezentaci *Isergebirgswoche* za územními hranicemi Československé republiky. – Viz SOkA Jablonec nad Nisou. pozn. 92.

¹⁰¹ Německý nacionalismus a nacionální socialismus jsou dva základní ideové proudy, které se na slavnosti *Isergebirgswoche* (později též u *Schlesische Kulturwoche*) objevovaly v hojném zastoupení. Obě roviny se spolu na stranách tisku částečně prolínaly a mnohdy od sebe nešly ani zcela oddělit. Z dochovaných tiskových zpráv je možné je odlišit pouze v prezentaci jednotlivých informací, kdy nacionalismus nevyužívá agresivnějších jazykových výroků jako nacionální socialismus. Významnější rozdíl v obou dvou přístupech je možné v rámci této práce zachytit až v porovnání obou přístupů nikoliv v rámci jednoho roku, ale s programovou odlišností sledovaných kulturních týdnů.

¹⁰² BALCAROVÁ, Jitka. pozn. 4, s. 71.

Hahnová ve své monografii „Od Palackého k Benešovi: německé texty o Češích, Němcích a českých zemích“, dochází k totožným závěrům jako Balcarová, ale komparací vzájemné prezentace Čechů a Němců neopomíná zdůraznit, že: „německé obyvatelstvo sdílelo se svými československými spoluobčany mnohé, co spoluurčuje všeobecné lidské zkušenosti každodenního života, ale mnohé ho zároveň pojilo, vzhledem k roli jazyka jako hlavního prostředku společenské komunikace, s občany obou sousedních republik.“¹⁰³ Rovněž upozorňuje na snahy národních a kmenových hnutí po, v tomto případě, německé (ať už všenněmecké či sudetoněmecké) jednotné kolektivní identitě, ale je nutné vzít v úvahu, že se ani přesto nechovalo německy hovořící obyvatelstvo Čech Moravy a Slezska jednotně.¹⁰⁴

V rámci Isergebirgswoche jsou rovněž patrné různé pohledy na danou problematiku postavení německy hovořícího obyvatelstva ČSR. Jak bylo řečeno výše, v tisku se prolínala propagace s propagandou, ale vzhledem k odlišným pohledům a neustálené dobové terminologii je třeba na tyto zprávy nahlížet kriticky.¹⁰⁵ Využit se však dala jejich rostoucí intenzita k rozdělení období přípravných prací do několika fází, které byly přímo uměrné s počtem zapojených obyvatel Jablonecka do slavnosti.

3.4 První veřejná fáze přípravných prací

Na stranách rozličných periodik byla v průběhu dubna věnována aktivita k získání co největšího množství vystavujících pro účely reprezentace jizerskohorského obyvatelstva v oblasti umění, uměleckých řemesel a průmyslu. Jedním ze základních cílů, bylo ukázat návštěvníkům, „jak spolu přichází do styku sklo a kov, barva a látka, což je tradicí našeho jizerskohorského obyvatelstva předávanou z rodiny na rodinu. Nic nepovzbudí smysl pro vynalézání více než živoucí síla obyčejně stejně jako působení těchto surovin a tvorba z nich.“¹⁰⁶ S hospodářským cílem pro oblast Jizerských hor souvisela upozornění pro všechny zasílající.

¹⁰³ HAHNOVÁ, Eva. pozn. 98, s. 234.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 233–234.

¹⁰⁵ Některé užité citáty z denního tisku se jeví nacionálně buditecké a mnohdy tak byly jistě i myšleny, je však nutné vzít v úvahu situaci, v níž byly tyto zprávy vydávány a případně pro jaké účely.

¹⁰⁶ „Wie Glas und Metall, Farbe und Stoff der heimischen Erzeugung ineinandergreifen, das ist Tradition unserer Isergebirgsbevölkerung, der von Familie zu Familie übertragene, nie rastende Erfindungssinn befruchtet als lebendige Kraft das Walten, Wirken, Schaffen aus diesen Grundstoffen.“ – Isergebirgswocche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 104, 15. 4., s. 7.

Přihlášky spolu s vyplněným dotazníkem¹⁰⁷ se měly zasílat předsednictvu *Gewerbe- und Museumsverein* v Jablonci nad Nisou popř. kanceláři *Gürtlergenossenschaft Gablonz a. N.* [Sdružení pasířů Jablonce nad Nisou]. Každý vystavovatel byl povinen zaplatit poplatek v minimální výši 25 Kč. Výše poplatku vymezovala prostor expozice na 3 m² (platné pro podlahové i nástěnné resp. horizontální i vertikální využití prostoru), kdy každý další započatý metr znamenal příplatek v hodnotě 50 Kč. V konečné sumě nebyly započítány náklady na zařízení, dozor ani úklid expozice, to si zajišťovali sami vystavující.¹⁰⁸

Hlásit se mohli všichni, kdo splňovali základní podmínku: „výstavními předměty mohou být pouze výtvary domácí práce z oblasti celých Jizerských hor, na cizí výrobky zde jen prodávané nebude brán zřetel.“¹⁰⁹ Počítáno bylo s eventuálním exportem úspěšných produktů do zahraničních průmyslových center a lze předpokládat, že i z tohoto důvodu byly obesílány zahraniční deníky německy hovořících sousedních státních útvarů.

Podle *Gablonzer Tagblatt* měla být v zahraničním tisku publikována stručná zpráva, zvoucí „tamější obyvatelstvo na slavnost, během níž by mohlo shlédnout výsledky umělecké, řemeslné a kulturní činnosti nejrůznějších skupin a zakusit různé druhy zábavy.“¹¹⁰ Zatímco vídeňské noviny *Wiener Reichspost* [Vídeňská říšská pošta] znění pozvánky převzaly, *Dresdener Nachrichten* [Drážďanské zprávy] se lišily v dodatku, původně určeném pro sudetoněmecké noviny:¹¹¹ „Jizerskohorský kmen chce tímto ukázat, že je přes veškeré příkoří schopen svou prací a neutuchající aktivitou nejen žít, ale i se vyvíjet.“¹¹² Tentýž dovětek se objevil v článku Adolfa Wildnera¹¹³

¹⁰⁷ Dostupné u Gustava Miksche, ředitele Státní odborné školy v *Kreuzstrasse 10* (dnes Křížové ulici), nebo v kanceláři *Gürtlergenossenschaft Gablonz a. N.* v *Annagasse 7* (dnes Anenská ulice).

¹⁰⁸ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 118, 30. 4., s. 3.

¹⁰⁹ „Die Ausstellungsgegenstände nur Erzeugnisse heimischer Arbeit aus dem Gebiete des gesamten Isergebirges sein können, fremde, nur hier in den Handel gebrachte Erzeugnisse kommen nicht in Betracht.“ – Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 90, 1. 4., s. 6.

¹¹⁰ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 96, s. 4.

¹¹¹ Při porovnání článku z *Gablonzer Tagblatt* ze dne 8. 4. a výstřižku číslo 13, jehož časové zařazení není blíže uvedeno, lze říci, že se jedná o tentýž výtisk novin. Po obsahové stránce jsou zcela totožné.

¹¹² „Der Isergebirgsstamm soll damit zeigen, dass er trotz aller Bedrängung gewillt ist, mit rastloser Arbeit und unversiegter Tatkraft sein Leben selber zu gestalten und auszubauen.“ – SOKA Jablonec nad Nisou, pozn. 92.

¹¹³ Adolf Wildner byl důležitým členem pořadatelského týmu, na jehož adresu měly být zasílány nejen přihlášky, ale potvrzení o účasti na závěrečné slavnosti návštěvníků z ciziny. – SOKA Jablonec nad Nisou, pozn. 92, nečíslováno.

v dobovém časopise *Deutsche Arbeit*.¹¹⁴ Za pozornost stála změna označení obyvatel jizerkohorského prostoru např. v *Budweiser Tagblatt* [Budějovický deník], kde se vyskytovalo označení *Němci v Jizerských horách*. Přes rozličné vnímání německy hovořícího obyvatelstva Jablonecka se zprávy věnovaly převážně propagaci výstav a doprovodných programů, které neměly tou dobou přesnější podobu.

Doposud bylo zjištěno, jak vypadala první fáze přípravných prací *Isergebirgswoche*. Tiskové zprávy, které vycházely v periodikách do konce dubna, se zabývaly představením plánované výstavní části programu s ohledem na zisk co možná nejvyššího počtu vystavujících. Květen následně odstartoval fázi druhou, do níž bylo postupně zapojeno téměř veškeré německy hovořící obyvatelstvo Jablonce nad Nisou a nejbližšího okolí.

3.5 Druhá „masová“ fáze přípravných prací

S předpokládanou masovou návštěvností se počítalo od samého začátku a bylo nutné rozdělit hlavní organizační útvar na specializované výbory. O předsednictví těchto výborů se jednalo dne 1. 5. 1922 na zasedání hlavního pořadatelského výboru v prostorách *Schützenhausu*¹¹⁵ (dnes Gastronomické a kulturní centrum Střelnice v Jablonci nad Nisou).¹¹⁶ Zvolení byly představitelé následujících složek: výbor slavnosti, dále finanční výbor, stavební a dekorační, hospodářský a pořádkový. Vedoucí pozice obsadili nominovaní členové z celkem 45 přítomných spolků, jejichž jména byla vyvěšena v Noswitzově obchodě v *Gebirgsstrasse 8* [Podhorská ulice].¹¹⁷

Hlavní organizační výbor, v jehož čele stanul Karl Richard Fischer, zajišťoval celkový ráz a myšlenku *Isergebirgswoche*. Ostatní výbory se zabývaly výhradně specializovanými úkoly, pro něž byly vytvořeny, s předpokladem vzájemné spolupráce. Struktura byla následující:

a) Výbor slavnosti

Výbor slavnosti se zabýval především organizací a programovou náplní dne závěrečné slavnosti, která připadla na 6. srpna 1922. Jednalo se o vyvrcholení celého *Isergebirgswoche*. Hlavním bodem programu bylo uspořádání slavnostního průvodu

¹¹⁴ WILDNER, Adolf. Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit – Gablonz a/N (Böhmen) 29. Juli – 6. August 1922. *Deutsche Arbeit*. 1922, roč. 21, č. 9, s. 252.

¹¹⁵ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 108, s. 3.

¹¹⁶ Původní budova *Schützenhausu* již nestojí. Její dobové vyobrazení znázorňuje příloha D, Obr. 5.

¹¹⁷ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 121, 4. 5., s. 2.

s alegorickými vozy. Výbor tak projednával rozdělení průvodu do jednotlivých tematických celků, uspořádání vozů, stejně jako trasu, kudy měl průvod procházet. Dále se zabýval rozvržením následného programu, jednotlivých vystoupení a slavnostním zakončením celého *Isergebirgswoche*.

b) Finanční výbor

Úkolem finančního výboru bylo získat dostatek kapitálu na uspořádání *Isergebirgswoche*. Jeho členská základna se poprvé sešla ve večerních hodinách dne 6. 5. v prostorách hotelu *Alte Post* (dnes Restaurant Stará Pošta). Schůze se účastnilo více jak 30 členů. Na programu bylo vyhotovení prvního návrhu garančního fondu.¹¹⁸ V průběhu dalších dní mělo dojít k prezentaci fondu vždy dvěma zástupci výboru movitějším občanům města, budoucím sponzorům, jejichž zpětná vazba by posloužila k případným úpravám prvotní verze.¹¹⁹

V dalších jednáních těžiště zájmu náleželo garančnímu fondu slavnosti, vytvořenému finančním výborem. V jeho čele stanul radní města Josef Noswitz. Jeho náplní bylo především poděkování všem přispěvovatelům vyšších obnosů, což bylo dokladem, s jak „vřelou vlídností a vstřícným porozuměním se setkával.“¹²⁰ Velkého uznání se tak dostalo Gusti Grimm,¹²¹ která přenechala hlavnímu výboru svou louku v *Schulgasse* (dnes Generála Mrázka), aby mohla posloužit sdružení zahradníků k tvorbě květinových aranžmá. Výbor přišel s příslibem veřejného předání medailí, cen a diplomů během umělecko-řemeslné výstavy pro štedré dárce a spolupracovníky.¹²²

c) Stavební a dekorační výbor

Stavební a dekorační výbor měl na starost vypsání soutěže pro květinovou výzdobu oken a balkonů, díky čemuž by město Jablonec nad Nisou ukázalo svým návštěvníkům jeho „přátelskost a útulnost“.¹²³ Kromě všech zúčastněných dekorujících z řad obyvatel, s největším apelem na majitele nemovitostí při hlavních ulicích a frekventovaných otevřených veřejných prostranstvích, byla formou tiskových zpráv

¹¹⁸ *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. pozn. 117, s. 2.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 2.

¹²⁰ Tamtéž, s. 3.

¹²¹ Tamtéž, s. 3.

¹²² Vzhledem k tomu, že měl zveřejněn i seznam všech kandidátů na udělení odměny, bylo by zajímavé zjistit, zda se to nějak odrazilo ve zvýšení hojnosti příspěvků.

¹²³ *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 123, 6. 5., s. 4.

v *Gablonzer Tagblatt* požádána o pomoc při výzdobě města i místní mládež a zahradnická obec.¹²⁴ Pro celkovou změnu tváře Jablonce nad Nisou bylo zapotřebí velké množství sazenic, které se odevzdávaly následujícím zahradníkům: Emilu Glaserovi za školu v *Priesnitzgasse* (dnes Na Šumavě), Antonu Scholzemu za Kokonín, Antonu Mallimu za Mšeno nad Nisou a Robertu Matuschekovi za Dívčí a měšťanskou školu v *Kronenstrasse* (dnes Komenského ulice).¹²⁵ Následně bylo zorganizováno rozdělení sazenic mezi mládež, aby pod vedením výše zmíněných členů zahradnické obce vypěstovaly květiny na výzdobu ulic.

d) Hospodářský výbor

Zajištěním dostatečného zázemí ve všech prostorách byl pověřen hospodářský výbor. Mezi stěžejní body jeho zájmu patřilo vodohospodářství, infrastruktura a spolupráce s bytovým úřadem. Poslední zmiňovaný bod byl obzvláště důležitý, protože bylo nutné zajistit dostatečné množství ubytovacích kapacit pro očekávané budoucí návštěvníky města. Dobrovolná činnost, která se u stavebního a dekoračního výboru projevovala ve sběru sazenic, dostala v případě hospodářského výboru podobu zjišťování eventuálních pronajímatelů bytových jednotek z řad civilního obyvatelstva.

e) Pořádkový výbor.

Nejdůležitějším bodem jednání, o němž byla podrobněji informována prostřednictvím denního tisku i veřejnost, se stala otázka lékařské péče. Během oslavy zakončení týdne kultury a práce se očekávala masová účast nejen místních obyvatel, ale i zahraničních návštěvníků.¹²⁶ Jevilo se nanejvýš důležité zařídit dostatečnou zdravotní pomoc. Na základě rozhodnutí účastníků z jednacího sálu bylo zřízeno samostatné „sanitární“ oddělení, zajišťující v den slavnosti přítomnost sanitních vozů a míst s první lékařskou pomocí.¹²⁷

¹²⁴ Tamtéž, s. 5.

¹²⁵ Tamtéž, s. 5.; Dobové vyobrazení školy znázorňuje příloha D, Obr. 2.

¹²⁶ Vypovídá o tom poznámka o velkém množství došlých přihlášek, resp. potvrzení účasti na již dříve uvedenou adresu Adolfa Wildnera v *Reichsstrasse 12*. [dnes Lidická].

¹²⁷ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 135, 18. 5., s. 1–2.; Znáám je minimálně jeden případ, kdy během slavnosti došlo k incidentu, při němž byl zraněn návštěvník z Jelení hory. – Ein Vertreter Hirschbergs, der nächsten preussischen Nachbarstadt, an der Teilnahme an der Isergebirgswoche verhindert. *Volkwehr* 1922, roč. 10, č. 32, 12. 8., s. 3.; Více podobných případů se v tisku neobjevilo. Lze předpokládat, že vzhledem k hojně účasti návštěvníků nebyl ojedinělý, ale bylo by nutné hlubšího šetření.

Vzhledem k prolínání jednotlivých organizačních složek bylo nutné, aby se výbory scházely na velkých poradách, kde se projednávaly obecné záležitosti.

Pořadatelský výbor, již jmenovitě s Karlem R. Fischerem¹²⁸ v čele, se sešel znovu dne 22. 5. 1922. Hlavním cílem zasedání bylo plánování podrobného průběhu celého *Isergebirgswoche* a rozvrhnout program doprovodných aktivit. Než mohli zástupci městské obce začít projednávat termíny konání akcí, potřebovali se nejprve shodnout na přesném územním vytyčení výstavního prostoru. Určujícím předpokladem jednotlivých míst bylo dostatečné množství ubytovacích kapacit a s tím spojené faktory jako dobrá dostupnost, či dopravní spojení.¹²⁹

Dalším bodem jednání byl postup proti aktivitě liberecké reklamní firmy *Hirschmann & Ko.* Tato se stala terčem kritiky pro konkurenční vydávání zvláštního průvodce k propagaci podniků podílejících se na akci. V tisku se objevila zpráva, že byl hlavní výbor „obeznámen o její činnosti teprve poté, co už byly obchodní přípravy jmenované firmy v pochodu.“¹³⁰ Následovala upozornění jednak pro čtenáře, že existoval oficiální průvodce slavnosti, který neobsahoval reklamy, stejně jako pro obchodníky, kteří „kladli váhu na reklamní sdělení v průběhu slavnosti,“¹³¹ byla určena vlastní rubrika v novinách. Pořadatelský výbor otiskl zprávu: „Odpovídající úspěch je reklamám v tisku zajištěn tak, že budou během slavností vycházet noviny ve větším nákladu a zesíleném rozsahu.“¹³² Veřejnost byla v průběhu příprav upozorňována hned několikrát, aby si lidé nepletli oficiálního průvodce (viz Příloha E, Obr. 3), jenž byl k dostání pouze u pokladny hlavní kanceláře a na místech předprodeje, s nějakým jiným reklamním počinem.¹³³

Denním tiskem se začaly šířit výzvy s gradující apelací na místní obyvatelstvo. Dne 28. května otiskl *Gablonzer Tagblatt* výzvu směřovanou na místní obyvatelstvo, která vypovídala o nárůstu očekávaného počtu návštěvníků ze zahraničí, a to nejen krajanů, ale i cizinců. Apel příslušného výboru směřoval pozornost na jablonecké

¹²⁸ Do té doby se o něm noviny jmenovitě nezmiňují.

¹²⁹ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 142, 25. 5., s. 3.

¹³⁰ Tamtéž, s. 3.

¹³¹ Tamtéž, s. 3.

¹³² Tamtéž, s. 3.

¹³³ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 207, 30. 7., s. 1.

měšťany slovy, že „bylo věci cti, pěstovat pohostinství.“¹³⁴ Každá domácnost, která by byla ochotna poskytnout podnájem, si měla rovněž stanovit patřičnou cenu.¹³⁵ Přihlášky, zasílané vyučujícímu školy v *Schulgasse* Josefu Rillischovi, měly obsahovat následující informace: počet nabízených místností, počet dní v termínu 29.7. – 6. 8., počet volných lůžek a přistýlek (gauč apod.), možnost snídaně a cenu.¹³⁶ Za bezproblémový průběh transakce zodpovídal výbor sám. Jednak měl shromáždit veškeré dostupné informace o nabízených prostorách, zajistit výběr hotovosti od podnajímeníků při vydání ubytovací karty a následně celkový obnos přepočítat s nájemci.¹³⁷ V jeho kompetenci byl i monitoring jednotlivých návštěvníků. Na jeho základě plánoval následné vyhotovení statistiky úspěšnosti slavnosti.

Dále byla veřejnost obeznámena o průběhu pěstování zahradnických dekorací. Dle zprávy v *Gablونzer Tagblatt* bylo dosaženo „zamýšleného cíle, získat dostatečné množství sazenic k vypěstování květinové dekorace“.¹³⁸ Dostalo se i nepřímému poděkování všem, kdo darovali rostliny, „protože jen těžko by mohlo být dodáno tolik květin, kolik vyžadují mladí přátelé květin,“¹³⁹ čili jen díky zahrádkářům dostaly děti příležitost „podílet se jednak na velké domácí události a navíc jim donátoři umožnili, starat se o květiny a budovat si tak smysl pro krásu a vkus.“¹⁴⁰ Podobné odkazy buditelského charakteru vycházely stále častěji. Články upozorňovaly na německou jednotu, na německého ducha, pracovitost a především nutnost co nejpozitivnější prezentace před návštěvníky. Vydávány byly výzvy, zaměřované na všechny členy společnosti, a to bez rozdílu věku, pohlaví, postavení, kdy jedinou spojitostí byla německá národnost.

3.6 Základní programová náplň

Zatímco tisk publikoval výzvy, probíhala jednání o přesnějším rozvržení programové náplně. Na stranách *Gablونzer Tagblatt* se dne 3. 6. objevil předběžný

¹³⁴ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablونzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 145, 28. 5., s. 1.

¹³⁵ Tamtéž, s. 1.

¹³⁶ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 133, s. 1.

¹³⁷ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 133, s. 1.

¹³⁸ Tamtéž, s. 1.

¹³⁹ Tamtéž, s. 1.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 1.

rozvrh, na němž se shodli členové výboru při posledním zasedání. Výstavy rozdělili do tří základních skupin,¹⁴¹ které zůstali až do ukončení slavnosti nezměněny:

1. Umělecká výstava *Metznerbundu*
2. Umělecko-řemeslná výstava skla, šperků a jiných výrobků
3. Zvláštní výstavy
 - a) Umělecká díla z osobního vlastnictví
 - b) Péče o dobré životní podmínky
 - c) Ochrana dětí a péče o mladistvé

Spolu s přibližnou podobou hlavních tematických celků výstav vyšel tiskem nástin programu prvních dvou dní *Isergebirgswoche*. Dne 29. 7. se měl uskutečnit hudební večer. Na něj by v poledne 30. 7. navazovalo slavnostní zahájení spolu se zpřístupněním výstav, vystoupením pěveckého sboru a odpoledním koncertem v městském parku.¹⁴² O dalších kulturních volnočasových aktivitách se stále jednalo.

V červnových dnech se začala pomalu upírat pozornost tisku na budoucí návštěvníky. Do té doby se vycházely především informace o průběhu přípravných prací organizačních výborů, popřípadě výzev k aktivitě obyvatelstva. Tyto snahy neustaly, nicméně byly prokládány sděleními čistě reklamního charakteru.

Propagace uváděla, že „se zde poprvé nabízel přehled celkové řemeslné a uměleckořemeslné tvorby domácí župy, obzvláště jabloneckých výrobků, jak to doposud nikdy nebylo možné.“¹⁴³ Do té doby skutečně v Jablonci nad Nisou neproběhla žádná natolik rozsáhlá akce, která by se mj. dočkala obdobné pozornosti. Jednotlivé zprávy informovaly o sebemenších změnách programu. V polovině června došlo k obměně slavnostního zahájení týdne, kdy se přesunul koncert z městského parku do již zmiňovaného *Schützenhausu*, jenž disponoval většími prostory čili vhodnějšími pro odpolední vystoupení cca. 80 členného koncertního tělesa¹⁴⁴ *Musikerbezirksverbandu*

¹⁴¹ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 151, 3. 6., s. 4.

¹⁴² Tamtéž, s. 4.

¹⁴³ „Dass hier zum ersten Male ein Ueberblick über das gesamte gewerbliche und kunstgewerbliche Schaffen des Heimatgaves, insbesondere wie es die Ausstellungsstadt ermöglicht, über die Gablonzer Erzeugnisse in einer Weise geboten wird, wie es noch niemals geschehen konnte.“ – Tamtéž, s. 4.

¹⁴⁴ Tentýž orchestr doprovázel svou hudbou i dopolední nedělní program na trzích.

[Okresní spolek muzikantů]. Zároveň se plánovalo večerní představení tělocvičných prvků v prostorách staré tělocvičny.¹⁴⁵

Blížící se 29. červenec navyšoval počet výzev zveřejňovaných v jabloneckém tisku. Vedle výnosů hlavního výboru se nejčastěji objevovaly apely ubytovacího výboru, jenž se snažil zajistit co možná nejvyšší množství ubytovacích jednotek. Dne 11. června zaměřil svou pozornost na krajany (známé, či příbuzné), kteří „měli doma po letech odloučení prožít hodiny plné radosti.“¹⁴⁶ Současně došlo k navýšení členů výboru o ženy, které se v následujících týdnech chopily iniciativy a formou osobních návštěv domácností, se snažily získat co největší počet rodin, ochotných „pro dobrou věc“¹⁴⁷ poskytnout hostům přístřeší.

Podobné snahy se objevovaly i v rámci výstav, které byly otevřené obyvatelstvo celého jizerskohorského prostoru, nikoliv jen Jablonce nad Nisou, protože: „do Jizerských hor patří i Liberečané a Frýdlantští.“¹⁴⁸ Vedení výstav sice potvrdilo obdržení přihlášek z Liberecka i Frýdlantska, ale nebyla naplněna jejich očekávání. Vyrovnat se to snažili neustálým prodlužováním termínů zasílání přihlášek, kdy se oproti původnímu plánu dostali do skluzu o 1,5 měsíce.

Hlavní výbor slavnosti se věnoval přípravám programu bez zdržení a ke dni 23. 6. vyšel tiskem detailní program odpoledního koncertu k 29. červenci a dopolednímu vystoupení pěveckého sboru dne následujícího. Vystoupit měli členové mužských a ženských chórů spolků *Liederkrantz* [Kruh písní] a *Sängerbund* [Spolek pěvců], stejně jako sólistky Heli Reipert-Melzer a Anna Klaar-Müller.¹⁴⁹ Nedělní dopoledne se neslo v duchu nacionálně sjednocujícím, kdy měla zaznít píseň *Deutscher Schwur* [Německý slib] sdruženého sboru pěveckých spolků.

U příležitosti plánovaného slavnostního průvodu zadal výbor pohledávku jabloneckému fotografovi Rudolfu Kumpfemu¹⁵⁰ na pořízení fotografické dokumentace.

¹⁴⁵ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 87, s. 4.

¹⁴⁶ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 158, 11. 6., s. 1.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 1.

¹⁴⁸ Zum Isergebirge gehören doch auch der Reichenberger und Friedländer. – Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 55, s. 3.; Podobným způsobem se k problematice vyjádřil i tehdejší tajemník obchodní komory v Liberci Karl Kostka, jemuž je věnována pozornost v souvislosti s Libereckými trhy a jim příslušné kapitole.

¹⁴⁹ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 170, 23. 6., s. 4.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 4.

Snímky měla ještě téhož dne projít schvalovací komise ze zástupců hlavního pořadatelského výboru a jím schválené fotografie měly vzápětí jít do tisku. Anna Kumpfe z nich sestavila leporelo. (viz Příloha F, Obr. 2) Díky němu je možné si udělat představu o charakteru průvodu, výzdobě zúčastněných alegorických vozů, stejně jako o různých aktivitách, které se návštěvníkům nabízely během celého týdne. Fotografie, nezařazené do leporela, se uplatnily jako pohlednice (viz Příloha F, Obr. 1; příloha G, Obr. 2–3).

Na závěr měsíce června připadlo zasedání finančního výboru. Dne 30. 6. se v prostorách budovy *Alte Post* konala schůze jeho členů s příslušnými dokumenty¹⁵¹ a podvýborem pro hudbu a zpěv s vyhotoveným detailním rozpisem sborových zkoušek na červenec,¹⁵² v pravidelném intervalu každého čtvrtého dne.

Červenec se nesl ve znamení dokončování příprav na *Isergebirgswoche*. Tiskem vycházelo stále více podrobnějších informací o rozšiřování programu. Dne 2. 7. se mohl čtenář *Gablonzer Tagblatt* dočíst o konání celkem tří přednáškových večerů ve dnech 1. – 3. 8.,¹⁵³ během nichž měly vystoupit významné osobnosti nejen z regionu.

První večer se počítalo s přednáškou Adolfa Hauffena¹⁵⁴ na téma *Volkskunde des Isergebirges* [Vlastivěda Jizerských hor], pro druhý se měl ujmout slova Karl R. Fischer s přednáškou *Ursprung und Entwicklung der Glasindustrie und der Gürtlerei* [Vznik a vývoj sklářského průmyslu a pasířství] a dne 3. 8. by dostala příležitost literární tvorba Gustava Leutelta,¹⁵⁵ jenž měl předčítat část ze svého nového, do té doby nezveřejněného románu.

Kromě výše zmiňovaných významných osobností se dohodl hlavní pořadatelský výbor na zřízení prodejní haly,¹⁵⁶ kde by si návštěvníci měli možnost zakoupit

¹⁵¹ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 176, 29. 6., s. 2.

¹⁵² Tamtéž, s. 2.

¹⁵³ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 179, 2. 7., s. 1.

¹⁵⁴ Adolf Hauffen (1863–1930) byl profesor „Německého národopisu stejně jako německého jazyka a literatury“ na pražské Karlově univerzitě a vůbec prvním profesorem národopisu v Československu od roku 1919. – LOZOVIUK, Petr. Etnografie jako národní věda. In: KAISEROVÁ, Kristina, ed. a KUNŠTÁT, Miroslav, ed. Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-37-7. s. 68.

¹⁵⁵ Gustav Leutelt (1860–1947), spisovatel, přezdívaný pro motivy a poetický nádech své tvorby „básník Jizerských hor“.

¹⁵⁶ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 179, 2. 7., s. 1.

upomínkové předměty a zároveň tím přispěli „k podpoře prestiže domácího řemesla.“¹⁵⁷ O celkové zařízení a provoz prodejní haly se staralo místní *Gürtlergenossenschaft*, na jejichž kancelář byli odkazováni vystavující, kteří chtěli nabídnout jejich předměty do komisního prodeje.¹⁵⁸

Postupně byly zajišťovány také expoziční prostory. Výstavní výbor se dočkal rozšíření členské základny.¹⁵⁹ Jeho členové dne 1. 7. obešli vybrané sály a přiřadili jim tematické skupiny exponátů. Veškeré výstavní prostory byly toho data vyklizené¹⁶⁰ a už nic nestálo v cestě zahájení instalačních prací.

Velké pozornosti se dostalo rovněž doprovodným aktivitám. V průběhu posledních několika týdnů před zahájením byl program (spolu s dalšími informacemi) stále více rozšiřován a upřesňován. Zpráv o postupu přípravných prací přibývalo každým dnem. Vyvrcholením z hlediska zpravodajského úsilí se měly stát extra-přílohy vycházející pouze u příležitosti slavnostního týdne. Regionální deníky upozorňovaly veřejnost na jejich vyšší náklad a geografický rozptyl a zároveň obchodníky, kteří na ně byli odkazováni s reklamní činností.

Propagační aktivita nezůstala pouze u odkazů na přílohy, ale zabývala se stále i informacemi ze zákulisí příprav. Již z dříve otištěných článků byly patrné náznaky výjimečnosti dne 5. 8. 1922. Nejen z programové náplně, protože pouze v jeho průběhu měl ulice města oživit průvod, ale i významově. Pro veškeré účastníky představoval „den kamarádství.“ V jeho rámci mělo být uspořádáno setkání důstojníků a aspirantů z dřívějšího domácího 94. regimentu infanterie.¹⁶¹ Kromě tohoto historického setkání se plánovala setkání vlastivědná, která byla pod záštitou a vedením spolku *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. V roce 1922 slavil své 60. leté jubileum, čehož využil Karl R. Fischer a navrhl už v prvopočátku členům spolku, aby se jejich oslava propojila s jizerskohorskou slavností.

O kladném přijetí jeho návrhu svědčila série přednášek, které se měly uskutečnit ve zmiňovaný „den kamarádství“. Článek ze dne 8. 7. mj. vyzdvihoval spolkovou

¹⁵⁷ Isergebirgswocbe für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 156 s. 1.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 1.

¹⁵⁹ Isergebirgswocbe für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 183, 6. 7., s. 2.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 2.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 2.; Význam setkání bývalých příslušníků ozbrojených složek umocňovala situace v daném období, kdy necelé 4 roky po skončení 1. světové války byly stále citelné její ztráty stejně jako následky.

činnost, při níž šířil formou přednášek či prostřednictvím vlastního periodika *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen* výsledky svých historických a vlastivědných bádání mezi širší kruhy.¹⁶² Veřejnost se mohla těšit na vystoupení osobností z Německé univerzity v Praze, jako byli Ottokar Weber, Samuel Steinherz, Wilhelm Wostry, Hans Hirsch apod.¹⁶³ Pro dané období nebyly přednášky pro veřejnost v rámci regionálních slavností, ani veletrhů žádnou zvláštností. Osvětovým aktivitám věnuje značnou pozornost Jitka Balcarová, která ve své monografii „Jeden za všechny, všichni za jednoho!“ operuje při popisu fenoménu lidovými s termínem „putující učitel“. Tuto funkci charakterizuje jako zaměstnance spolku, jenž se věnoval přednáškové a řečnické činnosti, kterou doplňovaly podpůrné obchodní aktivity.¹⁶⁴ Z programu jednotlivých přednášek z Isergebirgswoche vyplývá, že se jednalo převážně o vlastivědně-historická témata určená pro seznámení posluchačů s regionem Jizerských hor a jeho specifiky.

V odpoledních hodinách by dle plánu vystoupil člen ze spolku *Verein für Heimatkunde des Jeschken-Isergaues* Ernst Schwarz se svým výkladem o zeměpisných názvech v severních Čechách.¹⁶⁵ Kromě vlastivědy a historie, mělo zaznít i téma ochrany životního prostředí. Sestava osvětových přednášek by tím splnila jeden z hlavních záměrů celkového *Isergebirgswoche*, „aby si jizerskohorské obyvatelstvo uvědomilo krásu a významnost své vlasti.“¹⁶⁶

Snaha pořadatelského týmu o co největší atraktivitu stále více sílila a tiskem se šířily informace o přibývajících atraktivnějších bodech programu. Příkladem pro zvyšování atraktivity byla prodejní hala. Zmínka o ní se objevila již dříve, ale teprve dne 12. 7. vyšlo v *Gablonzers Tagblatt* upřesnění nabízeného sortimentu. Podle výpovědi článku sestával „z těch nejkvalitnějších domácích výrobků, protože předměty masové produkce nebyly do nabídky vůbec zařazeny.“¹⁶⁷ Zájem o prosazení svých výrobků do prodeje se projevil ve velkém, o čemž svědčí například možnost rozdělení

¹⁶² Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 159, s. 2.

¹⁶³ Bližší informace k programu přednášek jsou blíže zpracovány v samostatné podkapitole v části věnované doprovodným programům.

¹⁶⁴ BALCAROVÁ, Jitka. pozn. 4, s. 81.

¹⁶⁵ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 159, s. 2.

¹⁶⁶ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzers Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 185, 8. 7., s. 2.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 2.

všech prodejních předmětů do více jak 5 umělecko-řemeslných skupin. Jen samotný článek hovořil o krystalerii, bižuterii, koliérech a řemíncích, špercích pro děti apod.¹⁶⁸

Stranou pozornosti nezůstaly ani ženy. Reklamní sdělení určené hospodyňkám znělo: „Kdejaký psací stůl a dámský pokoj by se mohl stát s nějakým tím užitkovým předmětem nebo šperkem hned přepychovějším a útulnějším.“¹⁶⁹ Zpráva nezůstala jen u eventuálního obohacení interiéru. Zakončoval ji dovětek: „Pro dámy samotné se nabízí od vlasových ozdob až po ozdoby oděvní, což je nutným doplňkem ke zkrášlení.“¹⁷⁰

V polovině července se stupňovalo úsilí na poli nejen výstavním, kde končil teprve termín na zasílání budoucích exponátů, ale i zajištění co největšího pohodlí příchozím návštěvníkům. V tuto chvíli bylo příhodné se pozastavit nad několika články, kdy vyplouvaly na povrch organizační potíže. Do té doby se vše jevilo prostřednictvím pozitivních zpráv jako bezproblémové. Náhle bylo třeba se v průběhu prací vypořádat s komplikacemi. Již dříve noviny informovaly veřejnost o činnosti rozšířeného ubytovacího výboru, ale až 15. 7. se mohli čtenáři jabloneckého deníku dočíst, že teprve k tomu datu byla zcela vyřešena „téměř neřešitelná otázka při převažující bytové chudobě.“¹⁷¹ Kromě bytů, privátů jednotlivých rodin, se mohli příchozí návštěvníci ubytovávat „v nově zřízeném masovém kvartýru, studentských ubytovnách, ubytovnách pro mládež a pro učitele.“¹⁷²

Z rozmístění jednotlivých prostor, které jsou zakreslené v plánu (viz Příloha A, Mapa 1) bylo zřejmé, že se jednalo o poměrně rozsáhlé území, po němž by se museli návštěvníci pohybovat. Pořadatelský výbor počítal s programovou náplní již od ranních hodin a tak zajistil pro účely *Isergebirgswoche* kultury a práce dopravní infrastrukturu.¹⁷³ Ulicemi Jablonce nad Nisou projížděla z prostředků hromadné dopravy pouze tramvaj a na nádraží stavěl vlak. Pro předpokládaný příval turistů došlo k posílení tramvajové linky Rychnov – Janov nad Nisou, přičemž v Rychnově byla

¹⁶⁸ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 166, s. 2.

¹⁶⁹ „Mancher Schreibtisch und manches Damenzimmer dürfte dadurch zu einem gediegenem Stück kommen, das Gebrauchs- und Schmuckgegenstand zugleich ist.“ – Tamtéž, s. 2.

¹⁷⁰ „Für die Damen selbst wird vom Haarschmuck bis zum Kleiderbesatz alles aufliegen, was zur Ausstattung notwendig gewünscht ist.“ – Tamtéž, s. 2.

¹⁷¹ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 196, 19. 7., s. 2–3.

¹⁷² Tamtéž, s. 2–3.

¹⁷³ Je třeba vzít v úvahu, že tehdejší dopravní infrastruktura nebyla ještě natolik rozvinutá, jako je tomu v současné době.

zajištěna ještě jedna náhradní garnitura, kdyby došlo k naplnění té první.¹⁷⁴ Na trase *Alter Markt* (dnes Mírové náměstí) – Paseky měla být zavedena 10 minutová doprava. U vlakového nádraží měla stát automobilová vozidla při příjezdu vlaku.¹⁷⁵ Nakonec se článek zmiňuje i o zavedení dopravního spojení prostřednictvím firmy „Autobus“, která měla vykrývat trasu Jablonec n. N. – Liberec, a pohyb po dostupných horských komunikacích.¹⁷⁶

Ačkoliv byl pro návštěvníky přichystán kompletní servis, od široké infrastruktury, přes bohatou náplň doprovodných programů, až po lékařské ošetření v případě potřeby, zbývalo dořešit ještě otázku bezpečnosti. O její zajištění se totiž nepřihlásil policejní sbor, nýbrž místní sbor dobrovolných hasičů.¹⁷⁷ Pod jeho záštitou byl dohled nad bezpečností protipožární, stejně jako udržováním pořádku.¹⁷⁸ Hlavní výbor jim vyčlenil jako poděkování část programu, kdy měla proběhnout ukázka hasičské techniky a v dopoledních hodinách dne 6. 8. se měla uskutečnit i veřejná sbírka formou květinového dne, jejíž finanční výnos měl připadnout sboru na pořízení hasičského stříkacího vozu.¹⁷⁹

3.7 Závěrečná fáze přípravných prací

V posledním týdnu před zahájením akce se přípravné práce všech pověřených výborů pomalu blížily ke konci. Tisk se v souvislosti se slavností zabýval především dvěma tématy. Programem a zvláštními přílohami. Zmínky o novinových přílohách se objevovaly už od prvních snah hlavního výboru o vyřešení problému s konkurenčním průvodcem liberecké reklamní agentury. Obchodníci byli neustále odkazováni s reklamami na stránky *Gablonzer Tagblatt*, protože „na rozdíl od reklamní propagace Hirschova průvodce mohli očekávat dosažení maximální možné účinnosti.“¹⁸⁰

¹⁷⁴ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 192, 15. 7., s. 3.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 3.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 3.

¹⁷⁷ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 174, s. 3.

¹⁷⁸ Po slavnostním zahájení se v denním tisku objevila zpráva, že dohled nad bezproblémovým průběhem slavnosti měla i tamější expozitura spadající pod státní bezpečnostní orgány ČSR. V průběhu 20. let postupně vznikala hustá síť policejních útvarů. V pohraničních oblastech byla zakládána zvláštní pohraniční policejní komisařství. – Viz Nogawczyk, Miroslav. *Policie ČR a její charakteristika (diplomová práce)*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007. s. 11.

¹⁷⁹ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 203, 26. 7., s. 2.

¹⁸⁰ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 206, 29. 7., s. 2.

Programová část byla doplňována o nové atraktivní podněty a informace k nim. Středobodem zájmu byla prezentace nikoliv výstav, jimž se věnovala značná pozornost během přípravných prací, nýbrž doprovodným aktivitám. Na základě posledních úprav dostal program následující podobu.

Uvedení *Isergebirgswoche* by zajistil večer plný hudby, který se měl v sobotu 29. 7. odehrávat v prostorách tělocvičny od 20:00 hod. Program sestával z vystoupení významných „domácích“ hudebníků, skladatelů a zpěváků. Stranou nezůstaly ani celé orchestry. Největším lákadlem pro návštěvníky byl podle *Gablonzer Tagblatt* Fidelio Finke mladší, který „obsadil v nízkém věku jedno z nejpřednějších míst tehdejší hudby.“¹⁸¹

Kromě Fidelity Finkeho ml. byla uvedena i jména již dostatečně známých hudebních mistrů jako byli: Heinrich Schwan, Hugo Jurisch, Fidelio Finke st., Emanuel Reinert apod. Orchesterální tělesa pro svou početnost (100 hudebníků) blíže popisována nebyla. Přislíbeno bylo vystoupení dalších mladých komponistů (kromě Finkeho) „pro jejich právo být slyšet.“¹⁸² Tohoto se jim mělo dostávat nejen ve večerních hodinách sobotních, ale podle pořadatelů i v dalších dnech po celou dobu trvání slavnosti. Na sobotní hudební program, umístěný do prostor tělocvičny (viz Příloha D, Obr. 4), si mohli diváci pořizovat vstupenky buď v předprodeji u Gustava Jäckela v obchodě s klobouky na *Hauptstraße* (dnes Komenského ulice) nebo až u pokladen v místě konání.

U příležitosti sobotního úvodu a nedělního zahájení se počítalo, stejně jako ve dnech 5. a 6. srpna, s přílivem velkého množství návštěvníků. Z toho důvodu povolilo Ředitelství státních drah v Hradci Králové úpravu jízdního řádu a prodloužení trasy nočního vlaku, který přijížděl z Liberce do Jablonce nad Nisou v 23. 45 h., až do Tanvaldu, kam měl následně vyjet o 10 minut později.¹⁸³ S posílením dopravy na trase Liberec – Jablonec n. N. – Tanvald byla cestujícím zajištěna i odpovídající péče.

Návštěvníkům „necestujícím“ otevřel ubytovací výbor svou kancelář v měšťanské škole v *Kronenstraße* v pátek 28. 7. 1922.¹⁸⁴ V kanceláři obdrželi po zaplacení

¹⁸¹ *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. pozn. 180, s. 2. Tamtéž, s. 2.

¹⁸² Tamtéž, s. 2.

¹⁸³ Tamtéž, s. 2.

¹⁸⁴ Po celou dobu konání *Isergebirgswoche* byla otevřena nebývale dlouhou dobu: denně 8–12.00 a 15–22.00 hod. – *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 204, 27. 7., s. 2.

smluvené částky za celou dobu pobytu ubytovací karty na své jméno, které měly být v den jejich ukončení platnosti výboru navraceny. V případě, že by se nájemník domluvil na prodloužení pobytu, bylo nařízeno majiteli bytu dostavit se s kartou do kanceláře výboru a potvrdit prodloužení pobytu a jeho zaplacení.¹⁸⁵ Na nájemce bylo apelováno slovy: „S předpokladem masové návštěvnosti bude možný bezproblémový průběh prací jen tehdy, když bude hostitel přesně plnit svou práci.“¹⁸⁶ Každodenně docházelo k vyvěšování obsazenosti dostupných ubytovacích jednotek, aby se každému návštěvníkovi dostalo co největšího komfortu. Nově zřízený hromadný ubytovací prostor vybavený elektrickým osvětlením byl za minimální poplatek připraven také. Disponoval dostatečným množstvím spacáků, teplých dek a mycí jednotkou.¹⁸⁷ Kapacitu doplňovaly studentské a turistické ubytovny.

Kromě organizačních informací se až do poslední chvíle před začátkem *Isergebirgswoche* noviny věnovaly už jen časovému rozvržení jednotlivých částí programu, které měly doprovázet již dlouho očekávané slavnostní zahájení.

3.8 V předvečer Isergebirgswoche

Slavnost *Isergebirgswoche* byla zahájena dne 29. 7. 1922. Ještě předtím, než se sešlo obyvatelstvo na prostranství kolem radniční věže, z níž se v 6 hodin večer měly rozeznít chorály dechových nástrojů, musel se organizační výbor potýkat s nepříjemností ze strany československého krajského vedení v čele s ministerským radou Karlem Haissingerem. Byl vydán zákaz užívání německých barev. V denním tisku se objevilo přesné znění, jak jej obdržela rada města, s tím, že původně nemělo být publikováno. Redakce *Demokratisches Morgenblatt* brala tento zákaz za „urážku, protože podle jejich názoru tím byla zcela ignorována snaha o prezentaci kultury a práce pro pozvednutí kraje.“¹⁸⁸ Podle Haissingera, „kohouta, který křičí“,¹⁸⁹ tak dostala slavnost nálepku německé nacionalistické propagandy.

Záminkou mělo být údajně udržení pořádku, aby nedošlo k nepokojům ze strany českého minoritního obyvatelstva. Redaktor z *Demokratisches Morgenblatt* sám uvedl, že se české obyvatelstvo za celou dobu příprav nijak neprojevovalo,¹⁹⁰ navíc když

¹⁸⁵ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 184, s. 2.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 2.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 2.

¹⁸⁸ Deutsches Farbenverbot für die Isergebirgswoche. Eine Provokation der politischen Behörde. *Demokratisches Morgenblatt*. 1922, roč. 3, č. 172, 29. 7., s. 3.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 3.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 3.

přípravné práce probíhaly ve velkém již po dobu několika měsíců bez jakéhokoliv utajování. Dokonce ani v českých novinách se proti přípravám nikdo neohrazoval. *Ještědský obzor* věnoval značnou pozornost přípravným pracím a propagaci na českou slavnost 25. výročí založení Ještědského obzoru, která se shodou okolností konala 29. 7. 1922 v Liberci, zatímco německé noviny Jablonce nad Nisou a okolí se věnovaly oslavě kultury a práce Jizerských hor v rámci *Isergebirgswoche*. Pořadatelé jablonecké slavnosti přistoupili na onen zákaz německých barev, protože nehodlali riskovat případné narušení nákladného projektu. Programové části se nařízení nedotklo a večer plný hudby proběhl beze změny.

Na 18:00 hod. se na prostranství kolem jablonecké radnice sešly tisíce lidí. Obsazena byla prostranství *Neuer Markt* (dnes Dolní náměstí), *Alter Markt* a *Rathausgasse* (dnes Lidická).¹⁹¹ Na terase radniční věže začalo hrát chorály pozounové kvarteto Thamovy kapely navazující tak na křesťanskou novověkou tradici věžních chorálů, které původně sloužily na přilákání věřících. Pod Thamovou taktovkou zazněly: *Grüß Gott* [Zdař Bůh], dále *Die Ehre Gottes* [Věčnost Boží] Ludwiga van Beethovena, *Niederländisches Dankgebet* [Nizozemská děkovná modlitba], *Waldandacht* [Vzpomínka na les], *Teure Heimat* [Drahá vlasti] a na závěr *Deutsches Lied sei unsere Waffe* [Německá píseň jest naší zbraní] od Oskara Seibta.¹⁹²

Zahájení *Isergebirgswoche* se věnoval i deník *Demokratisches Morgenblatt*, jehož jednotlivé články doplňovaly některé informace známé z jabloneckého deníku.¹⁹³ Koncert ze slavnostního zahájení označoval jako monstrkoncert, kdy na prostranství *Schützenparku* mělo dorazit na 10 000 diváků, aby shlédli vystoupení hudebního uskupení 118 muzikantů. Těleso o více jak jednom stu hrajících hudebních nástrojů mělo být slyšet „od Janova až po Paseky.“¹⁹⁴ Zazněla Seibtem zhudebněná díla Karla Wipplingera *Isergebirglers Heimatlied* [Jizerskohoralova domácí píseň] (viz Příloha H, Obr. 1) a *Loblied auf die Isergebirgler* [Óda na Jizerské hory]. Obě díla

¹⁹¹ *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. pozn. 133, s. 1.

¹⁹² *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. pozn. 133, s. 1.

¹⁹³ *Gablonzer Tagblatt* s předem dojednanou exkluzivitou disponoval reporážemi jako první ze všech regionálních novin, pojímal je pouze v jedné rovině. Zbývající tisk jednotlivé zprávy pouze doplňoval o různé podrobnosti.

¹⁹⁴ *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. *Demokratisches Morgenblatt*. 1922, roč. 3, č. 174, 1. 8., s. 1.

vyvolala v posluchačích nadšení a oba dirigenti, Oskar Seibt¹⁹⁵ za *Heimatlied* a Rudolf Tham¹⁹⁶ za *Loblied*, sklidily velké ovace. *Heimatlied* se stala neoficiální hymnou *Isergebirgswoche*, neboť již v neděli byla zpívána a hrána po celém městě. *Loblied* se sice takové pozornosti nedostalo, ale na rozdíl od první zmiňované se jejího pěveckého představení ujali v průběhu sobotního programu v prostorách tělocvičny sólistky Herma Hoffmeister a Marie Nowotny za doprovodu regionálního sboru *Liederborn* [Studna písní]. Téhož večera zazněla prostřednictvím sborů *Eintracht* [Soulad] a *Lyra* [Lyra] další Seibtova skladba *Das deutsche Lied sei unsere Waffe*.¹⁹⁷

Během celé ceremonie byly zároveň pořizovány jednak fotografie masové účasti na prostranství *Neuer Markt* (viz Příloha F, Obr. 1a), ale především i záběry pro film, jenž v rámci *Isergebirgswoche* vznikl.¹⁹⁸ Nejen z prvního dne ale během celého týdne byly pořizovány filmové záznamy, některé dokonce i z ptáčích perspektivy.¹⁹⁹

Zatímco se město zdobené praporky v městských barvách s girlandami z mláží začínalo pomalu rozsvěcet,²⁰⁰ diváci se ubírali na pokračování večerního programu do tělocvičny, kde od 20:00 hod. začínal hudební program. V jeho rámci byla mj. přednesena Heli Reipert-Melzer báseň *Vorspruch zur Isergebirgswoche* [Prolog k Isergebirgswoche]²⁰¹ od Adolfa Wildnera.²⁰²

3.9 Slavnostní zahájení

Oficiální slavnostní zahájení se uskutečnilo v neděli 30. 7. v 10.00 hod. v prostorách staré tělocvičny, kam se podle výpovědi jabloneckého deníku dostavilo „tolik obyvatel z jizerskohorského kraje, že byl hustě zaplněn velký sál i s jeho

¹⁹⁵ Oskar Seibt (1883–1949) byl významnou osobností z regionu. Působil na poli hudebním, divadelním, ale rovněž obchodoval s textilem. Nejvíce se proslavil svou skladbou *Isergebirglers Heimatlied* z roku 1922 u příležitosti *Isergebirgswoche*.

¹⁹⁶ Rudolf Tham (1871–1946) byl absolventem jablonecké Státní odborné školy a pasiřský mistr.

¹⁹⁷ Texty písní byly výrazně nacionálně buditelské a nesly se v duchu nacionalismu.

¹⁹⁸ Film býval součástí fondu Národního filmového archivu, ale dodnes se nedochoval.

¹⁹⁹ *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. pozn. 194, s. 1.

²⁰⁰ Podle redaktora jabloneckého deníku působila obzvlášť efektně světelná výzdoba kavárny Metzler s různobarevnými žárovkami. *Die Isergebirgswoche. Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 208, 31. 7., s. 2.

²⁰¹ Stejně jako písně i tato báseň nesla známky německého nacionalismu. *Vorspruch zur Isergebirgswoche. Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 208, 31. 7., s. 2.

²⁰² Adolf Wildner (1882–1966), redaktor *Österreichische Jugendstiften Rundschau*, překladatel, člen Společnosti pro podporu německé vědy, umění a literatury v Čechách, Německé akademie věd v Praze. SEKYRA, Marek a SIMM, Otokar. *Jizerské květy: antologie německy píšících autorů z Jablonecka a Semilsky: (19. století a 1. polovina 20. století) = Iserblumen: Anthologie deutschsprachiger Autoren aus der Umgebung von Gablonz an der Neiße (Jablonec nad Nisou) und Semil (Semily): (19. Jahrhundert und 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts)*. Liberec: Krajská vědecká knihovna, 2011. 191 s. ISBN 978-80-85874-61-7. s. 91.

galeriemi a ještě více malý sál.²⁰³ Kromě četného obyvatelstva se v tělocvičně sešli někteří městští radní Wenzel Lehnert, Wilhelm Medinger a Anton Miksch, ale nechyběli ani zástupci z vyšších politických kruhů jako senátorka Emma Maria Herzig nebo ministerský rada Antonín Vaniš.²⁰⁴

Program byl zahájen vystoupením spojených jabloneckých pěveckých spolků, které pod taktovkou Josefa Reinla zazpívali *Das deutsche Lied* [Německá píseň]. Poté se ujal slova ředitel Státní odborné školy Gustav Miksch, aby přivítal všechny příchozí a uvedl hlavního řečníka Karla R. Fischera. Po úvodním poděkování všem, kdo se dostavili na slavnostní zahájení, vyjádřil jablonecký starosta svůj dík zástupcům německojazyčného tisku, neboť „bez jejich angažovanosti na poli propagace by se jen stěží dostalo *Isergebirgswoche* do povědomí tolika lidí.“²⁰⁵ Ve svém projevu dále ocenil všechny, kdo se jakkoliv podílel na přípravách slavnosti, a především sponzory. Postupně přecházel od poděkování za aktivitu k důvodu uskutečnění slavnosti. Hovořil o lásce k domovu, k Jizerským horám, k umění, řemeslu a průmyslu, které se snaží prostřednictvím *Isergebirgswoche* povznést. Doslova pronesl: „Náš průmysl a naše řemeslo prochází volným vývojem a bylo by každopádně lepší, kdyby se mohl náš starý domácí průmysl, stejně jako náš export, osvobodit od umělých pout, než chtít kvůli státním požadavkům za každou cenu zakládat stále nová odvětví.“²⁰⁶ Kritizoval především ty, kdo se podle něj i v hospodářských záležitostech dívali skrze „brýle šovinismu“,²⁰⁷ čímž nepřímou narážkou i na vydaný zákaz užívání německých barev.²⁰⁸

Vyjádřil se o německém duchu, že „jim ho nikdo nemůže zakázat jako barevné dekorace.“²⁰⁹ *Isergebirgswoche* mělo podle něj být určitým experimentem, který by měl ukázat všem, že: „Když dva dělají totéž, není to totéž.“²¹⁰ V prvních poválečných letech se konalo mnoho podobných slavností, které měly národně buditelský charakter. Československé obyvatelstvo, německy hovořící obyvatelstvo ČSR a v obou případech

²⁰³ Die Eröffnung der Isergebirgswoche. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 208, 31. 7., s. 1.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 1.

²⁰⁵ Přítomen měl být dokonce Jizerskohorský rodák z Ameriky. – Die Eröffnung der Isergebirgswoche. pozn. 203, s. 1.

²⁰⁶ „Unsere Industrie und unser Gewerbe verlangt freie Entwicklung und es wäre jedenfalls besser, unsere alte bodenständige Industrie sowie unseren Export von allen künstlichen Fesseln zu befreien, als um jeden Preis neue Industrien von staatswegen aus dem Boden stampfen zu wollen.“ – Die Eröffnung der Isergebirgswoche. pozn. 203, s. 1.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 1.

²⁰⁸ Poznámka podobného typu se objevila v již dříve citovaném článku z *Demokratisches Morgenblatt*.

²⁰⁹ Die Eröffnung der Isergebirgswoche. pozn. 203, s. 2.

²¹⁰ Tamtéž, s. 2.

panovali obavy z chování pořadatelů těchto „slavností“ z druhé strany „národní barikády.“ Dle Karla Fischera však nebylo „nic nebezpečnějšího než úzký horizont. Nejdůležitějším je stát se, s přetrvávající láskou k domovu jako hnací silou, světovým občanem a zůstat jím, což by bylo možné díky jejich řemeslu a obchodu.“²¹¹ S odkazem na „znamenitou domácí práci a duševní napojení na kulturu světa“²¹² ukončil svůj projev a prohlásil slavnost za zahájenou.

Během ceremoniálu se chopili slova i další řečníci, jejichž projev se nesl v téměř stejném duchu. Poděkovat Karlu R. Fischerovi, který s nápadem přišel a díky jehož vizi bylo možné, jak prohlásil Eduard Ludwig Redlhammer „poprvé v historii vidět v rámci *Isergebirgswoche* výsledky práce ve všech oblastech domácí kultury a každý obyvatel Jizerských hor tak mohl být hrdý, co jeho domovina nabízí.“²¹³ Po vystoupení sekretáře OŽK v Liberci Franze Schmidta, předsedy Sdružení jabloneckých výrobců bižuterie Maxe Woperschalka, bývalého jabloneckého starosty Adolfa H. Posselta, senátorky Emmy Herzig a Adolfa Krainera nastoupilo na scénu opět sjednocené uskupení pěveckých sborů. Slavnostní zahájení zakončila píseň *Das treue deutsche Herz*.²¹⁴

Nacionálně buditelské tendence bylo sice možné spatřovat nejen ve zmiňovaných projevech a tisku, ale hlavní pozornost *Isergebirgswoche* byla směřována na výstavy, které prezentovaly uměleckou, řemeslnou, průmyslovou i kulturní tvorbu regionu, stejně jako bohatý doprovodný program.

²¹¹ Die Eröffnung der Isergebirgswoche. pozn. 203, s. 2.

²¹² Tamtéž, s. 2.

²¹³ Tamtéž, s. 2.

²¹⁴ Tamtéž, s. 2.

4 Výstavy

Zahajovacím ceremoniálem byly rovněž zpřístupněny výstavy. Dle článku *Rundgang durch die Ausstellungen* [Prohlídka výstav] byl název *Isergebirgswoche* „souborným titulem spojených událostí.“²¹⁵ Podrobným popisem jednotlivých událostí se článek nezabýval. Zaznamenal výsledky z návštěvy zástupců tisku, kteří byli pozváni ještě před otevřením výstav do prostor jednotlivých expozic, aby pod vedením člena hlavního výboru Karla Hartmanna a Ernsta Wenzela mohli následně veřejnost na stranách deníků informovat, na co se mohou v rámci jednotlivých výstav těšit. Jejich výčet začínal výstavou jablonecké pobočky Metznerbundu a pokračoval postupně až do posledního výstavního prostoru, kterým byla budova Dívčí školy v *Schulgasse*.

Důraz při popisu jednotlivých výstav byl kladen jak na výstavy interiérové, tak také exteriéry. Svědčí o tom např. poděkování prostřednictvím tiskových zpráv, kterého se dočkali jablonečtí květináři, jejichž úkolem byla květinová výzdoba hlavní výstavní ulice a centra města.

4.1 Výstava Metznerbundu

Jednou z nejvýznamnějších částí programu celého *Isergebirgswoche* byla výstava jablonecké pobočky Metznerbundu, spolku německých výtvarných umělců v Čechách. Přípravné práce vedl Dominik Brosick. Dne 29. 7. 1922 otiskl *Gablonzer Tagblatt* krátkou zprávu, v níž se mj. objevuje zmínka o vydání katalogu výstavy v den jejího slavnostního zahájení.²¹⁶ Ze všech ostatních výstav měla pouze tato vlastní katalog. Podrobnosti k ostatním expozicím zaznamenal vydávaný *Führer durch die Ausstellungen*, v němž se mohli návštěvníci k výstavě umění dozvědět pouze o jejím umístění ve výstavní budově č. 1, resp. v jablonecké Obchodní akademii, kde zaujímal sály 1–6. Katalog bylo možné si zakoupit až na místě.²¹⁷

Výstavě samotné byla věnována značná pozornost na stranách periodického tisku nejen z hlediska přípravných prací a reportáže z místa, nýbrž i z pohledu uměleckého kritika. V tomto případě měl *Gablonzer Tagblatt* příslibu exkluzivitu publikování přímého vyjádření kritika umění, jímž byl akademický malíř Roman Dressler.

²¹⁵ Die Ausstellung des Metznerbundes anlässlich der Isergebirgswoche. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 206, 29. 7., s. 5.

²¹⁶ Die Ausstellung des Metznerbundes anlässlich der Isergebirgswoche. pozn. 215, s. 5.

²¹⁷ Deutsche Gewerbe- u. Museumverein für Gablonz a. N. und Umgebung. pozn. 11.

Ve svém literárním projevu, otištěném na stranách *Gablonzer Tagblatt* v rámci přílohy k *Isergebirgswoche*, se zabýval otázkou tehdejšího moderního umění a jeho většinou negativním chápáním. Snažil se čtenáři objasnit, proč byla moderní díla minimálně stejně tak hodnotná, jako díla starých mistrů krajinářů či portrétistů, kteří zaznamenávali přesný obraz skutečnosti. Sám o sobě nešetřil kritikou k onomu negativnímu pohledu na tvorbu umělců moderních uměleckých směrů, kdy byl ve své podstatě srovnáván s fotoaparátem či voskovou figurínou. Tuto skutečnost dokládá Roman Dressler, který se přímo vyjádřil: „Pokud by bylo prázdné převzetí přírody produktem umění, pak je největším umělcem fotoaparát s dobrou čočkou a kabinet voskových figurín uměleckým non plus ultra.“²¹⁸ Ve svém článku se snažil široké veřejnosti přiblížit pojem umění a jeho vývoj od přesného záznamu reality po její expresivní vyjádření z pohledu umělce.

Postupnou sumarizací jednotlivých epoch konstatoval, že tehdejší moderní umění nemuselo být lepší než to staré, ale co se jeho umělecké hodnoty týkalo, nemělo by být vnímáno horším jen proto, že nebyla pochopena autorova představa, resp. duše. Dle jeho názoru se moderní umělecká tvorba ve své šíři nemohla ani vyvíjet jinak a „není proto divu, že přišlo, co přijít muselo: revoluce v umění. Veškeré hodnoty vyobrazení dosáhly staletími svého vrcholu. Co by tedy měli dělat noví, nastávající umělci?“²¹⁹ Poukazoval na fakt, že v dřívějších dobách musel umělec dosáhnout co nejlepšího ohodnocení od svého klasického mistra,²²⁰ ale nikoliv jej překonat, čímž byla vystavěna hranice vývoje.²²¹

Roman Dressler uvedl, že za „zakladatele nových směrů“, resp. průkopníka oné hranice, považoval Marinettiho a jeho futuristickou tvorbu, která odstartovala novou éru „nikoliv umělcova umu, nýbrž umělcova chtíče.“²²² V článku otevřeně kritizoval dobové negativní pohledy na moderní umění, stejně jako úpadek v umělecké tvorbě, ale podle něj bylo nutné vzít v úvahu tehdejší neutěšenou poválečnou situaci, kdy „čeští Němci zvučných jmen odešli v lepších časech do Vídně, Drážďan, Berlína, či jinam.“²²³ Německy hovořící umělci, kteří zůstali i přes poválečnou krizi a s ní související úpadek

²¹⁸ DRESSLER, Roman. Kunst und Metznerbund. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 211, 3. 8., s. 1.

²¹⁹ Tamtéž, s. 1.

²²⁰ Odkazuje se především na práci bezejmenných mistrů madon, oltářů, a popřípadě v průběhu staletí všech, kdo nedostaly příležitost kvůli zaběhnutým a osvědčeným principům rozvíjet svou tvorbu z dílen madon.

²²¹ DRESSLER, Roman. pozn. 218, s. 1.

²²² Tamtéž, s. 1.

²²³ Tamtéž, s. 1.

v Československé republice, mohli najít útěchu a podporu ve spolkové činnosti.²²⁴ Dressler se ve svém článku odkazoval na spolek Metznerbund, jehož cílem bylo sdružovat „českoněmecké umělce a zajistit jejich potřeby ať už po umělecké, kulturní či obchodní stránce.“²²⁵ Svou esej nakonec uzavřel výzvou směřovanou na umělce, kteří se ještě do spolku nepřidali, aby se i přesto podíleli na výstavách, dále na veřejnost, aby umění podporovala, protože „bez prostředků není umění.“²²⁶

Podrobnějšímu popisu výstavy Metznerbundu se věnoval až nesignovaný článek, uveřejněný na titulní straně v pořadí sedmého zvláštního vydání *Gablonzer Tagblatt* ze dne 5. 8. 1922. Autor již v jeho úvodu poukazoval na skutečnost, že se jednalo o celkem třetí opakování výstavy výtvarného umění v Jablonci nad Nisou,²²⁷ na níž se sešla díla umělců z regionu. Zastoupeny byly z velké části moderní výtvarné techniky a objekty, jak v předchozí esejí vyzdvihoval Dressler, ale stranou nezůstaly ani realistické olejomalby. Autor článku podtrhoval uměleckou kvalitu výstavy skutečností o četném množství zamítnutých zaslaných děl. Svou pozornost ve své reportáži zaměřil na výčet²²⁸ některých tvůrců a jejich děl i s jejich částečným bližším popisem.

Představení začíná tvorbou Wenzela Franze Jägera (Raspenava) s jeho obrazy *Jizerské hory v jarním hávu*, *Pytlák*²²⁹, *Kamenolom*, *Lesík*, *Lesní potůček*, či *Granit*. Autor článku vyzdvihoval především lesní tematiku, která v Jägerově tvorbě převažovala. Wenzel Franz Jäger byl jedním z mála umělců jizerskohorského regionu, kteří překročili hranice Československé republiky. Jeho tvorba byla vystavena mj. ve Vídni, v Praze, v Mnichově, v Berlíně, v Drážďanech, v Mannheimu, v Římě. Zároveň se stal řádným členem uměleckých skupin *Vereinigung Bildender Künstler Österreichs* –

²²⁴ Obzvláště od roku 1922 se mělo německy hovořícím umělcům, kteří byli členy spolku Metznerbund, dostat vyšší podpoře. Vycházelo to ze závěrů výroční valné hromady spolku v Ústí nad Labem, kde došlo k částečné obměně základních stanov a do popředí zájmu se tak dostalo zastupování hospodářských zájmů německy hovořících výtvarníků. – HABÁNOVÁ, Anna. Metznerbund – dlouho očekávaný ideál? In: HABÁNOVÁ, Anna, ed. pozn. 12, s. 27.

²²⁵ DRESSLER, Roman. pozn. 218, s. 1.

²²⁶ Tato věta v překladu nezní tak úderně, jako Dresslerova verze: „Ohne Gunst – keine Kunst!“, což je v podstatě ekvivalent na rčení: Bez práce nejsou koláče, pouze umně přenesený na uměleckou krizi 20. let, který měl přiblížit nutnost podpory umělecké tvorby a umělců samotných.

²²⁷ Jedná se o výstavu spolku Metznerbund, jehož místní pobočka pro Jablonec nad Nisou a nejbližší okolí vznikla v březnu roku 1920 a od té doby byly pořádány spolkové výstavy regionálních umělců. Rokem 1922 byl zahájen 3. ročník, kdy byly pořádány kolektivní výstavy. Výstav spolku Metznerbund se v Jablonci konalo do roka hned několik, ale vzhledem k tomu, že pouze jediná byl podobného rozsahu, nikoliv jen určité skupiny tvůrců, či jednotlivce, pak je možné se i přes anonymitu autora domnívat, že se v oboru orientoval.

²²⁸ Výčet autorů a jejich děl nekoresponduje v plné míře s obsahem katalogu výstavy, ale vybraná díla zahrnovala zástupce ze všech okruhů umělecké tvorby.

²²⁹ Vyobrazení viz *Deutsche Heimat: illustrierte Monatsschrift. Blätter der Heimattreue und Heimatliebe für die Gaue Egerland, Böhmerwald und Teplerland*. 1931, roč. 7, č. 1, s. 28.

Sezession [Sdružení výtvarných umělců Rakouska – Secese] ve Vídni, (dále jen Wiener *Sezession* [Vídeňská secese]), *Deutscher Künstlerbund* [Německý umělecký spolek] ve Výmaru, *Union* v Paříži, *Metznerbund* v Liberci a *Oktobergruppe* [Říjnová skupina].²³⁰ Wenzel Franz Jäger navštívil mnoho zemí a dlouhou dobu pobýval v cizině, ale přesto se jeho tvorba orientovala především na krajiny z Jizerských hor. Podle Josefa Wolfa jeho díla „dýchala těžkým oparem Jizerskohorských a Krkonošských oblastí a byla oslavou krásy domoviny.“²³¹

Jägerovy krajinomalby doplňoval Eduard Enzmann (Tanvald), který se též zabýval místními motivy. Na rozdíl od Jägera působil Enzmann, až na léta studií na pražské Akademii výtvarných umění, v jizerskohorském regionu. Domoviny se nevzdal ani během svých studií, o čemž svědčila olejomalba *Mariánská hora v Desné*, který odkoupilo jablonecké městské muzeum.²³² Na doporučení lékařů pobýval na horském vzduchu u Jizerky. Častý pobyt v horských krajinách se odrazil na jeho tvorbě. Sám Enzmann vypověděl, že „měsíce tvořil své krajinné studie na rašeliništích a vřesovištích. Krajina Jizerských hor na něj působila již v nízkém věku a byla určující pro jeho usazení.“²³³ Autor článku v *Gablonzer Tagblatt* vyzdvihoval z jeho děl „osamělost, kterou měla být prodchnuty *Jizerská bažina*, *Jizerské domky* nebo *Předjaří v Jizerských horách*,²³⁴ což korespondovalo s výpovědí Julia Streita o Enzmannově osobnosti a perfekcionistačeských sklonech, kdy údajně „trvalo dlouho, celou věčnost, než byl spokojený a dal obraz z ruky.“²³⁵

Expozici s obrazy krajin z regionu doplnil Rudolf Prade (Jablonec nad Nisou) o motivy z jižních zemí, u nichž autor reportáže oceňoval především práci s barvou a světlem, které se od jizerskohorských krajin lišily především teplejšími barevnými odstíny.²³⁶ Pradeho životní cesta se v lecčems podobala osudům Enzmannovým. Stejně

²³⁰ Spolek Oktobergruppe byl založen v říjnu roku 1922 odtržením se skupiny čtyř umělců Metznerbundu kvůli jeho klesajícím vstupním nárokům na nové členy, nedostatečně kvalifikovanou výběrovou uměleckou komisí a s tím souvisejícím poklesem kvality vystavovaných uměleckých děl. – HABÁNOVÁ, Anna. Oktobergruppe. In: HABÁNOVÁ, Anna, ed. pozn. 12, s. 81.

²³¹ WOLF, Josef. Wenzel Franz Jäger. In: RIEGER, Franz ed. *Künstler aus dem Jeschken-Isergebirge*. Böblingen: Wilhelm Schlecht, 1988. ISBN 3-924513-48-1. s. 81.

²³² Dnes již není součástí fondu jabloneckého muzea a nedochovaly se ani jiné podrobnosti o jeho osudu.

²³³ „Durch Monate machte ich in Moor und Heide meine landschaftlichen Studien. Schon in früheren Jahren wirkte das Erlebnis der Landschaft des Isergebirges auf mich und wurde bestimmend für mein Selbstwerden.“ – STREIT, Julius. Eduard Enzmann. In: RIEGER, Franz ed. pozn. 231., s. 33.

²³⁴ Die Ausstellung des Metznerbundes Gablonz a. N. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 213, 5. 8., s. 1.

²³⁵ STREIT, Julius. Eduard Enzmann. In: RIEGER, Franz ed. pozn. 231., s. 33

²³⁶ Die Ausstellung des Metznerbundes Gablonz a. N. pozn. 234, s. 1.

jako Enzmann studoval na Akademii výtvarných umění v Praze a ze zdravotních důvodů se ubíral do horských oblastí okolo Jizery.

Krajinomalby z míst blízkých i vzdálených v sále prvním vystřídaly v druhém expozičním prostoru portréty významných regionálních osobností. Návštěvníkům byli představeni v dílech Romana Dresslera A. H. Posselt a Emil Böhme.²³⁷ Romana Dresslera vyzdvihoval autor článku o prohlídce výstavami z *Gablonzer Tagblatt* za jeho portrétní tvorbu, v níž za „promyšleného, vnímavého a odhadnutého užití světla, plasticity a barvy skvěle vystihl charakter subjektů.“²³⁸ Již za první světové války rozvíjel svůj talent prostřednictvím portrétů jeho nadřízených důstojníků ve Skutari, kam byl přidělen. Před válkou i po ní působil v zahraničí a často cestoval. Dresslerova díla se dostala na umělecké výstavy i za oceán.²³⁹ Podle jeho současníka Bertholda Schuha se sice podílel na řadě uměleckých výstav po celém světě, ale „krajina jeho domova stále více ovlivňovala jeho tvorbu.“²⁴⁰ V portrétech se tato skutečnost odrazila po návratu do rodného Jablonce nad Nisou, kde se stal v roce 1920 členem Metznerbundu a od té doby soustředil svou pozornost na ztvárňování místních obyvatel. Na výstavě v rámci *Isergebirgswoche* byla vystavena ještě jeho další díla: *Ženský akt* a *Studie dívčí hlavy*. Podle katalogu z výstavy se jednalo o portréty nejmenovaných osob ztvárněných různými výtvarnými technikami. Dressler se řadil mezi umělce, kteří často cestovali, a během svých cest hledali nové podněty a inspirace. Ve dvacátých letech se pohyboval vesměs v krajině Jizerských hor, odkud se do světa dostávala již pouze jeho tvorba.

Podobného ohodnocení se dostalo na stranách jabloneckého deníku i vídeňskému rodákovi Dominiku Brosickovi. Dle výpovědi Wilhelma Pleyera se na jeho tvorbě odrazilo trauma z pobytu na Sibiři během první světové války a po návratu domů se čím dál více zabýval interiérovými studiemi svatostáneků či malbou volných přírodních scénérií.²⁴¹ Na výstavě *Metznerbundu* jeho tvorbu zastupovaly obrazy *Akt*, *Lovkyně* a *Interiér kostela*. Interiérovými studiemi, stejně jako jejich výmalbami, se zabýval již na

²³⁷ Autor článku po upoutávce s portréty z regionálních nejvýznamnějších osobností hodnotil Dresslerovu tvorbu jako umění vysoké úrovně. Dle mínění současných historiků umění byla v té době ještě kvalitní, dokud se neodvrátil od symbolistních motivů k realistickým, které byly snáze pochopitelné pro umělecky nepřilíživě náročné publikum. – Viz HABÁNOVÁ, Anna, ed. pozn. 12, s. 308.

²³⁸ Srov. Die Ausstellung des Metznerbundes Gablonz a. N. pozn. 234, s. 1.

²³⁹ SHUCH, Berthold. Roman Dressler. In: RIEGER, Franz ed. pozn. 231., s. 30.

²⁴⁰ SHUCH, Berthold. pozn. 239, s. 30.

²⁴¹ PLEYER, Wilhelm. Dominik Brosick. In: RIEGER, Franz ed. pozn. 231., s. 15.

přelomu století a vybudoval si na nich svou prestiž.²⁴² Ačkoliv se jeho díla v denním tisku zařadila do skupiny portrétního umění, autor článku v *Gablonzer Tagblatt* se vyjádřil o Brosickově interiérovém ztvárnění vyjádřil, že si i tento „nový obraz zaslouží to největší uznání.“²⁴³

Po realisticky tvořících dílech se tentýž článek věnoval tvorbě Rudolfa Karaseka z Jabloneckých Pasek, jenž byl zástupcem expresionistického stylu. Na výstavě zastupovala jeho tvorbu díla *Horská vesnice*, *Jarní jinovatka*, *Pieta* a *Vodopád*. Na rozdíl od výše zmíněných umělců byla jeho práce nazírána autorem reportáže se snahou o kritické porozumění návštěvníkovi výstavy. *Gablonzer Tagblatt* ke Karasekovým dílům otiskl: „Jeho obrazy jistě nejsou po chuti každému, ale svým způsobem jsou velmi pozoruhodné. Bude napínavé, jak se bude vyvíjet tento bezpochyby velmi nadaný umělec, jenž zjevně uvízl uprostřed velkých problémů moderního umění.“²⁴⁴ Dle Zenkera se na jeho tvorbě podepsalo trauma z první světové války, odkud se vrátil nemocný, a skutečnost, že se shlédl v tvorbě Oskara Kokoschky.²⁴⁵

Dalším umělcem, jehož díly se zabýval článek v *Gablonzer Tagblatt*, byl Oskar Just. Na výstavě jej zastupovalo celkem 7 obrazů, mj. *Osamělé pobřeží* a *Křičící chlapec*. Článek vyzdvihoval především Justovy krajinomalby a pozornosti tak neušla díla *Zimní ráno* a *Krystaly*. Bez povšimnutí nezůstaly ani jeho lepty z cyklu *Rytmus*. Oskar Just se původně chtěl věnovat studiu přírodních věd, ale posléze se shlédl v malířství. Studoval na Uměleckoprůmyslové škole ve Vídni, kde navštěvoval hned několik kurzů rozličného zaměření. Jeho současník Walter Jantsch uvedl, že se jednalo o kurzy Anatomie, Kresba a malba aktů a Architektura.²⁴⁶ Jeho počáteční tvorba v Jablonci nad Nisou sestávala primárně z architektonických studií. Podle Jantsche se jeho umělecká tvorba mohla začít rozvíjet až poté, co se roku 1930 zřekl architektury a následně začal cestovat po krajích Německa a Skandinávie.²⁴⁷

V roce 1922 se výstavy Metznerbundu v rámci *Isergebirgswoche* zúčastnila i Edith Plischke. Její tvorba se orientovala na moderní umělecké směry, o čemž svědčily mj. poslední dva obrazy: *Únava světa* a *Pražské zátiší*. Tematická náplň její tvorby byla

²⁴² Vzhledem k tomu, že jeho interiérové studie, alespoň co se výstavy při *Isergebirgswoche*, nebyly přesně pojmenovány, lze jen obtížně určit, o které kostely se jednalo a popř. zda se tato díla dochovala.

²⁴³ Die Ausstellung des Metznerbundes Gablonz a. N. pozn. 234, s. 1.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 1.

²⁴⁵ ZENKER, Ernst Viktor. Rudolf Karasek. In: RIEGER, Franz ed. pozn. 231., s. 93.

²⁴⁶ JANTSCH, Walter. Oskar Just. In: RIEGER, Franz ed. pozn. 231., s. 87.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 87.

různorodá, stejně jako množství využívaných uměleckých technik. Tvořila voskové plastiky, vystřihovánky, portréty, litografie, dřevořezy aj.²⁴⁸ Autor článku z *Gablonzer Tagblatt* pozitivně ohodnotil její obraz *Královské schody* k Pražskému hradu. Dle jeho názoru „nic nemůže lépe vystihnout úroveň starého města jako staré schody ve stoupajícím jíní, vedoucí skrze úzké vysoké zdi až k hradní věži a žaláři.“²⁴⁹ Z dalších jejích děl se článek zabýval *Podobiznou paní P* stejně jako vystřihovánkami s lidovou tematikou. Jednou z nich byl *Pašijový týden*, jímž „pár přesnými stříhy vystihla hlavní motivy celého týdne: Okenní kříž, vycházející slunce a zemědělské brázdy na poli.“²⁵⁰

Dalším umělcem, kterému se v *Gablonzer Tagblatt* dostalo více pozornosti, po stručném zastavení u tvorby jabloneckého umělce Karla Maye a jeho děl *Vrchol hory*, *Scilla a Charybdis* *Slunné květiny*, *Uschlé květiny*, umělci Arthuru Resselovi z Jablonce nad Nisou, který od roku 1920 vystavoval svá díla i za hranicemi Československé republiky. V době konání jablonecké slavnosti stále ještě setrval v zahraničí, ale v průběhu roku se usadil v Jagniątkówě v Krkonoších v blízkosti Gerharda Hauptmanna. Podle Waltera Jantsche se v jeho tvorbě odrážel „tichý venkovský život, láska ke starým mistrům, jimž se snažil svými pracemi přiblížit.“²⁵¹ Pro účely výstavy během Isegebirgswoche zaslal *Portrét (svých) rodičů* a obraz *Venkovská Madona*. Jeho ztvárnění Madony se dočkalo v *Gablonzer Tagblatt* ocenění jednak „pro její procítěný výraz, pro krajinu v pozadí a celkové ladění, které odkazují na Resselova mistra Hanse Thomu,²⁵² jehož cestou se vydal.“²⁵³

Zatímco doposud byla zmiňována vesměs pozitivní hodnocení vystavovaných děl, se v případě osobnosti Karla Wilhelma Bernta změnilo spíše v kritiku pro jeho účast s jediným obrazem *Pohled na Ještěd v zimní krajině*. Výtka v článku v *Gablonzer Tagblatt* zněla: „Bylo by potěšující, kdyby od sebe nechal Bernt, jemuž vznikla již řada zdařilých domácích cyklů, vidět něco častěji.“²⁵⁴

²⁴⁸ JERING, Karl. Edith Plischke-Fleissner. In: RIEGER, Franz ed. pozn. 231., s. 159.

²⁴⁹ Die Ausstellung des Metznerbundes Gablonz a. N. pozn. 234, s. 1. Tamtéž, s. 1.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 1.

²⁵¹ RESSEL, Arthur. Karl May. In: RIEGER, Franz ed. pozn. 231., s. 177.

²⁵² Hans Thoma (1839–1924), byl německý malíř a grafik, jehož díla na motivy germánské i antické, vesnické výjevy apod. byla po jeho smrti zneužita NS-propagandou. V roce 2013 mu byla věnována výstava ve Frankfurtu nad Mohanem s názvem „Hans Thoma. Lieblingsmaler des deutschen Volkes.“

²⁵³ Die Ausstellung des Metznerbundes Gablonz a. N. pozn. 234, s. 1.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 1.

Závěr reportáže z výtvarné části expozice zmiňoval Ernsta Olbricha z Lukášova s obrazem *Kapucín* a Roberta Streita z Hraničné (t. č. ve Vídni), s dílem *Pohled na Tanvaldské údolí*.²⁵⁵

Výstava Metznerbundu nezahrnovala pouze umění výtvarné, nýbrž část expozice se věnovala uměleckému řemeslu. V *Gablonzer Tagblatt* se největšímu ohlasu této kategorie dostalo Grete Kahl jako hlavní zástupkyni řemesel v rámci výstavy.²⁵⁶ Kromě Grete Kahl s ručními pracemi byla jmenovitě zmíněna Christel Trica. Stranou nezůstali ani Siegfried Scharf s vlastnoručně navrženými a zhotovenými šperky a Anton Streit.

Prostorově výraznější část expozice tvořila sbírka keramických plastik Adolfa Schnabela z Desné, mezi nimiž bylo možné zhlédnout *Ženu, Tučňáka* a *Sánkaře*. Keramická díla doplňovaly plastiky ze dřeva a bronzu „na samém konci článku zmíněného, ale tvorbou v žádném případě na poslední místo patřícího“²⁵⁷ jabloneckého umělce Franze Huba. Z jeho dílny našla své místo v rámci expozice díla *Osud, Sv. Jiří* a *Podobizna dítěte*.

Tisk představoval různorodost témat a užitých výtvarných technik vystavovaných děl z výstavy Metznerbundu. Ve skutečnosti se většina prací zaměřovala na regionální témata v rámci krajinomaleb, stejně jako v portrétech místních osobností. Výstava reprezentovala jizerskohorský region nejen svými autory, nýbrž i vyobrazeními. Stejného „vlasteneckého“ charakteru se dostalo i expozici v předsálí výstavy členů Metznerbundu, čili uměleckých předmětů z osobního vlastnictví. Článek *Kunstwerke aus privatem besitz* [Umělecká díla z osobního vlastnictví] ji popisoval jako „jeden z nejpříjemnějších zážitků celé akce.“²⁵⁸ Autor především oceňoval, že se vedle výstav starého nábytku, koberců, papírových rostlin a jiných předmětů užitého umění objevovala expozice vysokého umění, tedy skutečné kvality.²⁵⁹ Výstavě vévodily portréty významných osobností převážně ze 17. až 19. století. Charakter jednotlivých děl přitom musel splňovat následující kritéria: dílo samotné muselo být tvorbou „českoněmeckého“ umělce z regionu, či zaznamenávat důležitou část zdejší historie.

²⁵⁵ Výtvarnou část zakončovala jména Hans Thuma, Josef Pfeifer-Fried, Anton Eichinger a Ernst Seiboth, která se nedočkala bližších podrobností.

²⁵⁶ Die Ausstellung des Metznerbundes Gablonz a. N. pozn. 234, s. 1. Tamtéž, s. 1.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 1.

²⁵⁸ Kunstwerke aus privatem Besitz. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 210, 2. 8., s. 2.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 2.

Gablonzer Tagblatt zahájil výčet děl představením obrazů od rodiny Redlhammer, která poskytla portrét jednoho z jejích ženských předků z 18. století v dobové róbě od neznámého autora. Na toto, dle autora článku, „kvalitní dílo“ navazoval ze sbírky portrét Franze Redlhammera od malíře Karla Zimmermanna, jenž patřil ve své době „k nejvýznamnějším rodům českoněmecké kultury,“²⁶⁰ ale nedostalo se mu takové pozornosti jako malíři Johannu Brandeisovi. Důvodem by mohla být jeho životní dráha zapadající do programu slavností, kdy se „z malého malíře na porcelán ze Smržovky stal na sklonku života jeden z nejoblíbenějších portrétistů vysokošlechtických kruhů.“²⁶¹ Jeho tvorbu reprezentoval na výstavě *Portrét (tč. již zesnulého) advokáta Friedricha Adlera*, jenž se řadil nejen k „perlám celé výstavy, ale zároveň se po kvalitativní stránce vyrovnal tvorbě osobností, jakou byl dvorní malíř Františka Josefa I. Friedrich von Amerling.“²⁶²

Friedrich von Amerling byl jedním z vídeňských umělců, kteří dokumentovali v průběhu 19. století napojení zdejšího prostředí na umělecké centrum Vídeň, neboť řada nejvýznamnějších osobností, poskytujících díla z rodinných sbírek, vlastnila rodinné portréty z dílen vídeňských mistrů. Z Amerlingovy tvorby byla přítomna *Studie dívčí hlavy*, poskytnutá spisovatelem Ernstem Viktorem Zenkerem. Za zmínku stojí i portrét neznámého muže od Anselma Feuerbacha, či tři akvarely *rodiny Franze Xavera Bosche* původem z Valdštejna, zakladatele Nussdorfského pivovaru ve Vídni, od Karla Volkmera.

Značnou část expozice tvořil soubor kompozic italského původu, zastoupený díly *Venuše a Mars, Madonna*. Nechyběla ani díla holandských umělců, mezi nimiž se nacházela „*Milostná scéna Rembrandtovy školy*, či desková malba s motivem *Bruslení na ledu* z 16. století.“²⁶³ Reprezentace se dočkala díla z dalších evropských zemí Francií počínaje a Petrohradskou ermitáží konče, což šíří kontaktů jednotlivých místních sběratelů umění, kteří svá díla poskytly pro účely výstavy. Z této kategorie se největší pozornosti ze strany autora článku v *Gablonzer Tagblatt* dostalo olejomalbě Johanna Friedricha Dieffenbacha z vlastnictví Ernsta Viktora Zenkera, původně určená jako

²⁶⁰ Kunstwerke aus privatem Besitz. pozn. 258, s. 2.

²⁶¹ Tamtéž, s. 2.

²⁶² Vzhledem k tomu, že autor článku je neznámý, zůstává otázkou, nakolik se vyznal v umělecké teorii a praxi. Odkaz na dvorního portrétistu Amerlinga by sice mohl poukazovat na určité kunsthistorické vzdělání, ale nedá se s jistotou říci, zda dílo samotné dosahovalo skutečně udávané kvality, či se jednalo jen o vkus anonymního recenzenta.

²⁶³ Tamtéž, s. 2.

předloha pro divadelní oponu, zobrazující vítězství světla nad stínem. Mělo se jednat o „nejkrásnější a zároveň nejodvážnější dílo celé expozice, jehož tvůrce bohužel propadl výstřednosti.“²⁶⁴ Celoevropský záběr se promítl v rozmanitosti krajinomaleb, doplněných architekturou, zátišími s květinami a zvířecími motivy.

Návštěvníkům byla představena práce vídeňského krajináře Josefa Schwemmingera na mořské a vřesovištní krajině stejně jako anglického mistra Robert Gallona s canterburským motivem. Z architektonických témat vyzdvihl autor norimberského umělce z 18. století Josefa Stadlera, ze zvířecí říše pak dílo mnichovského malíře 19. století Friedricha Voltze s dílem *Dobytek u napajedla*. Zátiší s květinami, či ovocem se dočkala většího počtu vystavených děl, kdy nejlepšího ohodnocení se dostalo tvorbě holandského malíře Willema Calfa.²⁶⁵

Mezi sběrateli, kteří zapůjčili umělecká díla, vynikaly po kvantitativní stránce především 4 významné osobnosti: Ernst Viktor Zenker, Fritz Redlhammer, Ernst Mahla a Else Thieben.²⁶⁶ Ernst Mahla přispěl dřevěnou plastikou hlavy malé *Suse Mahl* z tvorby jabloneckého sochaře Doblíngera a Else Thieben doplnila expozici o bronzovou sochu belgického sochaře *Lambeaua*.²⁶⁷ Poskytnutím jmenovaných děl, z nichž zde byla zmíněna jen menší část z celkového počtu vystavovaných exponátů, měl být doložen „kladný vztah města ke sběratelství a ochraně uměleckých památek a zároveň měl inspirovat k horlivější podpoře péče o umělecké památky stejně jako uměleckého citění.“²⁶⁸ Fenomén sběratelství nebyl pro sledované období 20. let nikterak neobvyklou záležitostí. Významné osobnosti z různých regionů, které měly dostatek finančních prostředků, sbíraly hodnotná (rozuměj kvalitní) umělecká díla. Tato jim pak měla sloužit „nejen k posílení jejich společenské prestiže, k výzdobě honosných obytných interiérů, ale stávala se též náplní samostatných uměleckých sbírek většího či menšího rozsahu a uměleckého významu.“²⁶⁹ Dokladem o rozšířenosti výstavních

²⁶⁴ Kunstwerke aus privatem Besitz. pozn. 258, s. 2.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 2.

²⁶⁶ Jednalo se o osobnosti z různých lokalit, oborů působnosti a společenských kruhů, jak je patrné z následujících údajů: Ernst Viktor Zenker (1865–1945) byl jablonecký spisovatel a publicista; Fritz Redlhammer (1863–1938) a Heinrich Mahla (1846–1938) působili v podnikatelském sektoru a byly podílníky významných jabloneckých podniků; Else Thieben (1873–?) byla manželkou právníka Friedricha Thiebena.

²⁶⁷ Kunstwerke aus privatem Besitz. pozn. 258, s. 2.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 2.

²⁶⁹ SLAVÍČEK, Lubomír. „Sobě, umění, přátelům“: kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, ISBN 978-80-87029-22-0. s.195.

aktivit sběratelů umění byla např. Výstava starých mistrů, kterou uspořádal v roce 1925 Moravský umělecký spolek v Brně,²⁷⁰ ale Pavel Šopák ve své monografii²⁷¹ uvádí i četné příklady z oblasti Českého Slezska a Ostravska.

4.2 Výstava Staré umění domoviny

Výstava *Alte Kunst der Heimat* [Staré umění domoviny] se nacházela v objektu jabloneckého Městského muzea. Podle *Průvodce výstavami* měla ve svém rámci představit návštěvníkům celkový vývoj sklářského průmyslu daného regionu. Velkou část expozice tvořily regionální výrobky z umělecké a uměleckořemeslné práce, které byly provázeny dobovými fotografiemi a podobnými materiály ilustrujícími jednotlivá historická období. Bližší informace se k této výstavě nenacházely ani v dobovém tisku, ani v jiných archivních pramenech. Přibližnou podobu expozice, či eventuální využití výstavních prostor lze získat až k roku 1926, kdy muzeum hostovalo výstavu *Sklo a šperk*. U příležitosti jejího konání byly pořízeny fotografie z jednotlivých částí výstavního sálu. Muzeum od roku 1922 neprošlo významnější stavební zásahy a ani zásadním způsobem nezměnilo povahu svého fondu. Dalo by se předpokládat, že se v případě výstavy, prezentující vývoj sklářství jizerskohorského prostoru, jednalo o přinejmenším podobně konstruovanou expozici jako v případě *Skla a šperku*.²⁷²

4.3 Výstava prací žáků a absolventů Umělecko-průmyslové školy

Umělecké řemeslo bylo prezentováno veřejnosti i v prostorách Umělecko-průmyslové školy v Jablonci nad Nisou. Vedení školy vyčlenilo dva velké výstavní sály pro výstavu prací svých žáků stávajících v jedné místnosti, stejně jako bývalých absolventů v té druhé. Z reportáže z prohlídky výstavy se mohl čtenář dozvědět, že byly vystavovány jednak plastické objekty v prostoru, dále pak malby a kresby, které představovaly činnost skutečně do hloubky.²⁷³ Redaktor ocenil výstavní prostor jako „nanejvýš noblesně působící a provedení s maximální citlivostí ve vystavení jednotlivých objektů.“²⁷⁴

Výstava bývalých absolventů Umělecko-průmyslové školy se dočkala též pozitivního hodnocení. Kolektivní monografie *Uměleckoprůmyslová škola v Jablonci*

²⁷⁰ SLAVÍČEK, Lubomír. pozn. 269, s. 207–220.

²⁷¹ ŠOPÁK, Pavel. *Výtvarná kultura a dějepis umění v českém Slezsku a na Ostravsku do roku 1970*. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita, 2011. ISBN 978-80-7248-761-5. s. 245–254.

²⁷² Fotografický materiál byl zveřejněn v monografii. – HAVLÍČKOVÁ, Dagmar et al. pozn. 63, s. 28–29.

²⁷³ Die Ausstellung des Metznerbundes anlässlich der Isergebirgswoche. pozn. 215, s. 4.

²⁷⁴ Die Ausstellung des Metznerbundes anlässlich der Isergebirgswoche. pozn. 215, s. 4.

nad Nisou: 1880-2000 ji popisuje jako „přehlídku výsledků práce všech oborů a kurzů, která byla zrcadlem kvality a orientace školy v době, kdy se díky hospodářsky příznivé situaci rychle zotavila z poválečných problémů a začala uskutečňovat nový učební plán založený na důslednějším rozvoji tvůrčí invence žáků a pěstování individuálního vkusu.“²⁷⁵ Vystavena měla být mj. i díla známých medailérů a sochařů, kteří toho času působili ve Vídni. Jmenovitě se jednalo o Ludwiga Hujera, Arnolda Hartiga, Richarda Plachta a Josefa Springera. Překvapivá, dle redaktora *Gablonzer Tagblatt*, byla „nejen vysoká umělecká hodnota, nýbrž jejich bohatost. Uměleckými díly těchto umělců byl ovládnut celý prostor.“²⁷⁶

Na absolventské práce navazovala výstava architektonických studií. K vidění byly návrhy obytných a obchodních domů, úředních budov, návrh na postavení věže evangelického kostela, návrh na novou radnici aj. Největší pochvaly se od redaktora dostalo „ideálnímu návrhu pro velkolepou hotelovou stavbu na místě hotelu *Krone*.“²⁷⁷ K vidění byly i model města s tramvajovou tratí.

Umělecko-průmyslová škola nevystavovala pouze výše zmíněné skupiny. V jejich prostorách, přesněji v sále č. 5, se uskutečnila i zcela první veřejná výstava prací Sdružení gravérů a zámečnicků, kdy se mělo návštěvníkům nabízet mnoho prací, zajímavých pro jejich „vkusné a jemné provedení.“²⁷⁸

Výstava sklářských a bižuterních výrobků si zasloužila u příležitosti *Isergebirgswoche* v tisku nejvíce pozornosti ze všech ostatních expozic. Kromě možnosti znovu-pozvednutí jabloneckých tradičních řemeslně-průmyslových odvětví byly zakomponovány do snah pořadatelů dosáhnout předválečného renomé jabloneckého sklářského průmyslu, k čemuž spolek *Gewerbe- und Museumsverein für Gablonz a. N. und Umgebung* „učinil první krok.“²⁷⁹

Čtenář se v Langově projevu mohl dále dočíst o smyslu celého *Isergebirgswoche*: „ukázat cizím návštěvníkům rozmanitost našeho domácího sklářského a bižuterního průmyslu. Možnost tento záměr splnit bylo možné jen díky Jizerským horám a jejich

²⁷⁵ STRNAD, Jan, NOVÁKOVÁ, Kateřina a PADRTA, František. Umělecko-průmyslová škola v Jablonci nad Nisou: 1880–2000. Jablonec nad Nisou: Střední umělecko-průmyslová škola a Vyšší odborná škola, 2001. s. 42.

²⁷⁶ Die Ausstellung des Metznerbundes anlässlich der Isergebirgswoche. pozn. 215, s. 4.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 4.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 4.

²⁷⁹ LANG, Rudolf. Zu der Ausstellungen der Bijouterie- und Glaswaren-Industrie. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 206, 29. 7., s. 3.

radostně pracujícím, pilnému obyvatelstvu.²⁸⁰ Podobného rázu se týkal i článek Antona Wünsche o důvodu věhlasu jabloneckého průmyslu. V něm poukazoval především na vliv domácího prostředí, jehož „romantizujícím“ popisu se věnoval podstatnou část svého projevu. Zároveň podotýkal: „i přesto, že příroda Jizerských hor byla obdařena jen chudě přírodními a nerostnými zdroji, o to více se snažila vyvážit míru a nechala zrodit nanejvýš efektivní a pilné, německé obyvatelstvo s dobrým vkusem a vrozenými schopnosti.“²⁸¹ Důvodem, proč z Jizerskohorského prostředí přesunul Wunsch svůj zájem k obyvatelstvu, bylo poukázat na nutnost podpory jabloneckého průmyslu.²⁸² Toho mělo být docíleno tak, že by místní Umělecko-průmyslové škole byl přiřazen Obchodně-propagační institut.

Podle Wünsche to nebyla zásluha pouze Umělecko-průmyslové školy, ale také Obchodní akademie,²⁸³ která vedla mládež k jazykové rozmanitosti. Díky široké škále jazyků se z Jablonce nad Nisou mohlo stát i město zaměřené na export svých produktů, protože bylo dosaženo kontaktu mezi producenty a konzumenty a „vždy bude chtít rozumět řeči cizích kupců a obsloužit je.“²⁸⁴ Po zdůraznění důležitých funkcí Umělecko-průmyslové školy a Obchodní akademie nezůstal stranou vyjádření vděčnosti průmysl, dodávající suroviny. Gravérům Wunsch přiřkl srovnatelnou roli s ostatními odvětvími, protože bez jejich „usilovné práce“²⁸⁵ by se nedostalo výrobcům surovin. Posledním faktorem měla být kvalita provedení jednotlivých výrobků pramenící z ochoty se stále zdokonalovat. Sdružení *Gürtlergenossenschaft aus Gablonz a. N.* a *Gürtlergenossenschaft aus Kukan* se mohla těšit stejnému ocenění. Závěrem neopomněl Wunsch zmínit zásluhy bývalého a současného starosty při rozvoji města.

²⁸⁰ LANG, Rudolf. pozn. 279, s. 3.

²⁸¹ „Wenn auch die Natur den Landstrich des Isergebirges mit Natur- und Bodenschätzen nur arm bedacht hat, so hat sie doch in anderem Maße ausgleichend gewirkt und eine äußerst tüchtige und fleisige, deutsche Bevölkerung mit gutem Geschmack und angeborener Geschicklichkeit erstehen lassen.“ – WÜNSCH, Anton. Warum genießt die Gablonzer Industrie heute einen Weltruf? *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 206, 29. 7., s. 3.

²⁸² I zde se objevuje myšlenka nacionálně buditelského charakteru. Vazba „krve a půdy“, která byla v pozdějších dobách převzata mezi hlavní symboly nacistické propagandy.

²⁸³ V roce 1920 inicioval Svaz českých průmyslníků a vývozců jabloneckého zboží zřízení České obchodní akademie. Do té doby německé obchodní akademii tak vznikl konkurenční podnik, který od počátku zaznamenával úspěchy obzvláště jako exportní ústav. Pravděpodobně to byl jeden z důvodů, proč se o německou Obchodní akademii Wunsch ve svém projevu natolik zasazoval. Podpořit školu v duchu německé nacionální jednoty. - *Almanach k 75. výročí založení české obchodní akademie v Jablonci nad Nisou*. Janov nad Nisou: Civitas, 1996. ISBN: 80-902086-6-5. s. 11.

²⁸⁴ WÜNSCH, Anton. pozn. 281, s. 3.

²⁸⁵ WÜNSCH, Anton. pozn. 281, s. 3.

Na Wünsche navázal Rudolf Zitte. Ten věnoval svou pozornost svým bývalým žákům, medailérům. Nejprve seznámil čtenáře s významem medailérství a medailí samotných jako motivačních předmětů. Dále představil životní osudy několika svých bývalých žáků, kteří zasílali svá díla na výstavu. Návštěvníci mohli shlédnout práce Ludwiga Hujera, Arnolda Hartiga a Richarda Plachta, kteří toho času pobývali v zahraničí.

Zitteho záměr ležel na podpoře bytí jeho bývalých studentů, domácích umělců v zahraničí.²⁸⁶ Válka sama o sobě příliš nepřispěla k rozvoji umělecké činnosti, i když je třeba dodat, že mnoho umělců užívalo v dalších letech válečných témat pro svá díla. Zitte však osobně viděl problém na straně převratu, protože „ti, kdo moc po válce převzali, neměli zájem podporovat umění ani zadávat zakázky.“²⁸⁷ V tomto bodě je třeba vzít v úvahu, že v tehdejší době nově vzniklého státního útvaru bylo nutné nejprve vybudovat prosperující občanskou společnost. Tento záměr ale komplikovalo národnostně smíšené prostředí a uměle podporovaná oboustranná vzájemná intolerance.

4.4 Výstava pasířů

Výstava sdružení pasířů se nacházela v prostorách Chlapecké a měšťanské školy v *Schullgasse*. Zaujímal celkem 9 sálů. V sále č. 1 vystavovaly své výrobky fa. *Markovskys Söhne* a fa. *Haasis*. Expozice v sále č. 2 zahrnovala jak polotovary, tak také suroviny ražeben *Scheibler*, *Mänert*, *Hillebrand*. Třetí sál představoval výrobky sklářů z Janského vrchu. V sále č. 4 byla prezentována tvorba kokonínských pasířů.

Nejrozsáhlejší expozicí v prostorách chlapecké školy, která zabírala celkem 4 sály, byla výstava Jabloneckých výrobců bižuterie, za níž byl především odpovědný předseda sdružení Max Woperschalek a sekretář Lang. V prvních třech částech se nacházely brože a jiné šperky, zatímco poslední sál vystavoval nejrůznější druhy bižuterních komponentů. Návštěvníci mohli obdivovat perličky, kameny, kameje, gemy stejně jako některé již hotové výrobky výrobců lamp.

O devátý výstavní sál se podělily firmy *Rambauski*, *C. Seidel-Tiefenbach* a *Schnabel-Dessendorf* se svými porcelánovými výrobky. Navazoval na ně sál č. 10 s pracemi malířů na sklo a bižuterii a sál č. 11 s lampami a lustry firmy *Feix Söhne z Blumengasse* (dnes Květinová). V posledním sále pak byly prezentovány

²⁸⁶ S touto myšlenkou se odlišuje od ostatních, protože financováním zahraničních pobytů umělců by v podstatě došlo k odlivu prostředků z regionu.

²⁸⁷ ZITTE, Rudolf. Nordböhmsche Medailleure. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 206, 29. 7., s. 5–6.

výrobky firmy *Josef Riedel*,²⁸⁸ kterou poskytla ze svého vlastního firemního muzea.²⁸⁹

Na květinovou výzdobu, která se dočkala uznání i nepatrné kritiky z důvodu nepříliš vhodného rozmístění trpasličích a zvířecích postav při prvotní prohlídce redaktora jabloneckého deníku, navázala výstava květinové péče z rukou dětí a mládeže. Uskutečnila se ve dnech 5. – 7. 8. V prostorách tělocvičny chlapecké základní školy, kde kromě žáky vypěstovaných hrnkových rostlin bylo možné shlédnout i chloubu sdružení zahradníků, kteří výstavu zaštiťovali.²⁹⁰

4.5 Strojírenská výstava

V přímé návaznosti na budovu Chlapecké školy v *Schulgasse* se rozprostíral další výstavní prostor. Jednalo se o budovu školní tělocvičny, kde představily výsledky své práce jablonecké strojírenské firmy jako *Gebrüder Mahla*, *Georg Panzer*, *Heinrich Petrowsky* aj. Návštěvníci se zde mohli seznámit s pokladnicemi, plechovými obklady, železným nábytkem, vozy apod. Na rozdíl od ostatních výstavních prostor sloužila tělocvična částečně jako prodejní hala, kde si mohli zakoupit některý z výrobků příznivci bižuterie, sklářství či krystaleriei.²⁹¹

4.6 Výstava užitého umění

Výstava užitého umění byla přichystána v prostorách Dívčí měšťanské školy v *Kronenstrasse*. Prohlídku pro zástupce tisku provedl po jednotlivých sálech ředitel odborné školy Miksch. V rámci této expozice bylo k vidění množství nejrůznějších předmětů z každodenního života, které vyráběly a zdobily jablonecké firmy. Návštěvníci mohli shlédnout pianina a křídla, dále tapety, nábytek, dekorace, umělé květiny apod.²⁹² Ve stejné budově se nacházela expozice současných módních trendů, kterou doprovázela i módní přehlídka dámské a pánské konfekce.

²⁸⁸ Ve 20. letech 20. století pokračovala v tradiční produkci lisovaných postav dle vzorů z poslední třetiny 19. století. – NOVÝ, Petr. Pohyb – výraz – emoce. Figury a figurky v českém sklářském umění a řemesle. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, 2015. ISBN: 978-80-86397-17-7. s. 12.

²⁸⁹ Ein Rundgang durch die Ausstellungen der Isergebirgswoche. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 206, 29. 7., s. 4.

²⁹⁰ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 214, 6. 8., s. 1.

²⁹¹ Na počátku 20. let 20. století kolekce krystalerie kombinovala osvědčené předválečné vzory (inspirace empírem, biedermeierem a secesí) a novinky využívající barevnost art deco v kombinaci s čistotou hladkých broušených tvarů. – NOVÝ, Petr. *Luxus pro každého: Kapitoly z historie a současnosti umělecké krystalerie*. Třetí díl: Vzory umělecké krystalerie 20. let 20. století, výrobci a designéři [online]. [vid. 15. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.prazskagalerie.cz/zpravy/z-redakce/luxus-pro-kazdeho-kapitoly-z-historie-a-soucasnosti-umelecke-krystalerie-2>.

²⁹² Ein Rundgang durch die Ausstellungen der Isergebirgswoche. pozn. 289, s. 4.

V prostorách téže instituce se nacházely i 3 zvláštní výstavy. Jednalo se o expozici uměleckých předmětů rýnovického malířského spolku, dále byly veřejnosti představeny stavební aktivity a plány městských radní a spolků pro zlepšení životních podmínek v Jablonci nad Nisou.

5 Doprovodné programy

Prezentaci jizerskohorské kultury a práce doplňovaly různé doprovodné programy, které z velké části měly nejen návštěvníky pobavit, ale i poučit. Osvětové aktivity stavěly na dosavadní činnosti různých regionálních spolků. Od vlastivědných a historických bádání spolků *Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen* či *Verein für Heimatkunde der Deutschen in Böhmen*, přes spolky turistické až po spolky literární, dramatické či hudební tvorby.

5.1 Hudební program

Slavnostní nálada byla podporována nejen během zahajovacího večera hudebním vystoupením známých operních pěvců, ale koncerty se konaly po celý první týden. Každý den tvořilo hudební doprovodný program celé uskupení 100 muzikantů, a to v jednom jediném tělese převážně na prostranství *Alter Markt*. S jabloneckou kapelou se o melodické zátiší dělil i místní pěvecký spolek, jenž také nečítal nikterak malé uskupení. Pro maximální účinnost reprezentativního kulturního rázu Jizerskohorska se tato představení stala nedílnou součástí programu a byla dostupná veškeré veřejnosti bez nutnosti zakoupení vstupenky, což samo o sobě jistě zvyšovalo atraktivitu.

5.2 Divadelní představení

V prostorách jabloneckého divadla se konalo hned první den slavnostního zahájení divadelní představení na motivy Adolfa Wildnera. Wildnerova prvotina z oblasti dramatické tvorby, tragédie *Der Buchenhof* [Bukový dvorec], byla dějově i jazykově zasazena do venkovského prostředí severních Čech. Diváci ji mohli poprvé shlédnout dne 3. 3. 1922, ale dočkala se mnoha opakování nejen v Jablonci nad Nisou, ale i v zahraničí.

Recenzent z *Reichenberg Zeitung* ji po premiéře zhodnotil slovy: „motivы a charakteristika pramení z domácí krajiny, s kterou je spjata řeč [Paurisch], která zároveň uvádí diváka do souvislostí; základní hodnoty: láska k domovu, srůst se zemí práce, ale odkazuje i na všeobecnou lidskost. Tyto dávají význam *Buchenhofu*, který dalece přesahuje místní kraj, a je možné jej přenést na všechny německé země.“²⁹³

²⁹³ „Motive und Charakteristik entspriessen der heimischen Landschaft, mit der die Sprache den Zusammenhang auch für den flüchtigen Zuschauer bekundet; die Grundwerte aber, Liebe zur Scholle, das Verwachsen mit dem Boden der Arbeit, weisen hinüber ins Allgemeinmenschliche und sie geben dem ‚Buchenhof‘ eine Bedeutung, die weit über den örtlichen Erfolg hinaus reicht und die ihn in alle deutschen Lande tragen mag.“ – [St.]. Stadttheater in Gablonz a. N. (Uraufführung: „Der Buchenhof“). *Reichenberger Zeitung*. 1922, roč. 68, č. 56, 7. 3., s. 4.

Příběh pojednával o životě jizerskohorského statkáře, jenž se snažil za každou cenu udržet svůj silně zadlužený statek nad vodou. Hlavní linie se točila kolem snahy o udržení statku, „dědictví předávaného po generace více jak 300 let“ v rodině. Děj se komplikoval milostnými zápletkami, kdy nešťastný statkář přišel nejprve o svou lásku, která byla provdána za jeho bohatého úhlavního nepřítele, následně se on sám oženil se starší finančně zajištěnou ženou, která mu porodila dva syny a nedlouho na to zemřela.

Další rána dopadla na statkáře prostřednictvím staršího syna, jenž se oženil s nemocnou dcerou jeho bývalé lásky. Syna ze statku vyhnal, ale ani jeho mladší syn, pro něhož zvolil roli „oběti sňatku z rozumu,“ jej nakonec zklamal. Oženil se s děvčetem z chudších poměrů. Drama eskalovalo, když byl statkář donucen požádat o pomoc muže, jenž mu před lety odvedl životní lásku. I přes silné sebezapření a ponížení od něj odcházel s nepořízenou. V zoufalství se uchýlil k alkoholu a nakonec po celé generace předávaný statek lehl popelem spolu se statkářem a jeho čerstvě prodanou poslední krávou.²⁹⁴

Ačkoliv se drama *Der Buchenhof* dostalo do povědomí především díky *Isergebirgswoche*, Adolf Wildner na něm začal pracovat již za 1. světové války a to během svého válečného zajetí.²⁹⁵ Dle výpovědi recenzenta se tragédie těšila značnému úspěchu, a to nejen díky napínavému ději obohacovaném místním dialektem,²⁹⁶ ale i obsazením místními herci a celkovým zpracováním. Hru si oblíbili zejména ochotníci a rádi ji uváděli na přírodních scénách, ale příležitostně si v ní zahráli i slavní herci.²⁹⁷

5.3 Literární tvorba

V průběhu slavnosti se do tisku dostávala díla z lyricko-epické tvorby místních umělců. Kromě písemné formy, jež si mohli přečíst čtenáři regionálního denního tisku, se konaly i jejich autorské prezentace v rámci večerních programů.

Mezi nejvíce citované autory patřil již dříve zmiňovaný Adolf Wildner. Ukázka poezie z jeho tvorby se objevila mj. ve zvláštním vydání *Volkswehru*, kde se jednalo

²⁹⁴ [St.]. pozn. 293, s. 4.

²⁹⁵ SIMM, Otokar a Marek SEKYRA. Svůj domov mám v Jizerských horách: před 130 lety se narodil literát Adolf Wildner. *Krkonoše. Jizerské hory*. 2012, roč. 45, č. 11, ISSN 1214-9381. s. 32.

²⁹⁶ Dočkala se i tiskového vydání, jehož jeden výtisk je dostupný v Krajské vědecké knihovně v Liberci. (viz Příloha E, Obr. 2a,b)

²⁹⁷ SIMM, Otokar. pozn. 295. 32.

obásně *Ich weilte gern* [Spočnu rád] a *Maiensonntag* [Májová neděle].²⁹⁸ V tomtéž vydání byla publikována ukázka z literární tvorby Ferdinanda Schmidta s básní *Eine Warkstoot-Ballade* [Balada z továrny].²⁹⁹ Témata se ve své podstatě zabývala valečnými traumaty ze ztrát blízkých nebo se ubírala do krajin domova.

Písemná tvorba nezahrnovala jen díla poetická, nýbrž i epická. Některá z nich sice pojednávala o NS-ideologii jako např.: *Rückblick* [Ohlédnutí] Ernsta Hoffmanna, jenž se věnoval vzniku a vývoji nacionálně-socialistické strany v Jizerských horách.³⁰⁰ Stejně tak byla přednášena nebo otištěna díla o krajině Jizerských hor, místnímu obyvatelstvu apod.³⁰¹

Do literárního rámce spadala i tč. zhudebněná báseň *Heimatlied der Isergebirgler*, která byla otištěna ve zvláštním vydání *Volkswehr*.³⁰², ale přebírala ji i ostatní periodika. Rovněž povídka Gustava Leutelta *Der Einzieher* [Přistěhovalec] byla zasazena do prostředí Jizerských hor.³⁰³

Symbolika odkazující na významnost „německého národa“, kterou později v hojné míře využívala nacionálně-socialistická propaganda k potlačování lidských práv, se v literární tvorbě autorů z Jizerských hor objevovala sice v hojné míře, někde i s přímým odkazem na árijské tělesné znaky (příloha H, Obr. 2). Svou svébytnost si však jizerskohorští autoři ponechali díky specifické mluvě, lidovému jazyku Jablonce nad Nisou a okolí. Na jeho odlišnost, výjimečnost a především jedinečnost v kladném slova smyslu bylo odkazováno osobnostmi z Německé univerzity v Praze během přednáškových večerů *Isergebirgswoche*.

5.4 Přednáškové večery

Večerní program navazoval na celodenní aktivity a ve své podstatě měl rozšířit obzor návštěvníků o výsledky regionálních vlastivědných a historických bádání, na nichž se průběžně pracovala v rámci příslušných spolků. Odkazovaly se na minulost zdejšího obyvatelstva, na jizerskohorský hospodářský vývoj, tradice apod. Vystoupit neměli jen rodáci z Jablonce nad Nisou a nejbližšího okolí, ale jak bylo poukázáno již

²⁹⁸ GEBAUER, Emil. Denkmäler deutscher Vorzeit im Isergebirge. *Volkswehr*: National-sozialistisches Wochenblatt für das werktätige deutsche Volk. Gablonz a.N.: National-sozialistische deutsche Arbeiterpartei, 1922, Festausgabe zur Isergebirgswoche, s. 2–3.

²⁹⁹ FISCHER, Karl Richard. Unsere Mundart. pozn. 298, s. 4–5.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 4–5.

³⁰¹ LEUTELT, Gustav. Der Einzieher. pozn. 298, s. 8–9.

³⁰² WIPPLINGER, Karl. Heimatlied der Isergebirgler. pozn. 298, s. 7.

³⁰³ LEUTELT, Gustav. Der Einzieher. pozn. 298, s. 8.

v předchozí kapitole o přípravných pracích, v rámci osvětových večerů vystupovaly rovněž osobnosti z univerzitních kruhů.

V chronologickém sledu se konaly celkem 3 večery, přičemž největší pozornosti se dostalo až tomu poslednímu, jenž byl zároveň spojený s 60. výročím založení spolku pro dějiny Němců v Čechách. Do „lidovýchovné“ části doprovodného programu patřily přednáškové večery pro veřejnost, které probíhaly v sále hotelu *Geling* (dnes hotel Praha v Komenského ulici) (viz Příloha D, Obr. 1). Cílem přednáškových večerů bylo dle mínění redaktora *Demokratisches Morgenblatt* ukázat „obraz naší jedinečnosti a naší tvorby v literatuře, zrcadlo duše jednoho národa.“³⁰⁴

První, který se věnoval tématu vlastivědy a nářečí Jizerských hor, se uskutečnil dne 1. 8. 1922.³⁰⁵ Program večera byl věnovaný dvěma spolu navzájem souvisejícím tématům. První se zabývalo nářečím jako takovým, jeho vznikem, vývojem a současným významem pro „lid a domovinu“.³⁰⁶ Druhé téma navazovalo na první osvětového charakteru ukázkami z tvorby domácích umělců. Díla, která zazněla v průběhu večera, byly básně místních německy hovořících autorů psané jazykem Paurisch, tedy místním německým dialektem. Dle dosavadních výsledků o zmapování vývoje řeči, specifické pro „německy“ hovořící část obyvatelstva Jablonecka, se jazyk Paurisch některými výrazy podobal němčině vysokých společenských vrstev, ale většinou odkazoval na „prohnanou světáckost jabloneckých obyvatel.“³⁰⁷

Zahájení večera se ujal Julius Streit a to přivítáním jednak masové³⁰⁸ účasti nejen široké veřejnosti, ale především osvětových spolků. Obzvláště srdečně přivítal vědecké pracovníky a tvůrce z přednášeného vlastivědného oboru, mezi nimiž zaznělo jméno Adolfa Hauffena z Prahy,³⁰⁹ který během večera osobně vystoupil. Hauffen svůj projev zaměřil na vědecký popis vývoje a podoby nejrůznějších německých dialektů a území, na nichž se tyto dialekty utvářely. Stranou nezůstala ani práce badatelská a vlastivědná, kterou vykonávali vědeckí pracovníci či odborníci při sběru informací a poznatků.

³⁰⁴ Der erste Festtag. *Demokratisches Morgenblatt*. 1922, roč. 3, č. 174, 1. 8., s. 1.

³⁰⁵ Reportáž z Gablonzer Tablatt, která se zaobírala průběhem večerního programu, jej hodnotila jako vydařený a konstatovala, že to vypadá, že Isergebirgswoche svítí šťastná hvězda. – [-cht]. *Volkskunde und Mundart der Isergebirge. Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 210, 2. 8., s. 3.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 3.

³⁰⁷ HÜBNER, Hans-Joachim a FISCHER, Kurt. *Paurisch: Wörterbuch der Gablonzer Mundart*. Augsburg: Wißner, 2013. ISBN 978-3-89639-938-0. s. 264.

³⁰⁸ Článek retrospektivně věnovaný přednáškovému večeru poukazuje na nečekaně velkou návštěvnost, divákům nedostačovali vyhrazené prostory sálu. – [-cht]. *Volkskunde und Mundart der Isergebirge*. pozn. 305, s. 3.

³⁰⁹ Více LOZOVIUK, Petr. pozn. 154.

Zároveň ocenil přínos básníků-dialektářů, v jejichž dílech se jednotlivé dialekty uchovávaly pro budoucí generace.

Adolf Hauffen byl významnou osobností Německé univerzity v Praze a to především na poli vlastivědné práce. Zabýval se sběrem literárních památek německého původu, jež se nedočkaly svého celkového zpracování z důvodu vypuknutí první světové války.³¹⁰ Spolu s několika dalšími kolegy z pražské univerzity se snažil o založení národopisně orientovaných pracovišť jako např. *Lehrkanzlei für Volksbildung* [Katedra lidového vzdělávání]. Jejich záměrem byl rozvoj nového vědního oboru „lidového vzdělávání“, které mělo být založeno na úzkém vztahu pedagogiky s etnickou a národní psychologií.³¹¹

Po Hauffenově přednášce následovala praktická ukázka z tvorby zmiňovaných autorů, zesnulých stejně jako žijících. Díla byla vážná, ale i veselejší povahy. Ta veselá prostupoval svérázný humor a důvtip, zatímco ta vážná byla se zabírala sociální tematikou.³¹² Nejvíce zaujala diváky Marie Hübner s příběhem *Lumpsl* [Uličník],³¹³ jenž doslova „vyvolal salvy smíchu a volání po přídavku.“³¹⁴ Následovalo ještě stejně dobře přijaté vystoupení Adolfa Wildnera, ale publikum už údajně „nedovolilo pro svou hlučnost a neutěšitelnost přednes Adolfa Benglera s dílem *Abschbeerkloppn* [Zrání jeřabin].“³¹⁵ Prezentace děl z regionální literární tvorby v místním dialektu měla doložit, že „poezie v lidovém jazyce nemá zapotřebí hrát popelku vedle své hrdé spisovné sestry.“³¹⁶

Závěrečné „tečky programu“ se chopil starosta Karl R. Fischer, který vystoupil s ukázkou z vlastní tvorby *Der Kreidepunkt* [Křídový puntík] (příloha H, Obr. 4).³¹⁷ Jednalo se o příběh z dětství jeho otce, který pojednával o jednom zážitku ze školních let. Jeho otec spolu s kamarádem měl být učitelem potrestán kvůli vyřezání malého kladívka do lavice. Trest vypadal tak, že měli klepáním kladívkem umazat křídový puntík z tabule, na který dosáhli pouze na špičkách. Trvalo jim to dlouho, ale nakonec

³¹⁰ Vortragsabend. *Demokratisches Morgenblatt*. 1922, roč. 3, č. 174, 1. 8., s. 2.

³¹¹ Jedním jeho spolupracovníkem byl Erich Gierach (1881–1943), profesor německého národopisu na Německé univerzitě v Praze a jeden ze zakladatelů tradice Schlesische Kulturwoche.

³¹² Vážná díla měla poukázat na vysokou hodnotu dialektu a doložit tak, že dokáže působit stejně přitažlivě jako němčina vysoké společnosti. [-cht]. *Volkskunde und Mundart der Isergebirge*. pozn. 305, s. 3.

³¹³ Lumpsl. In: HÜBNER, Hans-Joachim a FISCHER, Kurt. pozn. 307, s. 129.

³¹⁴ [-cht]. *Volkskunde und Mundart der Isergebirge*. pozn. 305, s. 3.

³¹⁵ Abschbeerkloppn. In: HÜBNER, Hans-Joachim a FISCHER, Kurt. pozn. 307, s. 27.

³¹⁶ Vortragsabend. *Demokratisches Morgenblatt*. 1922, roč. 3, č. 174, 1. 8., s. 2.

³¹⁷ [-cht]. *Volkskunde und Mundart im Isergebirge*. pozn. 305, s. 3.

přišli s kamarádem na to, jak na tento úkol vyzrát nasliněním kladívka.³¹⁸ Jako důvod, proč tento příběh přednesl, měla být jednak vzpomínka na jeho zesnulého otce, a především předání poučení dál, že „ani v jeho životě nezůstal ani jeden křídový puntík a všechny oklepal.“³¹⁹ Četné požadavky publika po přídavku přerušil zahajovatel programu Julius Streit poděkováním a pozváním na další přednáškový večer.³²⁰

Periodikum *Volkswehr* uveřejnilo na stranách svého zvláštního vydání i humornou příhodu starosty Fischera, který pod titulkem *Unsere Mundart* [Naše řeč] s odlehčenější formou vyprávěl, jak mohou různé jazykové a především dialektové odlišnosti vyústit v komickou situaci.³²¹ Zároveň se snaží přiblížit především široké veřejnosti a podotýká, že se spisovná němčina sice staví na odiv jako světový jazyk, ale dialekt samotný je jazykem lidu, který pramení v duši samotné a je třeba vnímat jej jako dar a tisíckrát je odměnit, pokud jej budou milovat.³²²

Na první přednáškový večer navázal hned následujícího dne svým výkladem o vývoji jabloneckého sklářského průmyslu starosta Karl Richard Fischer, který přednesl své poznatky z vlastních badatelských aktivit. Snažil se posluchačům osvětlit vznik místního sklářského průmyslu a pasířství a poukázat tak na dlouhou tradici, která se v tomto prostoru formovala po celá staletí. K podpoře výkladu nevyužíval žádných praktických ukázek tvorby, ale spokojil se s diapozitivy,³²³ které měly deklarovat jím přednášená fakta. Přednáška sama o sobě nesla název „Domácí sklářství a pasířství, Jablonec jako město světového obchodu“, nicméně výklad zahrnoval i odkazy na sklářství jako takové, aby si obyvatelstvo propojilo jednotlivé aspekty z domácího známého prostředí do celosvětového měřítka a bylo schopno si lépe uvědomit významnost regionální tvorby. Největší pozornost věnoval v rámci historického vývoje odkazu římsko-rýnské sklářské větve, pro její vysokou uměleckou úroveň.

Především místnímu obyvatelstvu byla s velkou pravděpodobností věnována část výkladu, která dokládala jejich původ v daném regionu. Karl R. Fischer pronesl:

³¹⁸ SEKYRA, Marek - SIMM, Otokar. *Jizerské květy: antologie německy píšících autorů z Jablonecka a Semilská: (19. století a 1. polovina 20. století) = Iserblumen: Anthologie deutschsprachiger Autoren aus der Umgebung von Gablonz an der Neiße (Jablonec nad Nisou) und Semil (Semily): (19. Jahrhundert und 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts)*. 1. knižní vyd. Liberec: Krajská vědecká knihovna, 2011. ISBN 978-80-85874-61-7. s. 76–78.

³¹⁹ SEKYRA, Marek - SIMM, Otokar. Tamtéž, s. 78.

³²⁰ [-cht]. *Völkskunde und Mundart im Isergebirge*. pozn. 305, s. 3.

³²¹ FISCHER, Karl Richard. pozn. 299, s. 4.

³²² Tamtéž, s. 5.

³²³ Poskytnuty byly 80. letým mistrem Karlem Karasekem. – *Zweiter Vortragsabend der Isergebirgswoche. Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 211, 3. 8., s. 4.

„historie našeho lesa, je historií našeho prostředí, sklárny následovaly dřevo, mýtiny byly osídleny a sklářský průmysl sám o sobě obstarávalo od 18. století vesměs místní obyvatelstvo.“³²⁴ Dále se zabýval popisem vývoje nejen regionálního sklářství, ale i jeho zázemím, protože jen díky němu mohl místní průmysl a s ním související obchod vzkvétat. Největšího rozmachu se mělo povést regionu a zvláště Jablonci dosáhnout v 2. pol. 19. století za přispění říšsko-německého elementu, ale jednalo se hlavně o úspěch místního pracovitého obyvatelstva a správních orgánů, jež se zasloužili o výstavbu zdejší infrastruktury a odborného školství. Přednes zakončil slovy: „Naše umělecké řemeslo musí být vedeno pod vlivem budoucnosti k samostatnosti, náš obchod musí následovat zásadu: udržet kvalitu, udržet cenu.“³²⁵ Večer se u publika dočkal srovnatelného úspěchu v porovnání předchozí přednáškou, a to i přes jeho vědeckější charakter bez doplňkových aktivit jiných.

Poslední večer se konal v sobotu 5. srpna v prostorách tělocvičny. Na programu bylo vystoupení jabloneckého komponisty Oskara Seibta, který představil některá svá nová díla. Jedním z nich byla skladba zpívaná Hermou Hofmeister a Marií Nowotny *Isergebirglers Heimatlied*,³²⁶ s jejíž ukázkou v textové podobě se mohli poprvé seznámit čtenáři jabloneckého deníku v jedné ze zvláštních příloh. Dále zazněla píseň *Loblied auf die Isergebirgler* zpívaná pěveckým sborem *Liederborn, Deutsches Lied sei unsere Waffe* zpívaná sbory *Eintracht* a *Lyra*. Pozornost byla v tisku věnována vystoupení tělocvičnému uskupení *Jahn*.³²⁷ Pro tento večer odpadl hudební program masových chórů, jejichž náplní byla nadále koncertování na začínající v dopoledních hodinách.³²⁸

Na přednáškové večery navazoval celodenní vzdělávací program, jenž započal v dopoledních hodinách dne 5. 8. setkáním Spolku pro dějiny Němců v Čechách spolu se spolkem pro vlastivědu ještědsko-jizerské župy a pracovním okruhem pro vlastivědu jablonecko-tanvaldských učitelů. Vystoupil Ottokar Weber se zahajovací řečí a Ernst

³²⁴ Zweiter Vortragsabend der Isergebirgswocbe. pozn. 323, s. 4.

³²⁵ Tamtéž, s. 4.

³²⁶ V roce 1930 byla opět prezentována veřejnosti.

³²⁷ Pojmenován podle pedagoga německého a člena frankfurtského Národního shromáždění, Friedricha Ludwiga Jahna.

³²⁸ Isergebirgswocbe für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 212, 4. 8., s. 2.

Schwarz z Jablonce s přednáškou *Pozůstatky před slovanského názvosloví v sudetských zemích*.³²⁹

V odpoledních hodinách navázal na dopolední přednes Ernsta Schwarze cyklus přednášek. Wilhelm Wostry hovořil o *Domácím výzkumu a regionalistice*, Rudolf Hönigschmidt představil téma *Muzea a ochrana prostředí*, Karl F. Kühn přednesl *Zachování místního obrazu*. Uskutečnilo se i setkání bývalých 94níků a sdružení hospodyněk.³³⁰

Na stranách zvláštního vydání *Volkswehru* se objevil projev Emila Gebauera *Památky německého pravěku v Jizerských horách*, jenž ve svém výkladu zmiňoval např. obětní kultury starogermánských bohů, ale zároveň upravil informace, aby poukázal na zakořeněnou „mírumilovnost“ zdejšího obyvatelstva z dávných časů, které „na oltáře svých Bohů obětovalo pouze kozy.“³³¹

5.5 Slavnost s průvodem

Nedílnou součástí *Isergebirgswoche* kultury se stal i průvod³³² s alegorickými vozy. Uskutečnil se v odpoledních hodinách v den závěrečné slavnosti, k níž celý kulturní týden od samého počátku směřoval. Průvod byl rozdělen do několika skupin, které vyrážely z různých částí Jablonce nad Nisou. Program slavnosti zahajoval příchod průvodu do prostor *Schützenhausu*, kde se o hudební doprovod postarala jedna ze tří kapel. Další hrála na běžecké dráze a třetí před budovou *Schützenhausu*. Ostatní kapely vystupovaly střídavě v centru veškerého dění.³³³

Pořadatelský výbor očekával hojnou účast a snažil se zamezit konfliktům u pokladen. Zvýšil na maximum místa předprodeje. Počáteční předprodejci Josef Noswitz z *Gebirgsstrasse*, Konrad Kupetz z *Hauptstrasse* se rozšířili o cukrárny Wilhelma Hickische, Antona Seidla, Adolfa Kreinera, Josefa Flanderku, Gustava Steffena a Artura Dausche, ale nechyběly ani trafiky: Marie Rudolf na *Gebirgsstrasse* a Adolf Unger Fink v *Gewerbegasse*, stejně jako kadeřnictví Roberta Weihraucha v *Mühlgasse* (dnes Mlýnská). Lístky měly být nošeny viditelně

³²⁹ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 213, 5. 8., s. 2.

³³⁰ Tamtéž, s. 2.

³³¹ GEBAUER, Emil. pozn. 298, s. 3.

³³² Slavnostní průvod pod vedením Rudolfa Fleckny, Jablonec nad Nisou, *Kleine Rossengasse 5*. (dnes Malá Růžová) Účastníci se mu měli nahlásit se nejpozději do 1. srpna.

³³³ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 328, s. 2.

a prokazovat se měly pořadatelskému týmu označenému pásky dle barev jednotlivých výborů: Pořadatelé-zelená, Finančníci-žlutá, hospodáři-modrá. Dohled nad pořádkem zajišťovala místní policejní expozitura, spadající pod Haissingera, a v případě potřeby nechyběla ani lékařská služba.³³⁴

Slavnostní průvod sestával z 8 skupin, přičemž každá měla vytyčenou jinou trasu a ani místa zahájení nebyla zcela stejná. Uskupení tvořily různé spolky, či kluby, podle celkového nádechu dané skupiny. U hotelu *Krone* (hotel Koruna. Dříve na křižovatce ulic gen. Mrázka a Máchova. Dnes již nestojí.) mohli diváci zahlédnout první dvě skupiny: Dopravní a Historickou.³³⁵ Zbylých šest skupin, rozdělených tentokrát podle jednotlivých spolků a jejich míst původu, doprovázených kapelami zahajovalo svou trasu v říšské ulici. Skupiny se dále rozdělily dle jednotlivých tras, aby se na závěr všechny sešly u *Schützenhausu*.³³⁶

Stejně jako na jednotlivou výzdobu se vztahoval zákaz německých barev i na slavnostní průvod. Pro zamezení případným negativním reakcím výbor opět upozornil všechny, koho se to týkalo, aby se vystříhali těchto barev. Doplnil to slovy: „Duch, v němž se nese celá slavnost, nebude narušen drobnými formalitami a vlastenecký ráz průvodu zanechá dojem v každém případě.“³³⁷

Dojem skutečně zanechala především skupina „Čtyři chlapci“ v historické části průvodu, zastupující cech soukeníků z Liberce. Soukenická skupina sestavila svou reprezentaci v čele s dvěma zástupci města oděných v ornátech, následovali je cechovní mistři, za nimi šli soukeničtí učni. Celou skupinu uzavírali zástupci lidu v dobových kostýmech. Stejně jako ostatní účastníci průvodu i liberecká skupina zakomponovala do své kulturní vložky alegorický vůz, jež byl doprovázen dalšími soukenickými pomocnými silami.³³⁸ Toto uskupení se dočkalo značné kritiky ze strany libereckého tiskového média *Vorwärts*,³³⁹ které se negativně vyjadřovalo k celé slavnosti. Zastoupení města Liberce v průvodu však shledávalo pobuřující a doporučovalo na

³³⁴ Podle všech zmínek v jabloneckém deníku nebylo lékařské služby příliš zapotřebí. Pouze během průvodu omdlela mladá rodačka ze Slezska, ale dostalo se jí pomoci a o jiném incidentu se deník nezmiňoval.

³³⁵ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 329, s. 2.

³³⁶ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 329, s. 2.

³³⁷ Tamtéž, s. 2.

³³⁸ Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 211, 3. 8., s. 1–2.

³³⁹ Týdeník Volkswehr oproti svému konkurentovi oceňoval historický vůz, k jehož ztvárnění dopomohl Dominik Brosick svými skicami.

místo jednoho zástupce města osobně dosadit zástupce libereckého starosty Heinricha Stadena, nikoliv v ornátu, ale v žebráckém kostýmu. *Vorwärts* zároveň vyzýval všechny soudruhy, aby se raději od slavnosti „vykořisťovatelů lidské práce“ drželi co nejdál.³⁴⁰

Po celou dobu konání *Isergebirgswoche* se mohli návštěvníci těšit bohatému programu z nejrůznějších oborů. Všechny kratochvilné aktivity osvětového charakteru se nesly v duchu tří základních témat: láska k domovině, německá sounáležitost a průmyslový rozkvět, která se spolu více či méně proplétala v rámci jednotlivých činností. Přes veškeré snažení pořadatelů vyeskalovalo *Isergebirgswoche*, jak i sám *Vorwärts* naznačoval, během závěrečné slavnosti v nacionálně buditelskou akci, ale na rozdíl od libereckého orgánu komunistické strany, slavnost zůstávala zcela apolitická.³⁴¹

V sumarizačním článku redaktor zaznamenal jednotlivé okamžiky slavnostního dne s celkovým zhodnocením akce a oceněním významných činitelů, kteří přispěli k jejímu co nejladšímu průběhu. Na prvním místě se byl oceněn především tisk.³⁴² Jak bylo dokázáno, po celou dobu, téměř od prvotní myšlenky až po závěrečné shrnutí, vyvíjel tisk opravdu usilovnou práci v propagaci slavnosti a zároveň společných myšlenek pořadatelského týmu.³⁴³

Od samého počátku visel nad Jizerskohorským týdnem zákaz německých barev. Ačkoliv se pořadatelé několikrát pokoušeli prostřednictvím apelu na veřejnost zabránit jakékoliv kolizi se státními orgány kvůli porušení zákazu, ukázalo se jejich snažení během slavnostního průvodu marné. Kromě barev města Jablonce nad Nisou se kolem 11. hodiny dopolední na všech trasách průvodu objevili vlaječky černo-červeno-zlaté.³⁴⁴ Navzdory porušení zákazu německých barev nedošlo k žádnému narušení programu. Po nastoupení jednotlivých skupin na svá stanoviště se vydal průvod na cestu. V jeho čele stanul automobilový klub se standardou doprovázený 16 ozdobenými vozy, přičemž zcela první vůz byl věnován jako hlavní výhra loterie. Na ně navazovala skupina 5 jízdních heroldů ve starověkých kostýmech z jabloneckého jízdního klubu.

³⁴⁰ Kommunistische Hetze zur Isergebirgswoche. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 216, 8. 8., s. 2.

³⁴¹ Tamtéž, s. 2.

³⁴² V čele tiskového výboru, jenž měl tiskovou agendu na starost, stáli Anton Wildner, autor divadelní hry *Buchenhof*, a Rudolf Lang, sekretář *Gürtlergenossenschaft* a aranžér výstavy pasířů a sklářů v chlapecké škole v *Schulgasse*.

³⁴³ Kromě pozvánek se mihaly na stranách deníků i výzvy. Jednou z nich byla výzva: „Pamatujte na Kulturverband na výstavě Isergebirgswoche!“, která odkazovala čtenáře na sál č. 14 v prostorách Dívčí školy v *Kronenstrasse*, kde se nacházeli nejen prodejní předměty Kulturverbandu, ale i příspěvkové karty. - Die kunstgewerblichen und gewerblichen Ausstellungen des Metznerbundes und der Staatsfachschule. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 212, 4. 8., s. 3.

³⁴⁴ Das Gablonzer Heimatfest. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 215, 7. 8., s. 4.

V zahajovací skupině nechyběli ani zástupci jabloneckého a cyklistického spolku z Pasek, ale největší pozornosti se dostalo historickému ztvárnění *Einzug Schürers von Waldheim in Grünwald im Jahre 1616* [Příchod Schürerů do Mšena 1616].³⁴⁵ Odkazů na minulost se v rámci průvodu našlo mnohem více. Za zmínku stojí výjev jabloneckého sboru dobrovolných hasičů, kteří představili pokrok v hasicí technice prostřednictvím historické stříkačky z roku 1860 s nápisem *Su wors 1860* [Taková byla 1860] a nové automatické stříkačky s nápisem *Su es heute* [Taková je dnes] sboru dobrovolných hasičů z Brandlu. Následoval je mj. obchodně zaměřený vůz pasířů s mottem „čas jsou peníze“, dále pak kapely a mnoho dalších vozů nejrůznějších spolků oddělené místy kapelami. Vlasteneckého rázu se dočkala část průvodu sestávající z vysokoškolských studentů s transparentem *Unsere Hochschulen müssen in die deutsche Heimat* [Naše vysoké školy musí do německé vlasti], který odkazoval na již dříve zmiňované snahy o přesun Německé univerzity do Liberce. Podporována zároveň německým tělocvičným spolkem ještědsko-jizerské župy s vozem hlásícím *Unsere Jugend, unsere Zukunft* [Naše mládež, naše budoucnost], nechyběly ani vozy jako *Germania* [Germánie] podpůrného spolku pro ženy a rodiny, *Helft die deutsche Scholle schützen* [Pomozte chránit německou vlast] jablonecké větve spolku *Bund der Deutschen in Böhmen* [Spolek Němců v Čechách], *Treu und deutsch* [Věrný a německý] sdružení *Adlergebirgler* [Orlickohoral] nebo *Das deutsche Lied im deutschen Gebirge* [Německá píseň v německém pohoří] pěveckého sboru *Liederborn* apod. Naproti tomu některé vozy reprezentovaly pouze vlastní spolky bez vyložené nacionalistických hesel, jakými byly např. vozy spolku *Fortuna* [Štěstí] nebo *Sonne* [Slunce].³⁴⁶ Nacionalistické ladění průvodu doplňovaly i vlaječky v zakázaných německých barvách, které si nesli v nemalém množství samotní účastníci.³⁴⁷ Návrhem pro jablonecký městský alegorický vůz se zabýval Dominik Brosick, jehož fyzické ztvárnění se v průvodu pro nedostatek kapacit neobjevilo.³⁴⁸ Po dvouhodinové jízdě

³⁴⁵ Schürerové se na sklonku 16. století stali nejmočnějším hutnímistrovským rodem působícím po celém území Čech i na Moravě. Aktivita byla doložena i v Jizerských horách, kde koupil Bartholomäus Schürer von Waldheim z falkovské rodové větve huť ve Mšeně spolu s mlýnem a pilou. – NOVÝ, Petr. Rytíři skleněného království - hutnímistrovské rody Jizerských hor a Krkonoš – SCHÜREROVÉ II. *Sklo, doba a lidé*, 2002. č. 33. [online]. [vid. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.glassrevue.cz/news.asp@nid=1501.html>.

³⁴⁶ V tomto případě je nutno říci, že se jednalo o pouhé výjimky potvrzující pravidlo, neboť převážná většina měla v názvu buď přímé nacionalistické heslo, či nepřímý odkaz prostřednictvím typicky německého symbolu jako např. spolek *Eichenbund* [Spolek dubu]. – *Das Gablonzer Heimatfest*. pozn. 344, s. 4.

³⁴⁷ Týdeník *Volkwehr* zaznamenal celkové počty jednotlivých částí průvodu. – *Isergebirgswoche. Heimatfest und Ausstellungen. Volkwehr*. 1922, roč. 10, č. 32, 12. 8., s. 1.

³⁴⁸ Historický vůz vyzdobil svými skicami Dominik Brosick. – Tamtéž, s. 1.

zavítal průvod do prostor *Schützenparku*, kde byl návštěvníkům nabídnut veškerý možný komfort prostřednictvím stánků s občerstvením a možnostmi k sezení. O zábavu se v parku staral nejen cirkus *Schlauch*,³⁴⁹ ale rozhořela se bitva s konfetami, bez níž by nebylo možné si představit žádnou slavnost,³⁵⁰ stejně jako hudební doprovod zdejších kapel.³⁵¹ V průběhu odpoledne létalo nad parkem letadlo, rozhazující velké množství letáků. Hojně účasti se dočkala loterie, obzvláště po vystavení jednotlivých cen v prostorách jezdecké školy.

Na denní program navazovala italská noc s ohňostrojem, během níž zazněla řada písní z tvorby regionálních umělců. V rámci hudební části zazněla mj. báseň Oswalda Böhmeho *Gruss an das Isergebirge* [Pozdrav Jizerským horám] v kompozici od Franze Hentschela.³⁵² Kulturní vložku obohatila díla z pera lidové básnířky Marie Hübner nebo vystoupení tělocvičného uskupení *Jahn*. Závěr večera se nesl v symbolickém rozloučení položením slavnostního věnce v prostorách *Schützenhausu*, kde se celý večerní program odehrával.

5.6 Další doprovodné aktivity

Předcházející část doprovodných programů se zaměřovala především na duchovní obohacení, ale na své si přišli i zastánci sportovních aktivit. Konala se jednak fotbalová utkání regionálních sportovců z řad mládeže. V sobotu 5. 8. se uskutečnilo přátelské fotbalové utkání D. S. K. Gablonz – D. F. K. Reichenberg k podpoře kulturního účelu *Isergebirgswoche*.³⁵³ V nedělních dopoledních hodinách se spolu utkaly B. S. K. *Gablonz* a *Zittauer Ballspielklub*.

Milovníci aktivního odpočinku měli možnost díky činnosti jabloneckého plicního ozdravného spolku navštívit lesní ozdravovnu. Příznivci adrenalinových zážitků si mohli zakoupit let nad Jabloncem a okolím.

Slavnost takového rozsahu se doposud neuskutečnila v žádném německém městě v Čechách.³⁵⁴ Výstava umělecko-řemeslná, *Metznerbundu* a Státní odborné školy byly dne 3. 8. navštíveny prezidentem severočeského muzea Willy Ginzkeyim, ředitelem

³⁴⁹ Za pomoci místního sboru dobrovolných hasičů, kteří zajistili na hlavním slavnostním prostranství cirkusový stan s kapacitou až 500 osob, kde probíhal bohatý program. – *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. pozn. 290, s. 1.

³⁵⁰ *Das Gablonzer Heimatfest*. pozn. 344, s. 5.

³⁵¹ Tamtéž, s. 4.

³⁵² Předneseno bylo od Loose za klavírního doprovodu Emila Reina.

³⁵³ *Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit*. pozn. 329, s. 2.

³⁵⁴ *Das Gablonzer Heimatfest*. pozn. 346, s. 4.

Ernstem Schwedeler-Meyerem a kurátorem Emilem Schmidtem. Pozváni byli jako znalci umění a výstavami je provázeli mj. Miksch a Lang. Delegace ze severočeského muzea oceňovala rozmanitost a solidnost jabloneckého průmyslu a velkou chválou ocenili nejen řemeslné práce, ale i vystavená díla studentů.³⁵⁵

Dne 4. 8. navštívilo jizerskohorskou výstavu uskupení členů OŽK složené z: prezidenta Richarda Kirchhofa, Rudolfa Emanuela Teltschera, Gustava Schmidta, dále starosty města Liberce Franze Bayera, hrabě Desfour a Alaina Rohana.³⁵⁶

Volkswehr, i přes své silné nacionálně socialistické ladění a celkově odmítavý postoj k odlišným myšlenkovým proudům zaznamenal, i když zpolitizovaně prezentovaný, paralelní program „opozičních stranických proudů“. V hodnotícím článku k celkové úspěšnosti *Isergebirgswoche* se čtenář dočetl: „Protiakce sociálních demokratů (výlet do hor), stejně jako s tím nejspinavějším způsobem vytrubovanou výzvou ke komunistické slavnosti mládeže na Seibtově vrchu (dnes Slovanka) nezaznamenaly více jak několik tuctů účastníků.“³⁵⁷

Slavnosti sociálních demokratů se dostalo velké pozornosti na stranách Ještědského obzoru, který propagoval akci podobně vehementně, jako dochovaná čísla *Volkswehru Isergebirgswoche*. České periodikum se však dochovalo pro rok 1922 téměř kompletní a tak je možné sledovat delší časový interval, po který se tiskové zprávy o slavnosti sociálně demokratické strany dělnické³⁵⁸ objevovaly. Při bližším náhledu na obě periodika se objevuje značná podobnost jejich prezentace „konkurenčních protiakcí“. Stejně jako *Volkswehr* věnoval značnou pozornost především kladné propagaci *Isergebirgswoche* a odmítavě odsuzoval libereckou slavnost, *Ještědský obzor* se choval stejně, jen s opačnými „předměty zájmu“. Veškeré snažení pořadatelů jablonecké slavnosti shrnul dne 11. 8. 1922 „mikročlánek“ *Jizerskohorská výstava v Jablonci n. N.* následujícího znění: „V Jablonci nad Nisou uspořádána byla výstava domácí kultury a práce. Viděli jsme tu tisíce druhů jablonecké biganterie, srovnaných do úhledných skříněk, skleněné výrobky, od korálových perel až do nádherně broušených, luxusních předmětů, výstavu obrazů domácích umělců, nábytek, umělecký průmysl atd., vše, co pilné ruce domácích dělníků a otroků brusíren a dílen vyrábí a co

³⁵⁵ Die kunstgewerblichen und gewerblichen Ausstellungen des Metznerbundes und der Staatsfachschule. pozn. 354, s. 3.

³⁵⁶ Ausstellungsbesuch. *Gablonzener Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 213, 5. 8., s. 5.

³⁵⁷ Isergebirgswoche. *Heimatfest und Ausstellungen*. pozn. 358, s. 1.

³⁵⁸ Propojena byla s již dříve zmiňovaným jubileem Ještědského obzoru.

jabloneckým exportérům vynáší ohromné miliony. Výstava měla nacionální ráz a v neděli tonul Jablonec v záplavě praporů černo-červeno-žlutých.³⁵⁹

Pro propagační účely byl natočen film *Das Isergebirge und seine Industrie* [Jizerské hory a jejich průmysl], pro jehož účely se pořizovaly jednotlivé snímky v rámci celého týdne kultury a práce. Zaznamenával město Jablonec nad Nisou nejen jako centrum průmyslu a obchodu, ale zachycoval i život jeho obyvatel, provoz v ulicích, stejně jako přehradní nádrž a městský park.³⁶⁰ Stranou nezůstaly ani záběry ze zahajovací slavnosti *Isergebirgswoche* nebo snímky z umělecké výstavy.

³⁵⁹ Jizerskohorská výstava v Jablonci nad Nisou. pozn. 29, s. 4.

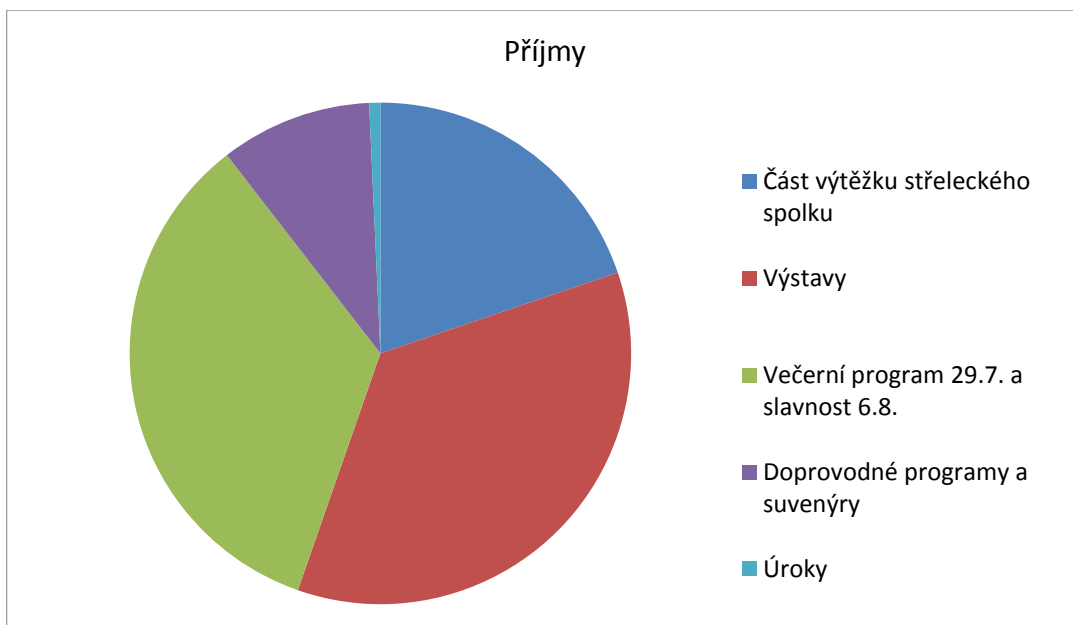
³⁶⁰ Das Isergebirge im Film. *Gablonzer Tagblatt*. 1922, roč. 31, č. 213, 5. 8., s. 5.

6 Shrnutí Isergebirgswoche

Jedním ze základních cílů upořádání Isergebirgswoche byla snaha o pozvednutí Jizerskohorského regionu, s důrazem na Jablonec nad Nisou. Zmínka byla o zdejším průmyslu, umění, kultuře apod. Dále byly uváděny buditelské tendence, které bylo možné spatřovat v tisku, některých literárních a uměleckých dílech. Jaký byl však pravý motiv uspořádání slavnosti, je možné vyvodit z konečné bilance a následného využití získaných finančních prostředků, o čemž informovala tisková zpráva v deníku *Gablonzer Tagblatt* ze dne 6. 8. 1922. Tato uváděla, že celkem bylo získáno 566 071, 07 Kč. Po započtení veškerých nákladů, které dosahovaly výše 256 927,12 Kč, se konečný výnos pohyboval v celkové výši 309 143, 97 Kč. S ohledem na dobové poměry je tedy možné považovat uspořádanou akci za nadmíru úspěšnou. Obzvlášť vezme-li se v úvahu výsledek ambiciózního plánu výstavy Českých Němců v Liberci v roce 1906, která i přes veškeré snahy pořadatelů byla prodělečná.

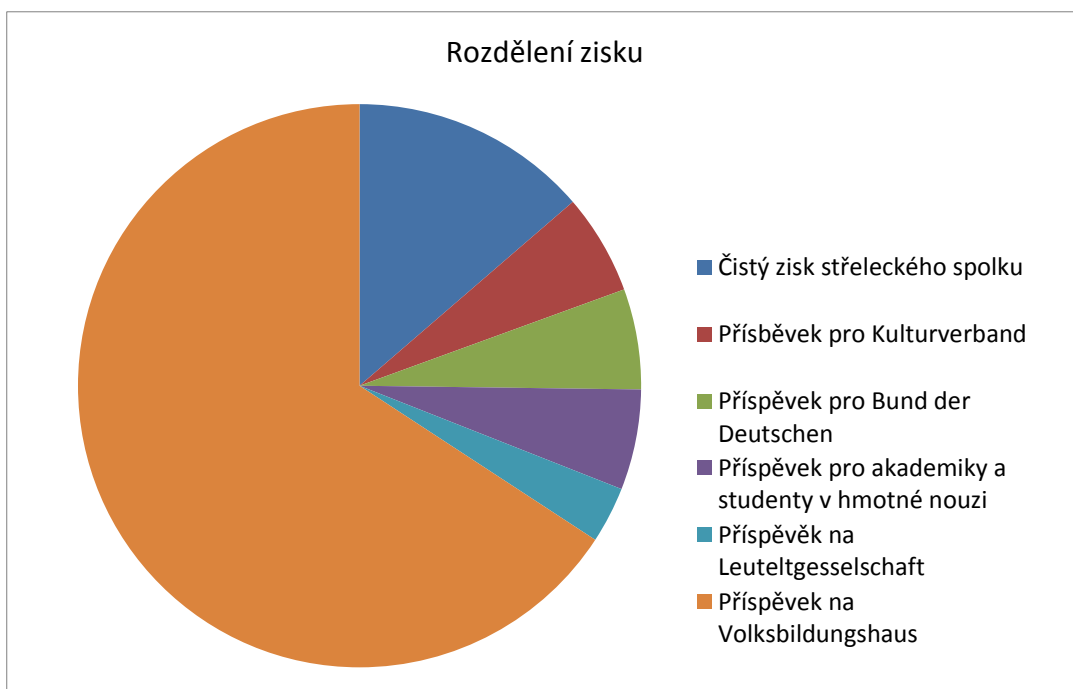
Na finanční úspěšnosti *Isergebirgswoche* se jistě odrazila mohutná propagační činnost a apelace na sponzoring. Do konečných výdajů spadaly pouze provozní náklady na nejzákladnější organizaci. Tiskové zprávy dokládaly množství zpráv týkajících se např. poskytování prostor pro ubytování, finančních darů, sazenic a mj. a především dobrovolníků z řad všech složek společnosti, včetně dětí.

Příjmy, které plynuly do pokladny hlavního pořadatelského týmu *Isergebirgswoche*, zaznamenává Graf 1. Bod, týkající se části výtěžku střeleckého spolku, zachycuje jeho celkový zisk z aktivní účasti při zahajovacím večerním programu ze dne 29. 7. a závěrečnou slavností z 6. 8. Vyúčtování spolku proběhlo zvlášť, ale část získaného obnosu byla věnována do pokladny *Isergebirgswoche*.

Graf 1 – Celkové příjmy Isergebirswoche

Celkový zisk činil téměř 310 000 Kč. Jak dokládá Graf 2, kde je znázorněno konečné rozdělení získané sumy, nezůstalo pořadatelům *Isergebirswoche* v pokladně na jeho další eventuální budoucí provoz vůbec nic, na rozdíl od spolku *Reichenberger Messe*, jemuž připadal výtěžek z libereckých veletrhů pro jeho další rozvoj.

Graf 2 – Rozdělení celkového zisku Isergebirswoche

Graf 2 Dokládá, že až na dílčí příspěvky spolkům *Kulturverband* a *Bund der Deutschen*, které patřily mj. také mezi sponzory a částku pro výše zmiňovaný střelecký spolek, padl zbytek obnosu na „dobročinné“ účely. Pro akademiky a studenty v hmotné nouzi, na založení Leuteltovi společnosti pro podporu regionální německé literární tvorby, k němuž došlo hned následujícího roku, stejně jako vznik německé městské knihovny (viz Příloha D, Obr. 6). Je třeba vzít v úvahu, že v tehdejší době nebylo knihovnictví tak rozšířenou a běžnou záležitostí stejně jako jen vymezenou pro účely uchovávání, evidence a poskytování knih veřejnosti. Jablonecká německá knihovna neměla z počátku vlastní budovu primárně určenou pro účely knihovny. Od roku 1923 do 1933 sídlila v budově již neexistující Dívčí měšťanské školy v *Kronenstrasse*. Přes prostory školní však byla zacílena „na široké vrstvy dospělého německého obyvatelstva.“³⁶¹ V roce 1923 došlo ještě k otevření jeslí pro sirotky v *Baron-Wrazda-Strasse* (dnes ulice U jeslí), ale přímé doklady o jejich financování z výtěžku slavnosti nejsou doposud známy.³⁶² V následujícím roce byla rovněž zahájena stavba katolického kostela, kterou inicioval, stejně jako dříve zmíněné instituce, starosta Karl R. Fischer. Pro její účely se však dochovala stavební dokumentace a mj. je znám rovněž původ finančních prostředků.

Jak bylo doloženo grafickým znázorněním, přispěla slavnost Isergebirgswoche skutečně k podpoře města Jablonce nad Nisou. Do jaké míry došlo k naplnění zlepšení situace jabloneckého průmyslu nelze s ohledem na následné konání mezinárodních libereckých veletrhů potvrdit, neboť řada podniků se účastnila obou akcí. Jisté je, že byla slavnost zacílena na podporu německy hovořícího obyvatelstva Jablonce nad Nisou. Vzhledem ke stále se zvyšujícímu počtu nově vydávaných vládních nařízení zaměřených na budování a podporu československých podniků a institucí nejen na podporu průmyslové výroby, ale kulturních a vzdělávacích, lze se domnívat, že se jednalo o jeden z možných důvodů, které přispěly k pocíťované nutnosti německy hovořícího jizerskohorského obyvatelstva se semknout. Tyto tendence vyeskalovaly dne 6. 8. průvodem se symbolikou německého nacionalismu, resp. nacionálního socialismu (viz Příloha F, Obr. 2a–d).

³⁶¹ Česká knihovna vznikla v Jablonci nad Nisou o rok dříve. Dětské oddělení bylo u německé knihovny otevřeno až v roce 1928. – Viz NOSKOVÁ, Jitka. Jablonecká knihovna v proudu času. Liberec: Bor, 2013. ISBN 978-80-87607-17-6. s. 38.

³⁶² Vzhledem k tomu, že jednou ze zvláštních výstav Isergebirgswoche byla expozice zacílená na péči o děti a mládež, která byla instalována ve stejné budově jako plány na budoucí výstavbu města Jablonce nad Nisou, dalo by se předpokládat, že minimálně část prostředků padla na otevření jeslí. Plány na tuto stavbu byly doloženy z již dřívějších let.

7 Reichenberger Messe

Při bližším popisu *Isergebirgswoche* bylo doloženo, že se na jeho pořádání nepodílel pouze Jablonec nad Nisou jako hostující město, ale kooperativně podporovalo jeho vznik, propagaci a průběh sousední město Liberec. Téhož se v Liberci uskutečnil již třetí ročník stále úspěšnějších výstavních trhů.³⁶³ Tradice libereckých trhů byla mladá, protože na rozdíl od většiny regionálních spolků vzniklých již v 19. století, byl spolek *Reichenberger Messe* založen až v roce 1919 za účelem organizace trhů k podpoře a oživení průmyslu, živnosti a obchodu regionu.³⁶⁴ Spolek se od počátku potýkal s různými překážkami, kdy jednou z těch zásadnějších byla nutnost sponzorských darů z vlastních řad, aby se myšlenka na vznik libereckých výstavních trhů mohla uvést do chodu.

Prvotním záměrem nově vzniklého spolku *Reichenberger Messe*, nebylo jehož členská základna se rozrůstala tak, že musel již během prvních měsíců své existence změnit počáteční jednací prostory pro nedostatečnou kapacitu, zajistit vhodné podmínky nejen pro vystavovatele, ale především pro nakupující.

Velký důraz se kladl na zajištění dostatečně kvalitního zázemí pro obchodníky nejen z regionu, ale především z větších dálav. Očekávala se návštěva z řad odběratelů zboží ze zahraničí, pro něž bylo nutné zajistit i vhodné ubytování a stravu. Podobnost Libereckých výstavních trhů se v tomto ohledu ztotožňuje s *Isergebirgswoche*, ačkoliv k ubytování návštěvníků nebylo vyzýváno civilní obyvatelstvo, protože vše obstarávaly příslušné výbory. Spolek *Reichenberger Messe* zajistil pro účely co nejsnadnějšího průběhu akce i policejní dohled, stejně jako přítomnost hasičského a pohotovostního sboru.

Kromě základních potřeb bylo nutně obstarat dostatečnou infrastrukturu. Stejně jako při jablonecké slavnosti došlo k posílení železniční dopravy. Její modernizací nemělo být využito jen pro účel zvýšení návštěvnosti, nýbrž zajistit i kvalitní přepravu zboží, neboť hlavním cílem veškerého snažení byl především obchod, export a kromě navázání nových kontaktů s odběrateli i vyšší finanční zisk v době hospodářské krize.

Ve své práci Košková poukazuje na výjimečnost Libereckých výstavních trhů, která spočívala ve spolupráci s ministerstvy a státními úřady, což nebylo v té době pro organizaci trhů běžné.³⁶⁵ Z hlediska kooperace se i v tomto ohledu liberecké trhy

³⁶³ Jizerskohorský týden byl slavnostně ukončen dne 6. 8., ale jeho výstavy trvaly až do 15. 8., kdy byl zahájen 3. ročník libereckých trhů.

³⁶⁴ KOŠKOVÁ, Zuzana. pozn. 91, s. 33.

³⁶⁵ KOŠKOVÁ, Zuzana. pozn. 91, s. 39.

podobali snahám jabloneckých pořadatelů *Isergebirgswoche* kultury, neboť se v obou případech snažili pořadatelé navázat kontakty se zahraničím. Zatímco v případě jablonecké slavnosti se jednalo o ryze nacionalisticky sjednocující důvod, v případě libereckých veletrhů šlo především o taktický krok kvůli celním procedurám brzdících úspěšný export či import.

Důležitou součástí přípravných prací se ukázala již od samého začátku propagace výstavních trhů. Vzhledem k vysokému postavení v mediální sféře byl pro propagační účely využíván denní tisk, s jehož zástupci byl spolek neustále v kontaktu nejen doma, ale i v zahraničí. Provázanost pořadatelů s nejpřístupnějším médiem doby jsou jednak samostatné přílohy v rámci *Reichenberger Zeitung*, které každoročně vycházely u příležitosti konání libereckých výstavních trhů. Na stranách *Messe-Anzeiger*, jak se tato zvláštní vydání nazývala, se mohl čtenář dočíst veškeré potřebné informace, od základních organizačních až po čistě obchodně propagační. Kromě německojazyčných materiálů se pro potřebu mezinárodního ohlasu vydávaly propagační materiály hned v několika jazycích.³⁶⁶

Pro tuto práci je stěžejní jejich počínání v letech, kdy sousední město vynakládalo úsilí na pořádání a propagaci akce, i když na první pohled nepatrně podobného, charakteru. Jedná se o léta 1922, kdy se konala slavnost *Isergebirgswoche*, v roce 1926 60. jubilejní výstavy jablonecké školy a konečně v roce 1930, kdy došlo k uskutečnění 6. ročníku *Schlesische Kulturwoche*.

V roce 1922, jak bylo řečeno výše, se uskutečnil již 3. ročník výstavních trhů. Ačkoliv se prvoplánově zaměřovali jejich pořadatelé na obchodníky a průmyslníky, postupně rozšiřovali své snahy i na širokou veřejnost, která si nenechala akci ujít. Díky snahám jabloneckého pořadatelského týmu *Isergebirgswoche* se okruhu pořadatelů libereckých výstavních trhů naskytla obrovská příležitost, jak přilákat mnohem více návštěvníků než v předchozích letech.³⁶⁷

Přípravné práce pro každoroční pořádání libereckých výstavních trhů ve své podstatě zahrnovali zajištění nejen výstavních prostor, ale rok od roku se rostla snaha přilákat stále více návštěvníků. Ve své podstatě se aktivita spolku *Reichenberger Messe* podobala aktivitám hlavního pořadatelského výboru *Isergebirgswoche*.

³⁶⁶ Hauptversammlung der Reichenberger Messe. pozn. 84, s. 1.

³⁶⁷ Roky 1920 a 1921 byly poznamenány doznívající společenskou krizí, která následovala po první světové válce.

Významnou část libereckých veletrhů tvořily doprovodné programy, které se s dalšími lety úspěšného opakování veletrhů dočkaly rostoucího zastoupení v rámci celkového programu trhů. Jejich rozvoj se následně odrazil ve stále větším počtu návštěvníků z řad laické veřejnosti. Ve své práci se Košková zmiňuje o charakteru jednotlivých aktivit nabízených veřejnosti, kdy se jednalo, kromě výstav samotných, například o divadelní představení, koncerty, plesy, varieté nebo jiné zábavní podniky.³⁶⁸ Největší pozornosti se, v tomto ohledu, dostalo představení kabaretního charakteru v hotelu Zlatý lev, kde vystupovaly kapacity ze zábavní branže. Diváci se mohli dočkat vystoupení známého baviče z oblasti mluveného slova Kurta Robitscheka, dále tanečního mistra stepu Happyho Smarta, břichomluvce Hanse Fiedlera, akrobatického dua Reinhardových, uskupení tanečnic s Miou Fonda, Anny Darerovou, Lien Dagoreovou aj. s hudebním doprovodem jazzové kapely *The Mapkeusen*.³⁶⁹ Podobná představení se odehrávala i v jiných podnicích,³⁷⁰ mívala však komornější podobu.

Volnočasová náplň doplňující výstavní trhy na první pohled korespondovala s programem *Isergebirgswoche* kultury. Při hlubším pohledu na charakter jednotlivých aktivit, jejichž prezentaci se věnovaly strany dochovaných regionálních deníků, vychází najevo několik základních odlišností. Kulturní vložka doprovázející *Reichenberger Messe* se se odehrávala v uzavřených prostorách po Liberci rozestých podniků, zatímco jablonecká vystoupení byla centralizována do jediného prostoru, i když se stanoviště měnilo. Stejně tak se lišilo časové rozvržení doprovodných aktivit. Jablonecká vystoupení na sebe navazovala, zatímco liberecká probíhala v jednotlivých podnicích vesměs paralelně (viz Příloha A, Mapa 3).

Obě akce nabízely možnost okružních letů nad městem. Vzhledem k tomu, že Jablonec neměl k dispozici vlastní letiště, dalo by se předpokládat, že by mohl využít letištní plochu sesterského města. Tím by došlo k rozštěpení centrálního slavnostního prostoru a tak dobře posloužil jako alternativní přístávací dráha místní stadion.³⁷¹ Na poli vědy se dále uplatnila práce filmografická, jež měla zachycovat „lesk jabloneckého průmyslu a kultury“. Filmu byla v tisku věnována značná pozornost nejen z důvodu teprve se rozvíjejícího filmového média, ale i k reklamním účelům.

³⁶⁸ KOŠKOVÁ, Zuzana. pozn. 91, s. 40.

³⁶⁹ Vergnügungs-Anzeiger. *Messe-Anzeiger der Reichenberger Zeitung*. 1922, roč. 58, č. 7, 19. 8., s. 3.

³⁷⁰ Ve všech evropských metropolích panovalo v tomto směru přímo opojení tehdy módními tanci a hudbou - jazzem, charlestonem, tangem - a samozřejmě kinem, kabarety, módou a novou literaturou. – WÖHRLIN, Traugott. *Nábytkové slohy od antiky po současnost*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2034-0. s. 163.

³⁷¹ V tuto chvíli je třeba zmínit skutečnost, že letecké prostředky ještě nebyly zdaleka tak běžnou součástí dopravní infrastruktury a jednalo se spíše o výjimku, než pravidlo.

Zaznamenané mírné odlišnosti v charakteru jednotlivých částí programu se dají přisuzovat odlišným cílům. Na druhou stranu se minimálně jedna složka programu libereckých výstavních trhů ztotožňovala s *Isergebirgswoche*. Jednalo se o slavnostní průvod (viz Příloha G, Obr. 4–7), jenž už v prvním roce konání veletrhů zapracoval spolek *Reichenberger Messe* do programové části. Na rozdíl od toho v průběhu *Isergebirgswoche* se soustředil především na reklamu, což odpovídalo vlastnímu charakteru veletrhů. Při pohledu na dochované dobové fotografie lze rozpoznat chodící malé vozíky oblepené plakáty různých podniků, dále účastníky průvodu v maskách různých výrobků apod. což bylo zcela odlišné od podoby jabloneckého.

Celková úspěšnost veletrhů za rok 1922 se objevila na stranách *Messe-Anzeiger*, zvláštních příloh *Reichenberger Zeitung*, kde byla dne 19. srpna uveřejněna závěrečná zpráva ze zasedání spolku *Reichenberger Messe*, k němuž došlo předchozího dne v prostorách ve velké zasedací místnosti OŽK v Liberci.

Před samotným zhodnocením úspěšnosti dosavadního průběhu trhů neopomíjela zpráva v *Messe-Anzeiger* poukázat na určité problémy, které zbrzdžovaly rozvoj úspěšných obchodních vztahů stávajících i nově navazovaných. Přetrvávající hospodářská krize a s ní související neustálé kolísání měny přispěly k nemožnosti zastoupení některých sousedních zemí v rámci *Reichenberger Messe*. Přes absenci rakouských a německých podniků pro nevýhodnost valuty dosáhl 3. ročník trhů celkového počtu 2000 vystavujících. Expozice samotné zabíraly celkem 16 výstavních budov. Závěrečná zpráva následně přibližuje čtenáři *Reichenberger Zeitung* zastoupení jednotlivých oborů s odkazem na jejich hojnou účast v předchozích letech.

Zatímco textilní průmysl se dočkal nárůstu vystavovatelů, úbytek zaznamenaly předměty z kůže a chemického průmyslu, pocházející především z Výmarské republiky, která se potýkala s nízkým kurzem Marky.³⁷² Kromě zhoršených finančních podmínek zahraničních podniků došlo k poklesu zastoupení regionální sklářské a bižuterní produkce. V tomto případě vězel důvod v konečném prodloužení trvání výstav v Jablonci nad Nisou, kde vystavovali tytéž podniky a nemohly se podílet na Libereckých veletrzích s původně očekávaným zastoupením.³⁷³ Přes veškeré dílčí

³⁷² Měnové krizi v Německu byla dávána za vinu nejen neúčast jednotlivých obchodníků a podnikatelů na libereckých veletrzích, ale i nižší počet návštěvníků samotných. S problémem nízkého kurzu marky se potýkala i jablonecká slavnost. Při rozesílání pozvánek se s lítostivou odpovědí nad nemožností návštěvy *Isergebirgswoche* popř. vyššího finančního sponzoringu setkal i sám starosta Fischer.

³⁷³ V tomto případě se neukázalo přímé časové napojení libereckých veletrhů na jizerskohorský týden sesterského města jako příliš efektivní, ačkoliv dle původního plánu se termíny překrývat neměly.

nedostatky se odborníci z různých oborů shodovali na zlepšení kvality výrobků, jejich bohatosti, stejně jako rozmanitosti.³⁷⁴

Stranou pozornosti nezůstala laická veřejnost. Prezidium *Reichenberger Messe* se snažilo eliminovat návštěvu pouhých procházejících zvýšením poplatků za návštěvnickou legitimaci. Opatření korespondovalo s prvotním cílem vzniku veletrhů: Zprostředkovatel obchodu a Reklamní prostředek.³⁷⁵

Podpoře obou cílů se dařilo, o čemž svědčil nejen nárůst vystavovatelů³⁷⁶ z řad samotných výrobců, ale i prostor. S přihlédnutím na počátky liberecké veletržní tradice, kdy se část expozic nacházela v prostorách školních budov, tedy původně neurčených pro výstavní účely, se rok 1922 ukázal jako více než úspěšný, byť bylo vyhověno vystavujícím v požadavcích centrálního výstavního prostoru.³⁷⁷ Košková se ve své práci zmiňuje o finančních možnostech spolku pro sledovaný rok, který odpovídal 2 000 000 korun. Z této částky většina padla na výstavbu výstaviště, zařízení jednotlivých výstavních budov, jejichž počet vzrostl na 16, a veletržního úřadu.³⁷⁸ Velká část nákladů padla i na propagační účely, o jejichž podobě se zmínila závěrečná zpráva ředitele Maresche zveřejněná v denním tisku. Reklamou bylo pověřeno na 400 pracovníků, propagace probíhala prostřednictvím plakátů, odznaků a inzerátů vyhotovených v celkem 18 jazycích.

Veletrhy se dočkali v tisku velké pozornosti. Lze předpokládat, že pro vysokou účast i zahraničních vystavovatelů a především návštěvníků, se rozšířila propagace veletrhů i za hranice nejbližších sousedních států. Tiskové zprávy se pravidla vyjadřovali k výstavním trhům pozitivně, a to i přes některé dílčí nedostatky, o nichž byla veřejnost prostřednictvím tisku informována (např. nežádoucí „nenákupní“ návštěvnost apod.). Negativa však převyšovala v německojazyčném regionálním tisku pozitiva, která přinášel především hospodářský rozvoj zapříčiněný úspěšností veletrhů.

Druhou stranou mediální mince byla vyjádření na stranách opozičního tisku, kde nebyla Libereckým výstavním trhům věnována jen pozitivní reklama. *Ještědský obzor* se pro svůj odmítavý vztah k čemukoliv „německému“ neoblomil ani u regionální akce. V článku k libereckým vzorkovým veletrhům se sice zpočátku věnuje důležitosti akce

³⁷⁴ Das Messegeschäft. pozn. 369, s. 3.

³⁷⁵ Hauptversammlung der Reichenberger Messe. pozn. 84, s. 1.

³⁷⁶ Jak vypovídá statistika, kterou vypracoval Dr. Viktor Lug v Kronice města Liberec, tak pro ukázkou navštívilo v roce 1920 výstavu i expozice 35 000 občanů žijících v Československu a 5 000 lidí, kteří měli trvalé bydliště v zahraničí. – Viz KOŠKOVÁ, Zuzana. pozn. 91, s. 78.

³⁷⁷ KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1996. s. 320.

³⁷⁸ KARPAŠ, Roman et al. pozn. 377. s. 320.

pro místní průmysl a obchod, ale vzápětí opět nekompromisně kritizuje počínání německých pořadatelů. Závěr článku, končící řečnickou otázkou: „o české a slovanské kupce v Liberci snad přece také stojí?“ byl až sarkasticky korunován reklamou na Pražské vzorkové veletrhy. Liberecké veletrhy neušly na stranách Ještědského obzoru ani přímému politicky laděnému zesměšnění v poznámce pod názvem III. Internacionála a liberecký veletrh: „Na reklamních plakátech libereckého veletrhu čteme: III. Internationale *Reichenberger Messe*. Otázka: Agituje III. Internacionála pro liberecký veletrh, anebo liberecký veletrh pro III. Internacionálu? Odpověď: Kšeft, jako kšeft.“

Preferovaný zisk mezinárodního věhlasu narážel na regionální národnostní rozpory v oblasti česko-německých vztahů přinejmenším na stranách tisku. Co se týče negativního propagačního výkonu Ještědského obzoru, byla jeho aktivita zcela zanedbatelná oproti vysoké aktivitě pořadatelského výboru trhů. Není divu, že se i přes štiplavé poznámky třetí ročník veletrhů stal zlomovým pro do té doby nepříliš rapidně rostoucí návštěvnost. Obzvláště, když poslední jablonecké výstavy zavíraly dveře veřejnosti až v třetí den od zahájení libereckého veletrhu a návštěvníci mohli během jedné cesty „zabít dvě mouchy“.

8 Schlesische Kulturwoche

V roce 1930 se dostalo Jablonci nad Nisou cti být hostujícím městem pro 6. ročník Schlesischer Kulturwoche. S prvotní myšlenkou na vznik tradice *Schlesische Kulturwochen* přišel Erich Gierach. Na podzim roku 1924 se uskutečnilo první „zakládající“ zasedání v Horním Benešově, které dle Gierachova mínění bylo úspěšné, ačkoliv myšlenka vzniku kulturních týdnů byla příliš obšírná.³⁷⁹ Další jednání se přesunula do Liberce, kde se v roce 1925 uskutečnil pod záštitou Ericha Gieracha, Bernarda Schnecka a Richarda Patscheidera první ročník *Schlesische Kulturwochen*. Jeho následné opakování na sebe pro velký úspěch nenechalo dlouho čekat. V dalších letech se tradice nesla v putovním duchu, kdy pro každý další rok byla organizátory odhlasována jiná lokalita. V roce 1926 se v Liberci pořádala obdobná akce pod názvem *Sudetendeutsche Woche*, která i přes určité programové podobnosti neměla se *Schlesische Kulturwoche* nic společného. Místo jejich konání se toho času nacházelo v Opavě. Za následující stanoviště byla zvolena města: Vrchlabí (1927), Šumperk (1928), Broumov (1929) a konečně Jablonec nad Nisou (1930).³⁸⁰ Jablonecký *Schlesische Kulturwoche* (27. 6. – 1. 7. 1930) se nedočkal takového ohlasu jako *Isergebirgswoche*. Dle mínění retrospektivně shrnujícího článku ze zahraničního tisku bylo zapříčiněno nedostatečnou reklamou.³⁸¹ Očekávala se především mnohem vyšší účasti z nižších vrstev společnosti, minimálně tak hojná jako v předchozích dvou letech, které zaznamenaly co do návštěvnosti mnohem větší úspěch.³⁸² Mohl být pravý důvod nízké úspěšnosti skutečně způsoben nedostatečnou propagací?

Ve srovnání s množstvím tiskových zpráv, které se objevovaly v průběhu *Isergebirgswoche*, se regionální tisk zabýval *Schlesische Kulturwoche* skutečně zanedbatelně. Zatímco v roce 1922 byla veřejnost permanentně seznamována se zprávami nejrůznější (ne)důležitosti v několika měsíčním předstihu před samotným zahájením, a po něm ještě více a razantněji ve formě vlastních příloh, v případě

³⁷⁹ WEGER, Tobias. Zwischen alldeutschen Phantasien und sudetendeutschen Anschlussplänen – die ‚gesamtschlesische‘ Idee der 1920er und 1930er Jahre. In: ADAMSKI, Marek, ed. a KUNICKI, Wojciech, ed. *Schlesien als literarische Provinz: Literatur zwischen Regionalismus und Universalismus*. [Leipzig]: Leipziger Universitätsverlag, 2008. ISBN 978-3-86583-244-3. s. 94.

³⁸⁰ Tamtéž, s. 96.

³⁸¹ OLDENBURG, Wilhelm. *Der 6. Schlesische Kulturwoche* [online]. [vid. 17. 12. 2014]. Dostupné z: http://goobiweb.bbf.dipf.de/viewer/fullscreen/ZDB027061086_0039/74/

³⁸² Hostitelská města předchozích dvou ročníků, Šumperk a Broumov, byla co do počtu obyvatel ve srovnání s Jabloncem nad Nisou pouze třetinová (kolem 10 000 obyv.), přesto se dle vyjádření zahraničního tisku dočkala mnohem větší návštěvnosti.

Schlesische Kulturwoche se veřejnost z novin dozvídala jen minimum informací. Lze se domnívat, že jedním z možných důvodů nižší angažovanosti jabloneckého tisku pro účely propagace slezského týdne oproti *Isergebirgswoche*, byla výrazná odlišnost vytyčených cílů obou podniků, dále období, v němž se uskutečnily a především zcela jiné výchozí podmínky.³⁸³

V první řadě je dobré poukázat na zaměření každé z akcí, které se týkalo jiného účelu. *Isergebirgswoche*, i když nakonec sklouzl k „vzdoro-akci“ československému státnímu aparátu, byl zaměřen na kulturu regionu a jeho následný rozvoj.³⁸⁴ *Schlesische Kulturwoche* oproti tomu začínal od samého počátku s myšlenkou německé nacionální propagandy, kdy i v jeho samotném průběhu nebyl kladen důraz na německy hovořící obyvatelstvo Československé republiky, ale spíše na „Němce“ jako takové, což dokládá programová náplň.

Při bližším pohledu na programovou náplň *Schlesische Kulturwoche* je na první pohled patrná určitá podobnost s *Isergebirgswoche*. Návštěvníkům se nabízela příležitost účastnit se v rámci denních aktivit přednášek, večery pak mohli strávit poslechem hudební či básnické tvorby s tematickým zaměřením k poznání „slezské kultury“.³⁸⁵ Stranou nezůstala ani aktivita dětí a mládeže, kteří též měli možnost „dokázat své němectví“.³⁸⁶

Dokazování „němectví“ čili jednoty německého národa bylo onou hybnou silou, v jejímž duchu se nesl celý kulturní týden. Ačkoliv náplň jednotlivých přednášek korespondovala především s osvětou kultury slezského německého kmene, např. Antropologické problémy Slezanů, Historické základy slezské jednoty, či Křížení uměleckých kruhů ve Slezsku, nemělo by zůstat bez povšimnutí, že většina

³⁸³ Na tomto místě je třeba zdůraznit, že v roce 1930 již bylo všeobecně známé působení reklam na lidskou psychiku, a to i ve sledovaném regionu. Dokladem byla uspořádaná zvláštní výstava v rámci Libereckých výstavních trhů v roce 1928, která se pod názvem „Reklama zrcadlem naší doby“ pokusila nastínit možnost psychologického vlivu reklamy na zákazníka. – KOŠKOVÁ, Zuzana. pozn. 91, s. 69.

³⁸⁴ Pozvednutí sebevědomí místních obyvatel, národního uvědomění a probuzení „lásky k domovu“, vlasti sice patřilo mezi dílčí cíle, ale je třeba vzít v úvahu, že pro období 20. let se nejednalo o nikterak mimořádný jev. Naopak, v pohraničních územích byly podobné aktivity ze strany různých národnostních celků (Češi, Němci) poměrně četné.

³⁸⁵ V průběhu akce samotné se objevuje interpretace pojmu „slezská kultura“, která veřejnosti prezentuje jako společná kultura všech německých obyvatel na území Slezska, kam se v meziválečném období přifažovalo i obyvatelstvo žijící v pohraničních oblastech Československé republiky s historickými hranicemi Slezska. Tehdy patřilo pod Výmarskou republiku a jednalo se z etnického hlediska převážně o německy osídlené území.

³⁸⁶ OLDENBURG, Wilhelm. pozn. 381.

přednášejících pocházela z oblastí tehdejší Výmarské republiky, výjimečně z Rakouska, o charakteru jednotlivých projevů ani nemluvě.

Z programové náplně *Schlesische Kulturwoche* se největšímu zájmu v tisku dostalo předmětu jednotlivých přednášek prezentovaných veřejnosti dne 28. června. Cyklus zahájil profesor Rache z Lipské univerzity s tématem „Antropologické problémy Slezanů“. V jejím rámci nastínil vývoj středoevropského osídlení ve vztahu k lidským rasám (nordické, východní, dinárské, západní apod.), o jejichž geografickém rozšíření bylo možné se učit díky práci několika generací rasových vědců.³⁸⁷ Rache ve svém výkladu nezapomněl opomenout, že tehdy nebylo ještě známo zastoupení jednotlivých ras v rámci obyvatelstva, protože Německo, Československo ani Rakousko se nedostalo takové podpory jako v jiných zemích, ale díky podpoře dvou významných profesorů z pražské univerzity, Grossera (vedoucí Institutu anatomie) a Brandta (vedoucí Institutu geografie) je možné se výzkumu věnovat usilovněji prostřednictvím jejich žáků studujících v Lipsku.³⁸⁸ Svůj výklad, nejen z dob minulých, doplnil o výsledky příkladové studie Německé a Vídeňské antropologické společnosti z pol. 19. st., jež na školské mládeži zkoumala jednotlivé fyziologické rysy a došla k závěru: „že německy hovořící pohraniční území Čech a Slezska se v barvě očí a vlasů podobají.“³⁸⁹ Pozornosti by neměl zůstat ani Racheho rezultat, v němž srovnal na základě stejného principu české Němce s Čechy a na základě komparace s „nordicko-germánskou světlo-barevností“ došel k závěru, že „němečtí Češi a němečtí Moravané se mnohem více podobají sousedícím Němcům v Říši, než česky hovořícím občanům.“³⁹⁰

Na Racheho, některými termíny provokativní, přednášku navazoval výklad o „křížení uměleckých kruhů ve Slezsku“ prof. Stzrygovskiho. Studium výtvarného umění a různých vlivů, které přispěly k prolínání jednotlivých prvků, poukazoval jednak na pozůstatky nordického umění, které po staletí ustoupilo vkusu vládnoucích vrstev, a na druhou stranu dokládá jeho postupný návrat zpět, do oblastí Slezska.³⁹¹

Stejnému charakteru se nevyhnula ani přednáška profesora Bolzeho z Lipské univerzity s názvem „Sudety“. Během svého výkladu, počínaje tektonickými procesy utváření „sudetského“ prostoru, nastínil přesně opačný scénář již dříve zmiňované

³⁸⁷ Isergebirgswocbe für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 180, s. 1–2.

³⁸⁸ Tamtéž, s. 1–2.

³⁸⁹ Tamtéž, s. 1–2.

³⁹⁰ Tamtéž, s. 1–2.

³⁹¹ Isergebirgswocbe für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 178, s. 1–2.

„kolonistické pohádky“. Jeho verze začínala osídlením prostoru germánskými kmeny, po jejichž odchodu přišli v 6. století do oblasti úrodné nížiny Slované, kteří oblast osídlili, ale lesy využívali jen k lovu. „Teprve, když přišli Němci s železnými nástroji a železnou pílí, začala kolonizace lesa.“³⁹² Výklad zakončoval po kritice chování Slovanů, kteří údajně skoro všude zaberou nejdříve úrodné území a pak teprve pronikají do hor, odkazem na jedinou výjimku kdy „němečtí kolonisté „opravdu“ obsadili volnou zemi, a to střední Slezsko po jeho vyplenění Mongoly ve 13. století.“³⁹³

Ve velmi podobném duchu se nesly i přednášky zbývající, jejichž prostřednictvím mělo být německy hovořící veřejnosti předložena „vědecky podložená pravda“ o jejich bezsporné příslušnosti k jednotnému německému národu (resp. slezskému kmeni jednotného německého národa).

Vzhledem k celkovému rázu slezského týdne je otázkou, zda se starosta Fischer³⁹⁴ osobně ztotožňoval s myšlenkami, které měla daná akce propagovat. Ve své úvodní řeči při zahajovacím ceremoniału vystoupil s názorem, že se německý národ sestává z několika národních kmenů, které se v důsledku jiného vývoje mohou od sebe odlišovat, ale kmenová soudržnost, nezávislá na vládnoucích politických poměrech a formách vlády, je čistě momentem etnografickým a kulturním. Obyvatelé Jizerských hor a Krkonoš přísluší též ke slezskému kmeni a hovoří širokým, těžkým slezským nářečím. Zvyky a obyčeje je pojí stejně jako pověsti a lidové písně.³⁹⁵

Na druhou stranu neopomněl vyzdvihnout důležitou úlohu Jablonce a celkově jizerskohorského regionu, když vzpomněl na slavnost *Isergebirgswoche*, která dle jeho názoru byla určitým předobrazem tradice Slezských týdnů, ale zároveň prohlásil: „Jablonec je městem práce a německé pílí vděčí za svůj vzestup.“³⁹⁶ V průběhu Slezského kulturního týdne vystoupil starosta hostitelského města v rámci přednáškové části týdne, ale na rozdíl od ostatních kapacit z řad německého vysokého školství se nedočkal jeho projev bližší tiskové prezentace.³⁹⁷

³⁹² Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 178, s. 1–2.

³⁹³ Tamtéž, s. 1–2.

³⁹⁴ Fischerova aktivita, jíž byl jako „správce hostitelského města“ pověřen, spočívala mj. v zajištění dostatečné tiskové reklamy.

³⁹⁵ Eröffnung der 6. Schlesischen Kulturwoche in Gablonz a. N. *Reichenberger Zeitung*. 1930, roč. 71, č. 151, 28. 6., s. 6.

³⁹⁶ Eröffnung der 6. Schlesischen Kulturwoche in Gablonz a. N. pozn. 395, s. 6.

³⁹⁷ Vzhledem k celkovému účelu Slezských kulturních týdnů a k ideologické základně přednášejících vyvstává otázka, proč se starostův projev o historii sklářství na obou stranách hor nedostal blíže do tisku.

Karl Richard Fischer nebyl jediným, kdo z regionálních osobností dostal možnost prezentace své tvorby. Adolf Wildner, významný básník Jizerskohorska, jehož díla si návštěvníci jizerskohorské slavnosti v roce 1922 oblíbili, ani o osm let později neupadla v zapomnění. Naopak. Tématická náplň a zpracování se dočkaly při této příležitosti opětovného vydání tiskem. Dále se dostali ke slovu Gustav Leutelt a Fritz Kaergel.³⁹⁸

V rámci večerních kulturních vložek z řad poezie a hudby zazněla i díla jiných autorů. Důraz byl kladen především na jejich slezský původ a obsah jednotlivých děl. Kromě přednášek, básní a písní slezské kultury se v rámci týdne uskutečnila slavnost mládeže. Návštěvníci mohli shlédnout i společnou výstavu výtvarného umění slezských umělců s jabloneckou pobočkou Metznerbundu, kdy jejich nepatřila mezi příliš zmiňovanou součást výstavy.³⁹⁹ Všechny aktivity, jak zmiňoval nepatrný článek v pražském deníku *Deutsche Zeitung Bohemia*, spojovala snaha o představení „slezské osobitosti a jejích důsledcích.“⁴⁰⁰

Při srovnání programové náplně Slezského týdne a *Isergebirgswoche* je patrná značná podobnost, přičemž hlavním faktorem jejich odlišnosti se jeví celkový účel obou akcí. Dalším faktorem, který jistě podporoval nižší propagaci slezského týdne v tisku, by mohla být doba konání. Období *Isergebirgswoche* prodchla poválečná deprese a celkový úpadek domácího průmyslu, zatímco v době slezského týdne ještě nebyly závažně pocíťovány dopady hospodářské krize v regionu a obyvatelstvo nepocíťovalo nutnou potřebu opětovného semknutí, jako tomu bylo v roce 1922.

S přihlédnutím na období v průběhu roku, se *Isergebirgswoche* konal uprostřed letních prázdnin s přímou návazností libereckých výstavních trhů. Šestý ročník *Schlesische Kulturwoche* se odehrával též v návaznosti na významnou akci, nikoli však *Reichenberger Messe*, ale slavnost jablonecké státní odborné uměleckoprůmyslové školy u příležitosti 50. jubilea jejího založení.

Nabízí se možná odpověď v jeho celkovém, nedostatečně radikálním přístupu k interpretaci německé historie na území Československé republiky. Toto tvrzení se nedá potvrdit, ani vyvrátit bez bližšího poznání skutečně prezentovaného obsahu výkladu, protože stejně tak se mohlo jednat o vynechání z důvodu příliš úzkého prostorového vymezení.

³⁹⁸ OLDENBURG, Wilhelm. pozn. 381.

³⁹⁹ S velkou pravděpodobností se tak dělo jednak z důvodu přílišné regionální specifčnosti. Druhým důvodem by se mohl jevit neustále propagovaný důraz na slezskou kulturu a omílání především slezských tvůrců.

⁴⁰⁰ *Schlesische Kulturwoche in Gablonz. Reichenberger Zeitung*. 1930, roč. 71, č. 117, 18. 5., s. 6.

Při srovnání hojnosti prezentace obou akcí na stranách periodického tisku si nelze nešimnout podobnosti charakteru tiskových zpráv k oběma akcím. S přihlédnutím na zacílení slavností, kdy slezský týden zaměřil svou pozornost na mnohem širší geografickou oblast než pouze regionální, resp. městská oslava výročí školy, nekoresponduje rozsáhlost území s objemností článků. Spíše naopak. Tisk zaměřoval svou pozornost na oslavu školy,⁴⁰¹ v jejímž rámci se v jejích prostorách uskutečnila rozsáhlá výstava děl bývalých absolventů školy z nejrůznějších oborů uměleckých řemesel. Jubilejní oslava byla slavnostně zahájena o týden dříve než *Schlesische Kulturwoche* a konala se až do jeho skončení. Její program ve své podstatě, kromě slavnostního otevření výstavních prostor starostou Fischerem, nabízel pouze prohlídku jednotlivých expozic.

Z hlediska možnosti propagačních aktivit prostřednictvím regionálního tiskového média by se nabízela otázka, zda nemohl za snížení reklamních prostor na stranách periodik celkový pokles reklamní činnosti. Odpověď je možné nalézt v reklamních sděleních věnovaných *Reichenberger Messe*, které se toho času dočkaly jedenáctého opakování. Jejich reklamě zaměřené tiskové zprávy za celá léta neztratila na objemu, četnosti ani výpovědní hodnotě. Stejně jako v roce 1922 se i o 8 let později těšily *Reichenberger Messe* značné pozornosti. Dokládají to zvláštní přílohy *Reichenberger Zeitung* s titulem *Reichenberger Messe-Anzeiger*, které nejen že nepřestaly vycházet, ale naopak se těšily nemalého zvýšení nákladu. Jablonecký deník se též dočkal postupného nárůstu objemu jednotlivých výtisků, v jejichž rámci se objevovali i v roce 1930 neméně obsáhlé zprávy o libereckých veletrzích. Na základě propagačních možností v nepřímné úměře k reklamní neaktivitě lze konstatovat, že se „jizerskohorské týdny kultury“ i přes značné programové i myšlenkové podobnosti dočkaly odlišného přijetí a s tím souvisejícího úspěchu.

⁴⁰¹ Ve dvacátých letech věnovala regionální periodika školám značnou pozornost. V první polovině 20. let se na stranách novin (německých i českých) objevovali zmínky o slavnostním otevření škol (německých i českých), přičemž každá strana se pozitivně vyjadřovala o jí jazykově bližší a negativněji o jazykově vzdálenější. S druhou polovinou 20. let se situace pomalu mění a tisk se věnuje výhradně školám jazykově bližším, tj. český tisk českým, německý tisk německým. Významnost vzniku nových škol byla pocíťována na obou stranách.

Závěr

Cílem této práce bylo na základě analýzy dobového periodického tisku zpracovat odraz „Jizerskohorských týdnů kultury“ (rozuměj všech zmiňovaných), které se konaly v Jablonci nad Nisou v meziválečném období. Od počátku byl kladen hlavní důraz na slavnost *Isergebirgswoche*, která byla následně komparována s tradičními podniky jizerskohorského prostoru jako *Reichenberger Messe* a *Schlesische Kulturwochen*. Po následné analýze dochovaných tiskových zpráv došlo k rozšíření původního vytyčeného cíle. Jablonecká slavnost na rozdíl od dvou dalších, každoročně konaných, akcí, nebyla více opakována. Původně předpokládané zjištění podoby příprav, průběhu a ohlasu vybraného týdne a jeho zasazení do kontextu obdobných aktivit německy hovořících obyvatel nejen Jizerských hor, ale celého území Čech, Moravy a Slezska, bylo navýšeno o zodpovězení otázky, proč nedošlo k opětovnému uspořádání *Isergebirgswoche*.

Po analytické části byla získaná data komparována se sekundární literaturou, což vedlo k bližšímu seznámení se s problematikou jednotlivých událostí a bylo možné stanovit možné důvody k nastolené otázce. Vzájemným porovnáním všech tří podniků došlo k postupné eliminaci jednotlivých bodů z vytyčených příčin.

Z finančního hlediska byla slavnost nadmíru úspěšná. Při srovnání s obdobným podnikem, jakým byla liberecká výstava českých Němců v roce 1906, je v období poválečné sociální krize možné hovořit o skutečném úspěchu. Z hlediska návštěvnosti bylo doloženo, že *Isergebirgswoche* stejně jako *Reichenberger Messe* se se těšily masové účasti, zatímco podle zahraničního tisku byla v daném kritériu vznesena kritika nad nepřiliš hojnou účastí, která byla připisována nedostačující propagaci *Schlesische Kulturwoche* v Jablonci nad Nisou. S propagačního hlediska skutečně nedošlo ani zdaleka k takové aktivitě, jako u obou sledovaných podniků z roku 1922. Vzhledem k tomu, že nebyl uveden přesný počet návštěvníků, nelze určit, nakolik byl slezská akce úspěšná. Z dochovaného periodického tisku je však patrné, že v roce 1930 nastal též útlum v počtu tiskových zpráv pro *Reichenberger Messe*, na jehož návštěvnost to nemělo vliv.

Z hlediska náplně všech akcí byly zjištěny podobnosti, především v oblasti nabízených programů. Z „ideologického“ pohledu se však rozcházely, což lze připisovat dobovým souvislostem a oblastním specifikům. Přínos *Reichenberger*

Messe měl být především v zisku nových obchodních partnerů a návštěvníci, kteří mezi tuto skupinu nebyly počítáni, byli nepřímo odkláněni na „atraktivnější“ programy. Rovněž mezinárodní charakter veletrhů nedovoloval přílišnou národní vyhraněnost. Pořadatelé *Isergebirgswoche* vytyčili tři základní cíle: hospodářský, propagační a nacionálně buditelský s důrazem na podporu regionu, resp. města. Myšlenka *Schlesischer Kulturwoche* se zakládala též na národ stmelující ideologii, nicméně již byla hojně ovlivňována silícími tendencemi nacionálního socialismu.

Nakonec zůstala jediná otázka, v čem bylo *Isergebirgswoche* natolik specifické a jedinečné pro oblast Jablonecka. Postupnou eliminací jednotlivých bodů bylo zjištěno, že jablonecký týden z roku 1922 byl jediným podnikem, který se markantně odrazil na podobě města, kultuře a sociálních podmínkách obyvatel města Jablonce nad Nisou. Z výtěžku vznikly nové instituce na podporu vzdělání, zahájeno bylo několik staveb, které byly plánovány již v dřívějších letech, a dalo by se předpokládat, že podpora národního sebeuvědomění byla rovněž posílena. Stále však zůstává mnoho otázek, které by mohly danou problematiku více prohloubit. Přínosem této práce je částečné osvětlení fenoménu Jizerskohorských kulturních týdnů, které otevírá možnost pro další bádání.

Bibliografie

Archivní prameny

SOkA Jablonec nad Nisou

Gablonzer Tagblatt 1922, 1926, 1930

SOkA Jablonec nad Nisou, fond *Fischer Karl Richard, dr. h. c. – osobní pozůstalost Lučany nad Nisou 1871–1934*

SOkA Jablonec nad Nisou. fond *Isergebirgswoche Jablonec nad Nisou*, inv. č. 889, sig. 68/8.

Volkswehr 1922, 1926

SOkA Liberec

Ještědský obzor 1922, 1926

Naše Hory 1922, 1926

Reichenberger Zeitung 1922, 1930

Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou – knihovna

Deutsche Gewerbe- u. Museumverein für Gablonz a. N. und Umgebung. *Führer durch die Ausstellungen für Kunst und Kunstgewerbe mit Aussteller-Verzeichnis.* Gablonz a. N.: Emil Böhme Verlag, 1922

NEUMANN, Gustav. *Jahrbuch des Deutschen Gebirgsvereines für das Jeschken- und Isergebirge in Reichenberg: und das Deutschen Gebirgsvereines für Gablonz a.d.N. und Umgebung.* Reichenberg: Deutschen Gebirgsvereines für das Jeschken- und Isergebirge, 1923

Severočeské muzeum v Liberci – knihovna

Mitteilungen des Nordböhmischen Vereines für Heimatforschung und Wanderpflege. Leipa: Der Verein, 1922

Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen. Prag: Brockhaus, 1923

Národní památkový ústav v Liberci – knihovna

ADOLPH, Gustav. *Illustrierter Führer durch Gablonz a. N. mit einem Anhang Ausflüge.* Gablonz a. N.: Deutscher Gebirgsverein für Gablonz und Umgebung, 1922

Sekundární literatura

75 let Sklářského ústavu v Hradci Králové. *Sklář a keramik: odborný časopis pro průmysl skla, keramiky a bižuterie*. Teplice: Česká sklářská společnost 1998, č. 3. ISSN 0037-637X

Almanach k 75. výročí založení české obchodní akademie v Jablonci nad Nisou. Janov nad Nisou: Civitas, 1996. ISBN: 80-902086-6-5

BALCAROVÁ, Jitka. „Jeden za všechny, všichni za jednoho!“: Bund der Deutschen a jeho předchůdci v procesu utváření „Sudetoněmecké identity“. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2411-2

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3028-8

BURSOVÁ, Veronika. *Sklářství na Železnobrodsku v letech 1918-1938* (Bakalářská práce). Praha: Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK v Praze 2009

GRISA, Miroslav. *Jablonecký průmysl od vzniku ČSR do začátku 20. let*. In: *Ars vitraria* 8. Ústí nad Labem: Severočeské nakladatelství, [před r. 1989]

HABÁNOVÁ, Anna. *Liberec jako centrum německo-českého výtvarného umění v první polovině 20. století* (dizertační práce), Seminář dějin umění FFMU, Brno 2012

HABÁNOVÁ, Anna. Metznerbund – dlouho očekávaný ideál? In: HABÁNOVÁ, Anna, ed. *Mladí lvi v kleci: umělecké skupiny německy hovořících výtvarníků z Čech, Moravy a Slezska v meziválečném období*. Praha: Arbor vitae, 2013. ISBN 978-80-7467-025-1

HAHNOVÁ, Eva. *Od Palackého k Benešovi: německé texty o Čechách, Němcích a českých zemích*. 1. vyd. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2389-6

HAVLÍČKOVÁ, Dagmar et al. *Paměť předmětů: 100 let muzea v Jablonci nad Nisou*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2004. ISBN 80-86397-02-5

HÜBNER, Hans-Joachim a FISCHER, Kurt. *Paurisch: Wörterbuch der Gablonzer Mundart*. Augsburg: Wißner, 2013. ISBN 978-3-89639-938-0

CHOCHOLOUŠKOVÁ, Hana a LHOTOVÁ, Markéta. *Liberec*. Praha: Paseka, 2010. ISBN 978-80-7432-031-6

Jaromír, ed. a kol. *Česká retrospektivní bibliografie. Řada 2, Časopisy. Díl 2, Časopisy České republiky 1919-1945 (CERBI C2). Část 2, Přehledy, rejstříky*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2007. ISBN 80-86249-26-3

KAISEROVÁ, Kristina, ed. a KUNŠTÁT, Miroslav, ed. *Hledání centra: vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*. Ústí nad Labem: Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-37-7

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky: (1918-1938)*. Praha: Libri, 2000, ISBN 80-777-027-61

KARPAŠ, Roman et al. *Kniha o Liberci*. 1. vyd. Liberec: Dialog, 1996

KAŠPAR, Jan. *Jablonec nad Nisou: stručný průvodce sedmi stoletími města*. Jablonec nad Nisou: Informační centrum Městského úřadu v Jablonci nad Nisou ve spolupráci se SOKA Jablonec nad Nisou a Městskou galerií MY, 2006

KAŠPAR, Jan. *Jablonecký starosta Karl Richard Fischer (1871–1934). Intelektuál úspěšným politikem (Pokus o zhodnocení osobnosti)*. In: *Fontes Nissae = Prameny Nisy: regionální historický sborník V/2004*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-889-2

KIRSCH, Roland ed. a kol. *Historie sklářské výroby v českých zemích. II. díl/1, Od konce 19. století do devadesátých let 20. století*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1069-6

KOŠKOVÁ, Zuzana. *Historie libereckých výstavních trhů v první polovině 20. století* (diplomová práce). Liberec: technická univerzita v Liberci, 2012.

KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. *Česká retrospektivní bibliografie. Řada 1, Noviny*. Díl 1, *Noviny České republiky od počátku do roku 1918 (CERBI N1)*. Část 2, *Přehledy, rejstříky*. Brno: Lector Benevolus, 2008. ISBN 80-86249-26-3

KUBÍČEK, Jaromír, ed. a kol. *Česká retrospektivní bibliografie. Řada 2, Časopisy*. Díl 2, *Časopisy České republiky 1919-1945 (CERBI C2)*. Část 2, *Přehledy, rejstříky*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2007. ISBN 80-86249-26-3.

KUNTA, Adolf, *Veletřhy v Československé republice. Ročenka Československé republiky 1923*. Praha: Československá národní demokracie, 1923

KYBALOVÁ, Ludmila, NOVÝ, Petr a SIRŮČKOVÁ, Šárka. *Jablonecký knoflík = Gablonzer Knopf = The Jablonec button*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2007. ISBN 978-80-86397-04-7

MAJEWSKI, Piotr Maciej. *Sudetští Němci 1848-1948: dějiny jednoho nacionalismu*. Brno: Conditio humana ve spolupráci s Muzeem druhé světové války v Gdaňsku, 2014. ISBN 978-80-905323-2-8.

MALÍŘ, Jiří a kol. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. 1. díl, období 1861-1938. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-178-X

MELANOVÁ, Miloslava. *Liberecká výstava 1906*. Liberec: Kalendář Liberecka, 1996

NOSKOVÁ, Jitka. *Jablonecká knihovna v proudu času*. Liberec: Bor, 2013. ISBN 978-80-87607-17-6

NOVÁ, Jana - NOVÝ, Petr. *Otcové města Jablonce: regionálněhistorický cyklus Muzea skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou = Väter der Stadt Gablonz: regionalhistorischer Zyklus des Museums für Glas und Bijouterie in Jablonec nad Nisou*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie, 2007. ISBN 978-80-86397-06-1

NOVÝ, Petr. *Pohyb – výraz – emoce. Figury a figurky v českém sklářském umění a řemesle*. Jablonec nad Nisou: Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou, 2015. ISBN: 978-80-86397-17-7

NOGAWCZYK, Miroslav. *Policie ČR a její charakteristika (diplomová práce)*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2007.

PAVLŮ, Dušan. *Veletrhy a výstavy: kultura, komunikace, multimedialita, marketing*. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-86946-38-2

PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992*. 2. díl, Období 1918-1945. Brno: Doplněk, 2004. ISBN 80-7239-147-X

RIEGER, Franz ed. *Künstler aus dem Jeschken-Isergebirge*. Böblingen: Wilhelm Schlecht, 1988. ISBN 3-924513-48-1

RUDIŠ, Jaroslav. *Německý regionální tisk v Liberci v letech 1918-1938 (diplomová práce)*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 1997

SEKYRA, Marek - SIMM, Otokar. *Jizerské květy: antologie německy píšících autorů z Jablonecka a Semilská: (19. století a 1. polovina 20. století) = Iserblumen: Anthologie deutschsprachiger Autoren aus der Umgebung von Gablonz an der Neiße (Jablonec nad Nisou) und Semil (Semily): (19. Jahrhundert und 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts)*. 1. knižní vyd. Liberec: Krajská vědecká knihovna, 2011. ISBN 978-80-85874-61-7

SIMM, Otokar a Marek SEKYRA. *Svůj domov mám v Jizerských horách: před 130 lety se narodil literát Adolf Wildner. Krkonoše. Jizerské hory*. 2012, roč. 45, č. 11, ISSN 1214-9381

SLAVÍČEK, Lubomír. „*Sobě, umění, přátelům*“: kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650-1939. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, ISBN 978-80-87029-22-0

Statistický lexikon obcí v Republice československé 1921. Díl I. Země Česká. Praha: Orbis, 1924

Statistický lexikon obcí v Republice československé 1930. Díl I. Země Česká. Praha: Orbis, 1934

STRNAD, Jan, NOVÁKOVÁ, Kateřina a PADRTA, František. *Uměleckoprůmyslová škola v Jablonci nad Nisou: 1880–2000*. Jablonec nad Nisou: Střední uměleckoprůmyslová škola a Vyšší odborná škola, 2001

HABÁNOVÁ, Anna, ed. a HABÁN, Ivo, ed. *Ztracená generace?: německočeští výtvarní umělci 1. poloviny 20. století mezi Prahou, Vídní, Mnichovem a Drážďany = Eine verlorene Generation?: Deutschböhmisches bildende Künstler der 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts zwischen Prag, Wien, München und Dresden: [Liberec, 22. – 23. 10. 2013]*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. ISBN 978-80-7494-025-5.

WEGER, Tobias. Zwischen alldeutschen Phantasien und sudetendeutschen Anschlussplänen – die ‚gesamtschlesische‘ Idee der 1920er und 1930er Jahre. In: ADAMSKI, Marek, ed. a KUNICKI, Wojciech, ed. *Schlesien als literarische Provinz: Literatur zwischen Regionalismus und Universalismus*. [Leipzig]: Leipziger Universitätsverlag, 2008. ISBN 978-3-86583-244-3.

WÖHRLIN, Traugott. *Nábytkové slohy od antiky po současnost*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2034-0.

Internetové zdroje

NOVÝ, Petr. *Luxus pro každého: Kapitoly z historie a současnosti umělecké krystalerie*. Třetí díl: Vzory umělecké krystalerie 20. let 20. století, výrobci a designéři [online]. [vid. 15. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.prazskagalerie.cz/zpravy/z-redakce/luxus-pro-kazdeho-kapitoly-z-historie-a-soucasnosti-umelecke-krystalerie-2>

NOVÝ, Petr. Rytíři skleněného království - huťmistrovské rody Jizerských hor a Krkonoš - SCHÜREROVÉ II. *Sklo, doba a lidé*, 2002. č. 33. [online]. [vid. 16. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.glassrevue.cz/news.asp@nid=1501.html>

OLDENBURG, Wilhelm. *Der 6. Schlesische Kulturwoche* [online]. [vid. 17. 12. 2014]. Dostupné z: http://goobiweb.bbf.dipf.de/viewer/fullscreen/ZDB027061086_0039/74/

Propagace a propaganda ve veřejném prostoru [online]. [vid. 15. 8. 2014]. Dostupné z: http://www.ped.muni.cz/kvv/archiv/inovac_du/002_informatik_symbolu/media_komunikace.pdf

Vědeckovýzkumná a rozvojová základna v Hradci Králové 2010 [online]. [vid. 2. 3. 2015]. Dostupné z: http://www.hrdeckralove.org/file/2388_1_1/

Vitrum pro futurum – sklářské sympozium/glass symposium. Katalog GSVM 2014 [online]. [vid. 12. 3. 2015]. Dostupné z: <http://gsvm.cz/katalog%20GSVM-26.10.pdf>

Seznam příloh

Příloha A – Kartografické materiály

Příloha B – Německo-česká konkordance

Příloha C – Vybrané novinové články

Příloha D – Významné budovy Isergebirgswoche

Příloha E – Doprovodný program

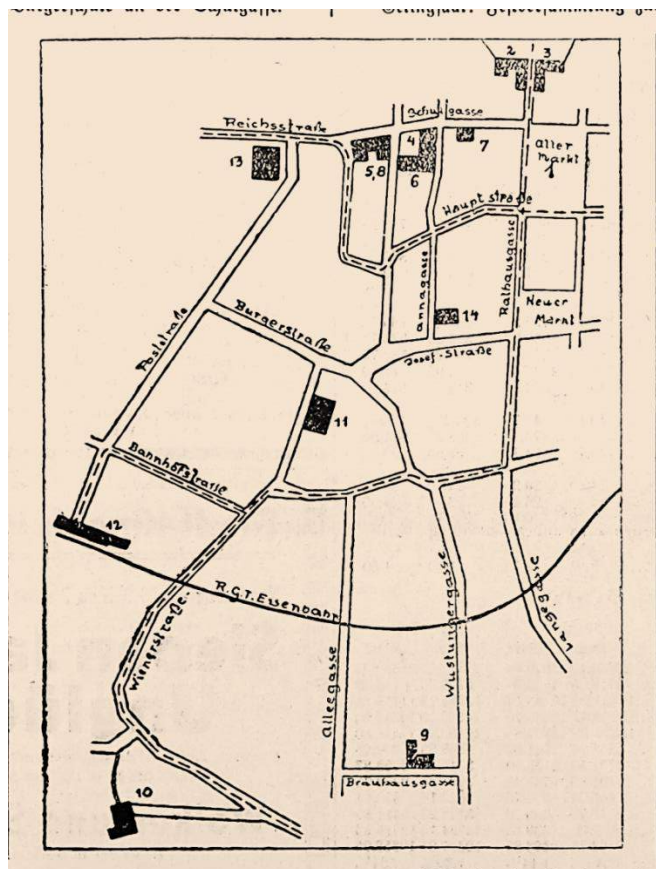
Příloha F – Fotografická dokumentace

Příloha G – Ostatní obrazové materiály

Příloha H – Dobová literární produkce

Příloha A – Kartografické materiály

Mapa 1 – Schematický plánek rozmístění nejdůležitějších objektů *Isergebirgswoche*

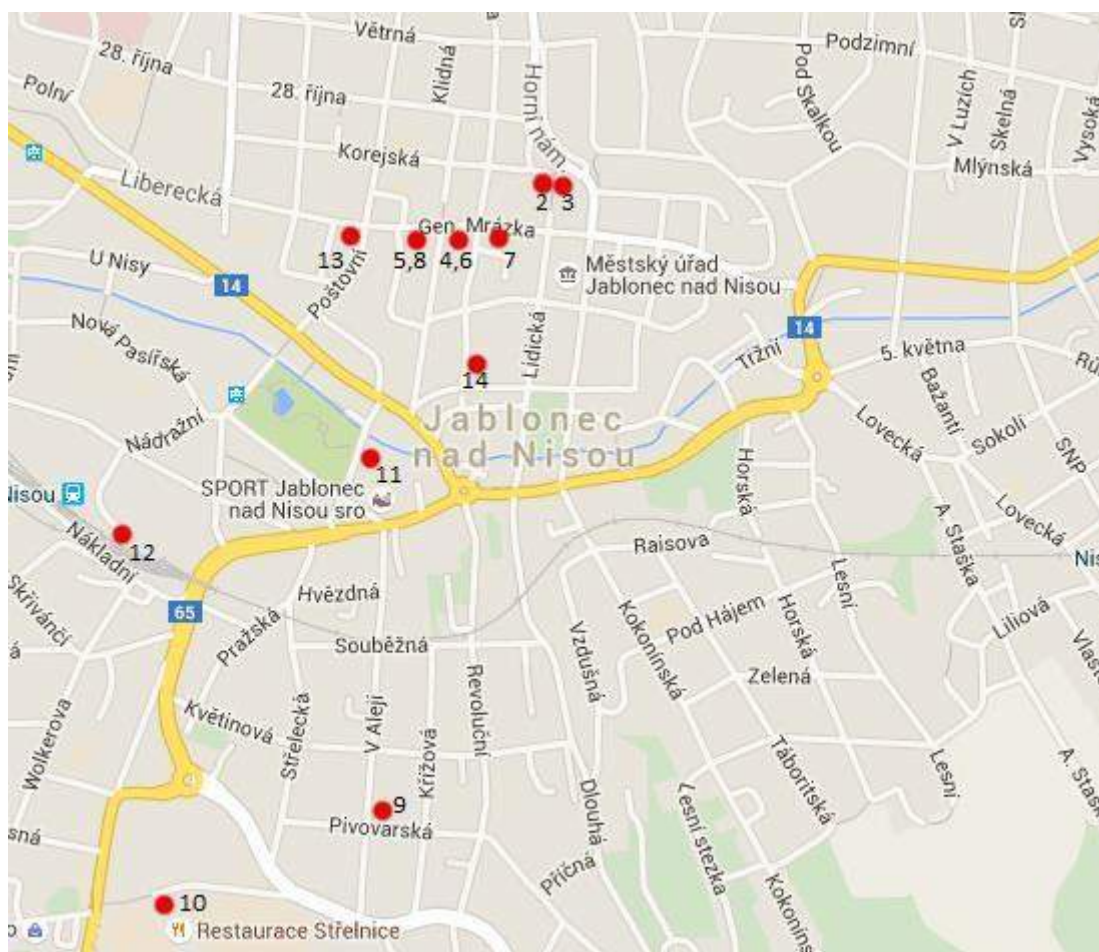

Zdroj: Deutsche Gewerbe- u. Museumverein für Gablonz a. N. und Umgebung.
pozn. 11, nečíslováno.

Legenda s dobovými názvy:

- 1 Alter Markt
- 2 Staatsfachschnle
- 3 Städtische Handelsakademie
- 4 Knaben Volks- und Bürgerschule an der Schulgasse
- 5 Mädchen- und Bürgerschule an der Kronenstrasse
- 6 Alte Turnhalle
- 7 Stadtmuseum
- 8 Mädchen- und Bürgerschule an der Kronenstrasse
- 9 Schule an der Bräuhausgasse
- 10 Schützenhausanlagen
- 11 Turnhalle
- 12 Hauptbahnhof
- 13 Stadttheater
- 14 Hauptkanzlei und Pressekanzlei an der Annagasse

Mapa 2 – Současná mapa Jablonce nad Nisou se zakreslenými využitými budovami

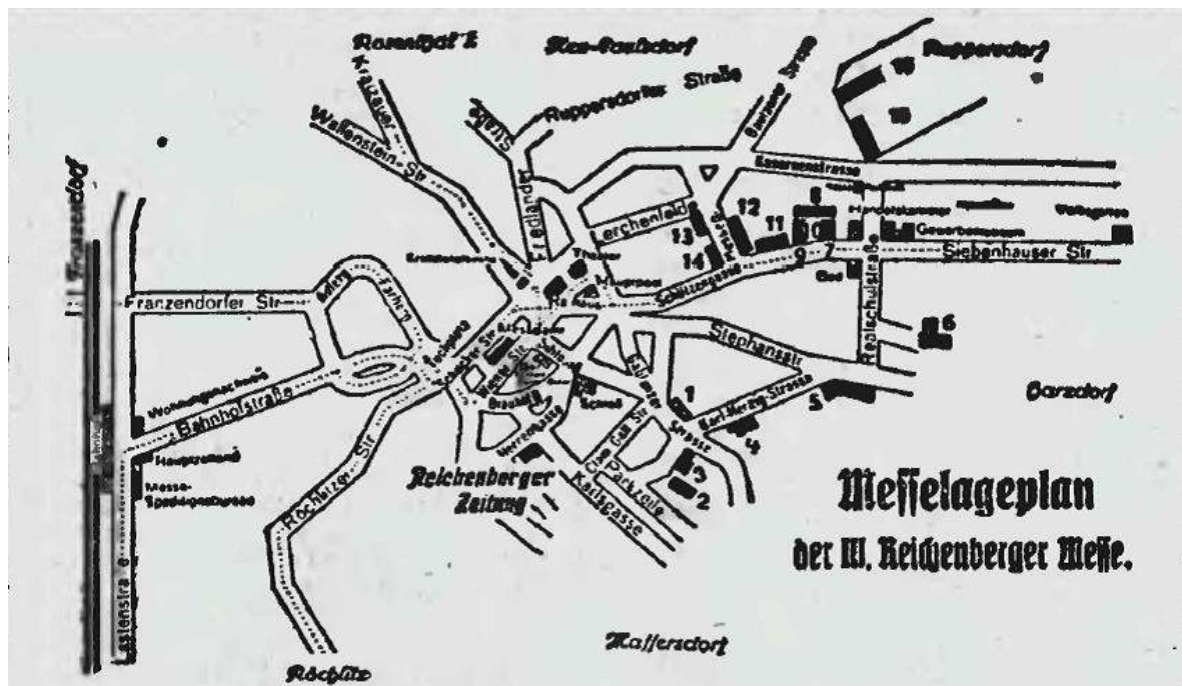

Zdroj: <https://www.google.cz/maps/@50.7206626,15.1697056,15z>

Legenda se současnými názvy:

- 1 Mírové náměstí
- 2 Umělecko-průmyslová škola v Jablonci nad Nisou
- 3 VOŠ mezinárodního obchodu a obchodní akademie Jablonec nad Nisou
- 4 ZŠ Žlutá (zrušena)
- 5 ZŠ Komenského 20 (zrušena)
- 6 Stará tělocvična ZŠ Žlutá (zrušena)
- 7 Muzeum skla a bižuterie v Jablonci nad Nisou
- 8 ZŠ Komenského 20 (zrušena)
- 9 ZŠ Pivovarská
- 10 Kulturní a gastronomické centrum Střelnice (pův. budova zbourána)
- 11 TJ Sokol Jablonec nad Nisou
- 12 Hlavní nádraží Jablonec nad Nisou
- 13 Městské divadlo
- 14 Cesta – poradna pro děti a rodiče

Mapa 3 – Schematický plánek rozmístění nejdůležitějších objektů *Reichenberger Messe*

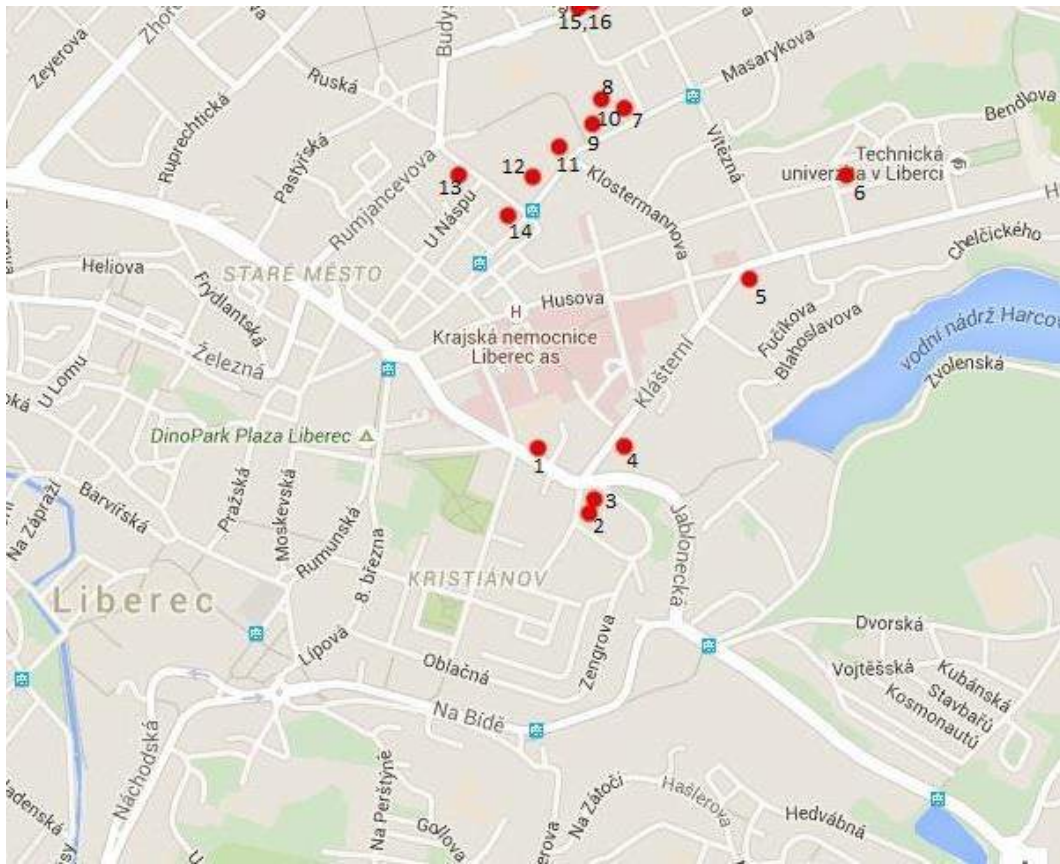

Zdroj: Messelageplan der III. Reichenberger Messe. pozn. 84, s. 1.

Legenda s dobovými názvy:

1 Turnhalle	9 Messehalle West
2 Textilhalle neben Textilschule	10 Neurčeno
3 Textilschule	11 Gewerbeschule
4 Kloster	12 Lehrerbildungsanstalt
5 Realschule	13 Handelsakademie
6 Gymnasium	14 Rudolfschule
7 Messehalle Ost	15 Kasernegebäude neben den Messehallen
8 Messehalle Grosse	16 Kasernegebäude neben den Messehallen

Mapa 4 – Současná mapa Liberce se zakreslenými využitými budovami

Zdroj: <https://www.google.cz/maps/@50.7206626,15.1697056,15z>

Legenda se současnými názvy:

1 TJ Lokomotiva Liberec	9 Liberecké výstaviště, budova
2 Ateliéry Střední průmyslové školy textilní Liberec	10 Exteriéry LVT
3 Střední průmyslová škola textilní Liberec	11 Střední průmyslová škola strojní a elektrotechnická
4 Poliklinika Klášterní ulice	12 ZŠ 5. května
5 ZŠ Husova	13 Obchodní akademie Liberec
6 TUL, budova A	14 ZŠ 5. května
7 Liberecké výstaviště, budova	15 Kasárna
8 Liberecké výstaviště, budova	16 Kasárna

Příloha B – Německo-česká konkordance

Tabulka 1 – Místní názvy

Jablonec nad Nisou a okolí	
Německý (platný 1922)	Český (současnost)
Albrechtsdorf	Albrechtice
Annagasse	Anenská
Antoninwald	Antonínov
Blumengasse	Květinová
Gebirgsstrasse	Podhorská
Gewerbegasse	Lidická
Grünwald	Mšeno
Hauptstrasse	Komenského
Johannesberg	Janov
Josefthal	Josefův důl
Kleine Rossengasse	Malá Růžová
Kreuzgasse	Křížová
Kronenstrasse	Komenského
Kukan	Kokonín
Mühlgasse	Mlýnská
Neuer Markt	Dolní náměstí
Priesnitzgasse	Na Šumavě
Reinowitz	Rýnovice
Schulgasse	Generála Mrázka

Tabulka 2 – Organizace, spolky

Německý (platný 1922)	Český (současnost)
Bund der Deutschen	Spolek Němců v Čechách
Deutscher Gebirgs-verein	Německý horský spolek
Deutscher Gewerbe- und Museumsverein für Gablonz und Umgebung	Německý řemeslný a muzejní spolek pro Jablonec nad Nisou a okolí
Deutscher Künstlerbund	Německý umělecký spolek
Eichenbund	Spolek dubu
Eintracht	Soulad
Gürtlergenossenschaft Gablonz a. N.	Sdružení pasířů Jablonec nad Nisou
Gürtlergenossenschaft Kukan	Sdružení pasířů Kokonín
Isergebirgswoche für heimische Kultur u. Arbeit	Jizerskohorský týden domácí kultury a práce
Kulturverband	Kulturní spolek
Liederborn	Studna písní
Liederkranz	Kruh písní
Lyra	Lyra
Metznerbund	Metznerův svaz
Musikerbezirksverbandu	Okresní spolek muzikantů
Nordböhmisches Verein für Heimatforschung und Wanderpflege	Severočeský spolek pro vlastivědu a turistiku
Oktobergruppe	Říjnová skupina
Reichenberger Messe	Liberecké veletrhy
Sängerbund	Spolek pěvců
Schlesische Kulturwoche	Slezský kulturní týden
Verein für Geschichte der Deutschen in Böhmen	Spolek pro dějiny Němců v Čechách
Verein für Heimatkunde des Jeschken-Isergaues	Spolek pro vlastivědu Ještědsko-jizerské župy
Wiener Sezession	Vídeňská secese

Příloha C – Symboly a ilustrace

Obr. 1 – Pohlednice se symbolem *Kulturní práce*

Zdroj: SOkA Jablonec nad Nisou, fond Fischer Karl Richard, Dr. osobní fond Jablonec nad Nisou, karton č. 6, inv. č. 27.

Obr. 2 – Filatelistická známka se symbolem *Zelenobílý*

Zdroj: SOkA Jablonec nad Nisou, pozn. 92, nečíslováno.

Obr. 3 – Ilustrovaný symbol *Diamant* v *Gablonzer Tagblatt*

Zdroj: Isergebirgswoche. pozn. 197, s. 7.

Obr. 4 – Hlavička zvláštní přílohy *Gablonzer Tagblatt*

Zdroj: Isergebirgswoche für heimische Kultur und Arbeit. pozn. 197, s. 1.

Obr. 5 – Hlavička zvláštní přílohy *Reichenberger Zeitung*

Zdroj: Messe-Anzeiger der Reichenberger Zeitung, pozn. 84, s. 1.

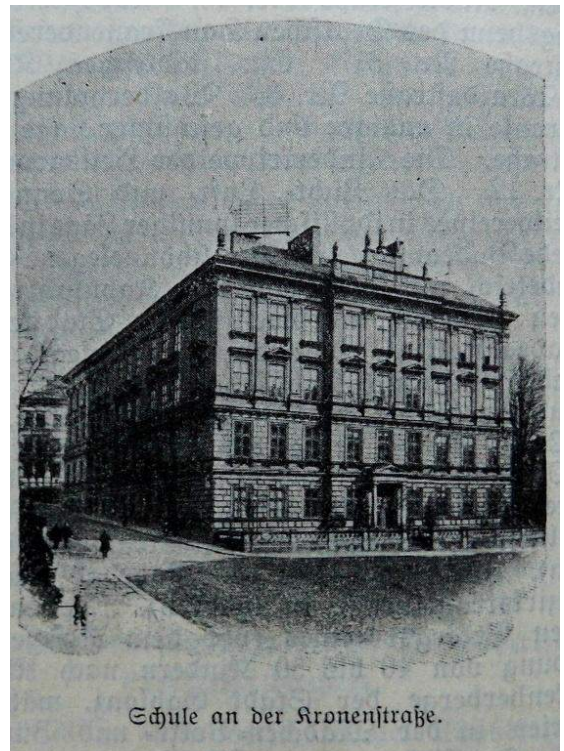
Příloha D – Významné budovy Isergebirgswoche

Obr. 1 – Hotel *Geling*

Zdroj: ADOLPH, Gustav. pozn. 38, s. 6.

Obr. 2 – Dívčí škola v *Kronenstrasse*

Zdroj: ADOLPH, Gustav. pozn. 38, s. 14.

Obr. 3 – Radnice

Zdroj: ADOLPH, Gustav. pozn. 38, s. 17.

Obr. 4 – Tělocvična

Zdroj: ADOLPH, Gustav. pozn. 38, s. 15.

Obr. 5 – Pohlednice s budovou *Schützenhaus* (20. léta)

Zdroj: Osobní fond autorky této diplomové práce

Obr. 6 – Dětský domov v *Baron-Wrazda-Strasse*

Zdroj: NOVÁ, Jana. pozn. 45, s. 77.

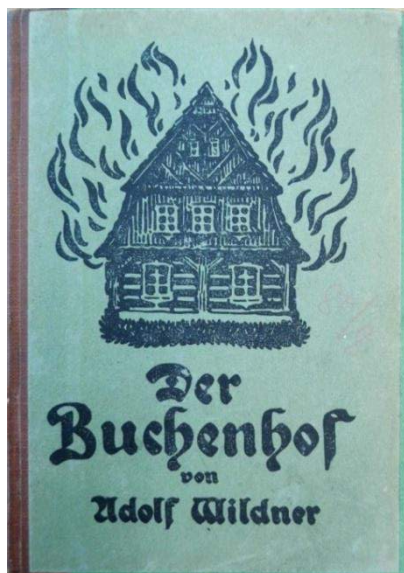
Příloha E – Doprovodný program

Obr. 1 – Městské divadlo Jablonec nad Nisou (1922)

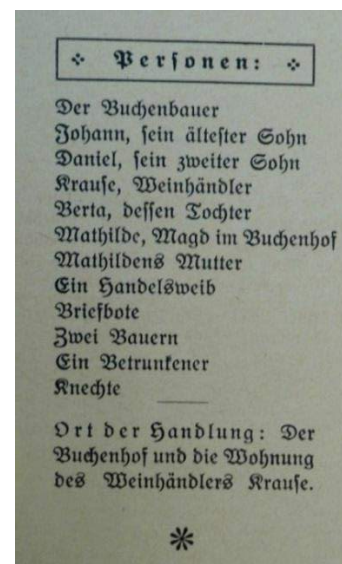

Zdroj: Osobní fond autorky této diplomové práce

Obr. 2 – Německé knižní vydání dramatu *Der Buchenhof* od Adolfa Wildnera (1922).

a) Obálka knihy (totožná s dobovým plakátem)

b) Seznam postav

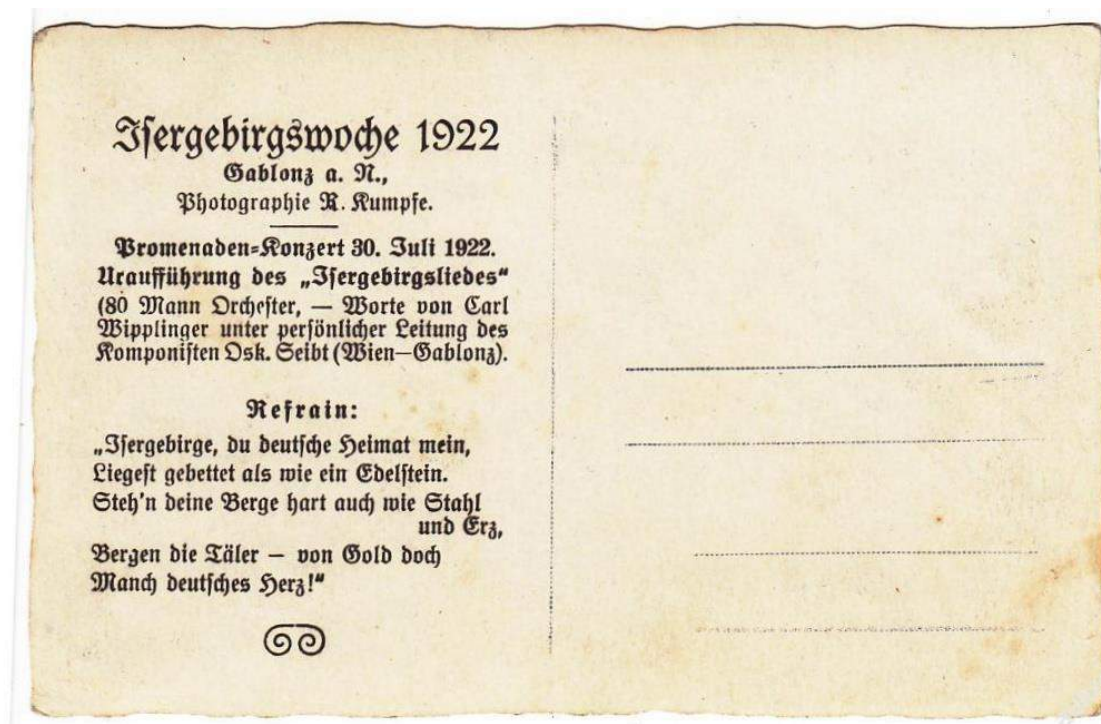
Zdroj: WILDNER, Adolf. *Der Buchenhof: Eine Bauerntragödie aus dem nördlichen Böhmen in 4 Akten*. Reichenberg: Franz Kraus, 1922.

Příloha F – Fotografická dokumentace

Obr. 1a – Avers pohlednice z dobové hromadné fotografie pořízené na *Neuer Markt*

Obr. 1b – Revers pohlednice z dobové hromadné fotografie pořízené na *Neuer Markt*

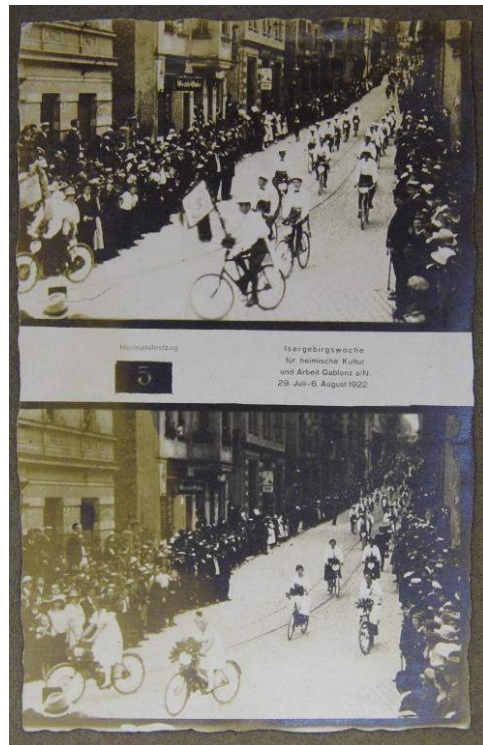
Zdroj: Osobní fond autorky této diplomové práce

Obr. 2 – Leporelo sestavené z fotografií z průvodu (1922)

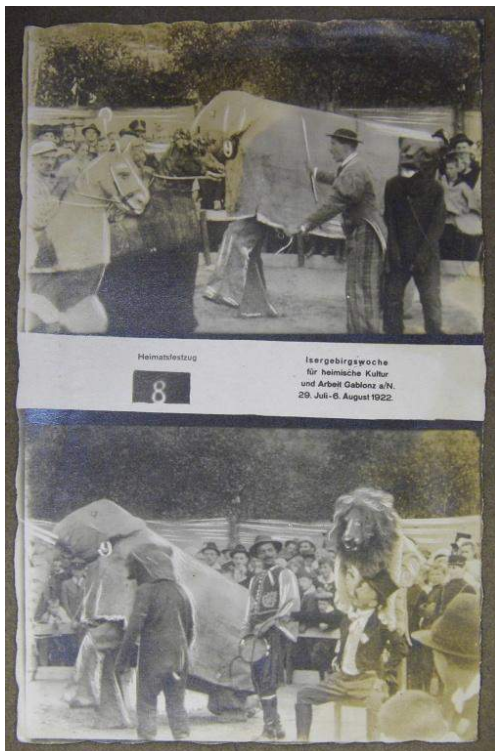
Obr. 2a

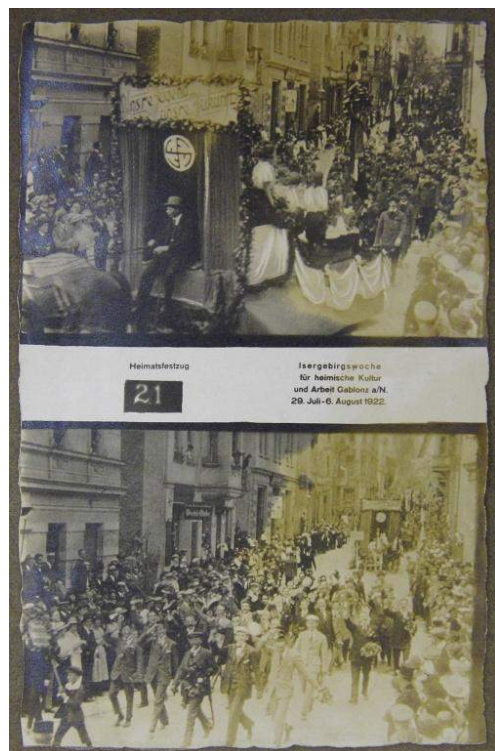
Obr. 2b

Obr. 2c

Obr. 2d

Zdroj Obr. 2a–d: SOkA Jablonec nad Nisou, pozn. 8, Leporelo Isergebirgswoche-Heimatfest.

Příloha G – Ostatní obrazové materiály

Obr. 1 – Plaketa od Ludwiga Hujera pro Karla R. Fischera (1922)

Zdroj: NOVÁ, Jana. pozn. 45, s. 74.

Obr. 2 – Pohlednice z *Isergebirgswoche* (1922)

Obr. 3 – Pohlednice z *Isergebirgswoche* (1922)

Zdroj Obr. 2–3: Osobní fond autorky této diplomové práce

Obr. 4 – Liberecké výstaviště

Obr. 5 – Liberecké výstaviště v době konání *Reichenberger Messe*

Obr. 6 – Průvod *Reichenberger Messe*

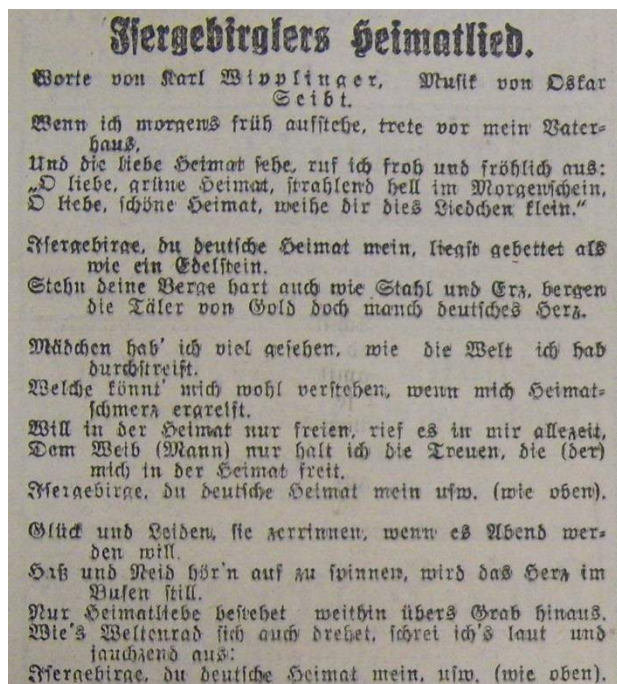

Obr. 7 – Průvod *Reichenberger Messe*

Příloha H – Dobová literární produkce

Obr. 1 Báseň *Isergebirglers Heimatlied* z dobového tisku

Zdroj: WIPPLINGER, Karl. *Isergebirglers Heimatlied*. pozn. 215, s. 1.

Text 1 – Neautorizovaný překlad básně *Isergebirglers Heimatlied* od Karla Wipplingera

Když se časně ráno vzbudím,
vystoupím před rodný dům
a uзіřím drahou vlast
radostně a šťastně zvolám:
„Drahá, zelená vlasti,
světle zářící v ranním svitu,
drahá krásná vlasti,
krátkou píseň věnuji Ti.“
Jizerské hory, ty německá vlasti má,
uložená jako drahokam,
Tvé hory stojí pevně, jako ocel a kov,
chránice údolí ze zlata a mnohdy
německá srdce.
Spatřil jsem mnoho dívek, když jsem
sjezdil celý svět,
která však by mohla pochopit,
že se mne zmocnil po vlasti stesk.
Bude-li ve vlasti svoboda, ozývá se ve
mně celý čas,
ženě zůstanu věrný, jež mě ve vlasti
osvobodí.
Jizerské hory, ty německá vlasti má,
uložená jako drahokam,

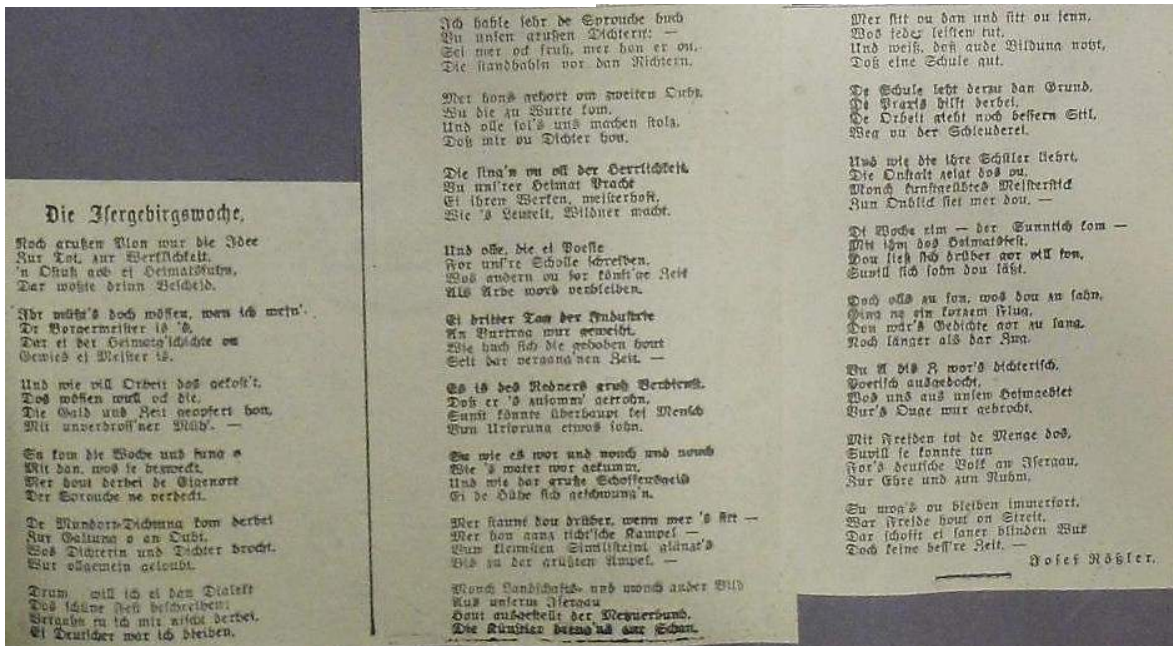
Tvé hory stojí pevně, jako ocel a kov,
chránice údolí ze zlata a mnohdy
německá srdce.
Spatřil jsem mnoho chlapců, když jsem
sjezdil celý svět,
který však by mohl pochopit,
že se mne zmocnil po vlasti stesk.
Bude-li ve vlasti svoboda, ozývá se ve
mně celý čas,
muži zůstanu věrný, jenž mě ve vlasti
osvobodí.
Štěstí a útrapy zmizí, až nastane večer.
Zášť a závist ustanou sprádat,
srdce v hrudi utichne.
Jen láska k vlasti sahá daleko za hrob.
Jak se světový řád obrátí,
zakřičím nahlas a jásavě:
Jizerské hory, ty německá vlasti má,
uložená jako drahokam,
Tvé hory stojí pevně, jako ocel a kov,
chránice údolí ze zlata a mnohdy
německá srdce.

Obr. 2 – Pohlednice s básní Eriky Spann-Rheinsch *Nun, Knabe, kommt es auf dich an!* [Nyní, hochu, záleží na Tobě!] (20. léta)

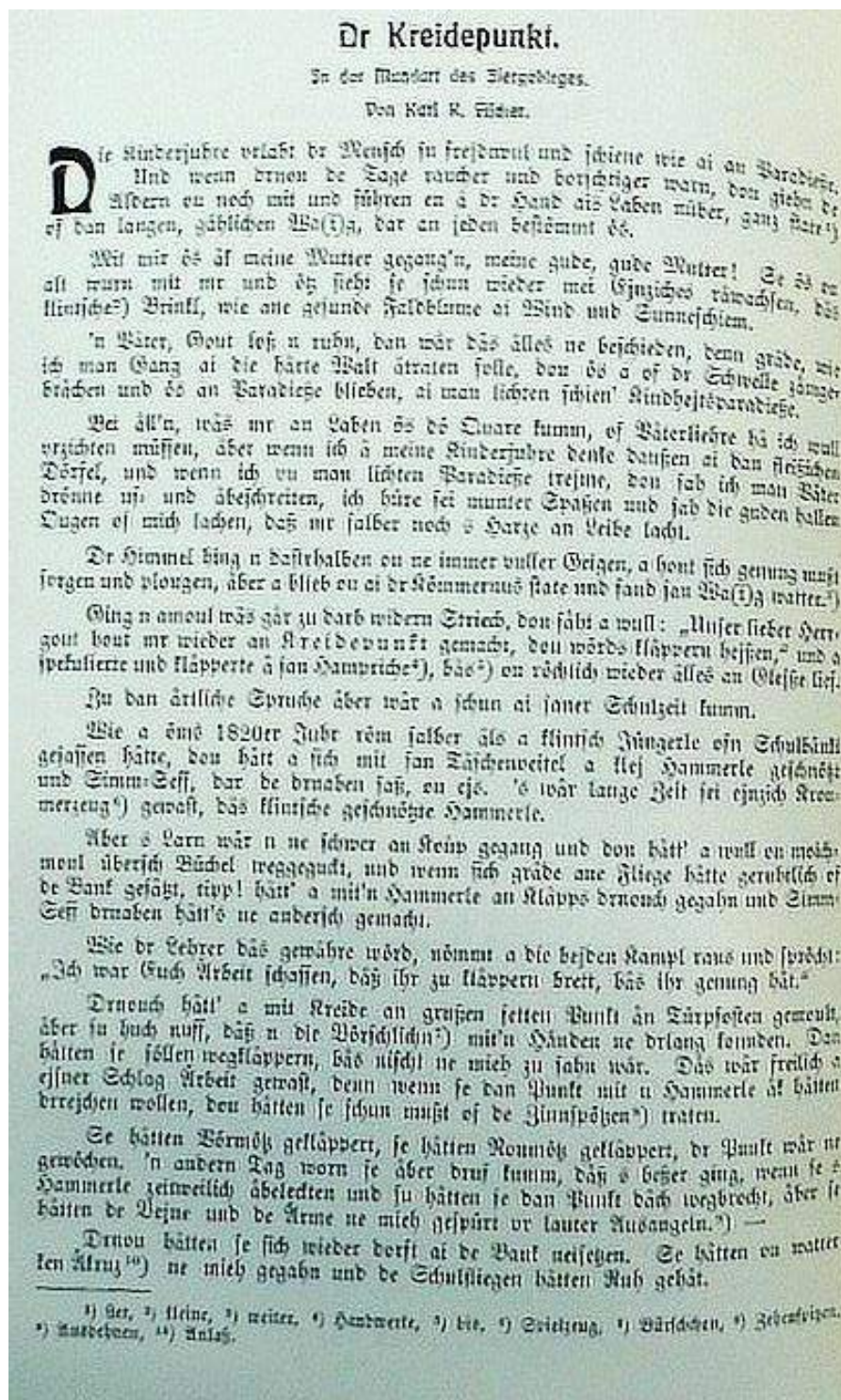

Zdroj: Osobní fond autorky této diplomové práce

Obr. 3 – Báseň *Isergebirgswoche* (1922)

Zdroj: SOkA Jablonec nad Nisou, pozn. 92, nečíslováno

Zdroj: FISCHER, Karl R. *Dr Kreidepunkt*. In der Mundart des Isergebirges. Von Karl R. Fischer. *Deutsche Arbeit: Monatschrift für das geistige Leben der Deutschen in Böhmen*. 1904-05, roč. 4, s. 728–729.

KŘÍDOVÝ PUNTÍK

Dětská léta prožívá člověk radostně a hezky jako v ráji. A když potom dny zhrubnou a stanou se ne-vlídňějšími, rodiče jdou stále ještě s námi a za ruku nás uvedou do života, pěkně plynule na tu dlouhou uspěchanou cestu, která je každému určena. Se mnou šla jen moje maminka, moje dobrá, dobrá maminka! Se mnou také zestárla, a teď už zase vidí růst mého jediného, toho maličkého drobečka, jako zdravou polní květinu ve větru a slunečním svitu. Tatínkovi, dej mu Pánbůh pokoj, tomu to všechno nebylo souzeno, neboť právě když jsem měl nastoupit moji cestu do tvrdého světa, zhroutil se na prahu a zůstal v ráji, v tom mém světlém, krásném ráji dětství.

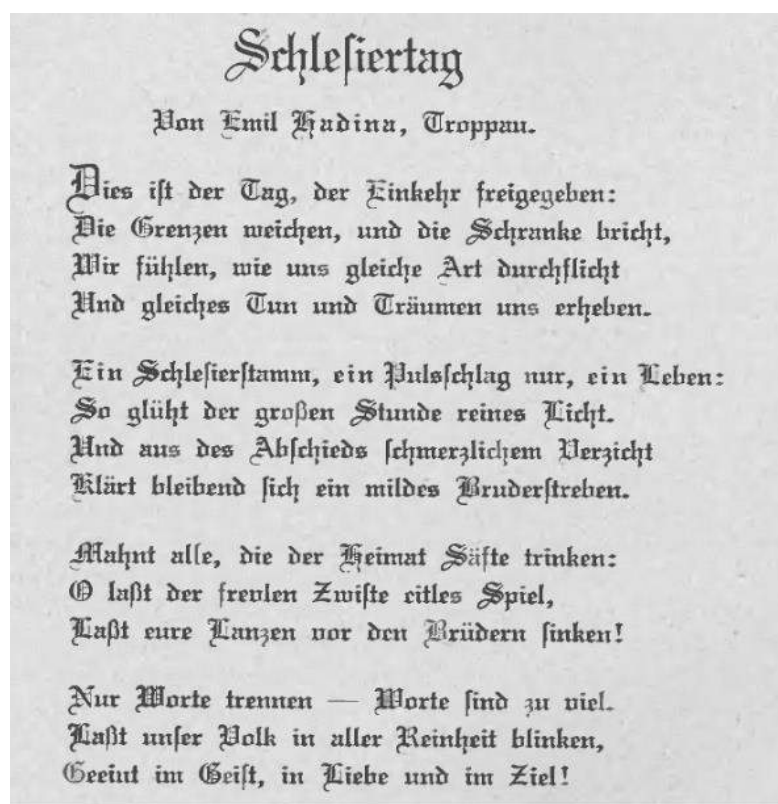
Při všem, co mi v životě zkřížilo cestu, jsem se musel obejít bez otcovských poučení, ale když vzpomínám na má dětská léta v té pracovité vesničce, a když sním o mém světlém ráji, tak tam vidím mého otce chodit sem a tam, slyším jeho veselé žertování, a vidím, jak se na mne smějí jeho dobré jasné oči, až se mně samotnému srdce v těle směje. To neznamená, že nebe bylo vždycky plné houslí, měl dost starostí a trápení, ale zůstával i při strastech pevný a nacházel z nich vždycky východisko. Pokud se mu občas něco až příliš nedařilo, tak nejspíš řekl: „Náš milý Pánbůh mi zase udělal křídový puntík, to znamená, že budeme klepat,“ a přemýšlel a klepal na svém díle, až se zase vše dostalo do správných kolejí. K téhle své průpovědce přišel už ve svých školních letech.

Když kolem roku 1820 sám ještě jako malý klučina sedal ve školní lavičce, vyřezal si svým kapesním nožikem malé kladívko, a Simmův Pepa, který seděl vedle něho, také jedno. Byla to dlouho jeho jediná hračka, to malé, vyřezané kladívko. Ale učení mu šlo dobře do hlavy, a tak se asi občas díval i jinam než do knížky, a když si zrovna nějaká moucha v pohodě sedla na lavici, ťuk! – klepl po ní kladívkem, a Simmův Pepa vedle učinil to samé. Jakmile to učitel zpozoroval, odvedl oba kumpány z lavice a řekl: „Já vám seženu práci, že budete moct klepat, až toho budete mít dost.“ Pak namaloval křídou na dvevní veřeje velký tlustý puntík, ale tak vysoko, že na něj hošící rukama ne-mohli dosáhnout. Na ten měli tak dlouho klepat, až z něj nebude nic vidět. To byla opravdu svízelná práce, protože když chtěli na tečku kladívkem jen dosáhnout, museli se postavit na špičky. Ťukali dopoledne, ťukali také odpoledne, ale puntík nemizel.

Příští den ale přišli na to, že to jde lépe, když kladívko občas olíznou, a tak tu tečku přeci jen odstranili, ale nohy a ruce už od samého natahování necítili. Potom si zase směli sednout do lavice. Víc už žádný podnět nezavdali a školní mouchy měly pokoj. Na to kladívko tatínek vzpomínal celý život, protože mu pomohlo k poučení, které si někdo nedokáže vzít z deseti knih. A tak také v celém jeho životě nezůstal ani jeden křídový puntík, všechny je oklepal, a na čas mého dětství, ohlédnou-li se zpátky, shlíží třpytné a jasné slunce.

Zdroj: SEKYRA, Marek – SIMM, Otokar. *Jizerské květy: antologie německy píšících autorů z Jablonecka a Semilská: (19. století a 1. polovina 20. století) = Iserblumen: Anthologie deutschsprachiger Autoren aus der Umgebung von Gablonz an der Neiße (Jablonec nad Nisou) und Semil (Semily): (19. Jahrhundert und 1. Hälfte des 20. Jahrhunderts)*. 1. knižní vyd. Liberec: Krajská vědecká knihovna, 2011. ISBN 978-80-85874-61-7. s. 77–78.

Obr. 5 – Báseň *Schlesiertag* (1928)

Zdroj: *Schlesisches Jahrbuch für deutsche Kulturarbeit im gesamtschlesischen Raum*. Breslau: W.G. Korn, 1928. s. 18.